

Hyvinvointiyhteiskunta – luottamus katkolla?

"Hyvinvointivaltio" tuottaa pahoinvointia
Köyhien lasten pudotuspeli
Hyvinvoinnista hyvintoimintaan

- 3 Pääkirjoitus Kaikki perustuu luottamukseen
- 4 Kuvassa Risto Harisalo
- 7 Kohti reilua luottamusyhteiskuntaa
- 10 Ihmisen hyvinvointi ja hyvinvointivaltion tulevaisuus
- 14 Hyvinvoinnista hyvintoimintaan
- 17 Lukudraama leipäjonosta herätti keskustelua köyhyydestä
- 20 Toivo inhimillisen elämän elementtinä ja voimavarana
- 22 Kirkolla ja diakoniatyöllä on erinomainen näytönpaikka
- 24 Luottamus syntyy kasvotusten
- 26 Kukaan ei jää oman onnensa nojaan
- 28 Tavoitteeksi vanhusten hyvä ja arvokas elämä
- 30 Vammaisuus hyvinvointiyhteiskunnassa – luottamus on katkolla
- 33 Lapsuuden aikaisen köyhyyden vaikutus hyvinvointiin

- 36 Köyhien lasten suomalainen pudotuspeli
- 38 Lopoyin-house
- 40 Rippikoulu voi olla uusi mahdollisuus
- 42 Onko käsitys diakoniatyön tehtävistä muuttumassa?
- 44 EAPN vaikuttaa Suomessa ja Euroopassa
- 46 Tunteeko terroristi vihaa?
- 48 Kaksoissidos
- 50 Henttoset
- 52 Kirkko ja julkiset palvelut
- 54 Aikuissosiaalityön asiakkaiden tulevaisuus ja toivo
- 56 "Diakonit viimeistään tietää taikka osaa"
- 58 Miksi esirukoilemme muiden puolesta?
- 60 Hallintorajat ylittävä yhteistyö kirkon työssä
- 62 Menninkäinen
- 63 Kirjat
- 64 Iltahartaus Rakas Jeesus

Kaikki perustuu luottamukseen

On hämmentävää, että aikanamme, jolloin tutkittua tietoa on tarjolla enemmän ja sen saavuttaminen on helpompaa kuin milloinkaan, poliittista päätöksentekoa ja kansalaiskeskustelua leimaa sumeilematon disinformaation levittäminen, koulutuksen ja tutkimuksen vähättely.

Tämä näkyy esimerkiksi viimeaikaisessa keskustelussa sosiaalietuuksien väärinkäytöstä. Aika ajoin mediassa viritellään harhaista kuvaa mm. toimeentulotuen väärinkäytöstä. Vaikka tutkijat ovat osoittaneet useampaan otteeseen, että todellinen ongelma on sosiaaliturvan alikäyttö. Arviolta jopa puolet toimeentulotukeen oikeutetuista jättää tukea hakematta. Eriytyisen ongelmallista alikäyttö on siksi, että usein juuri kaikkein heikoimmassa asemassa olevat jäävät tuen ulkopuolelle. Tukea ei osata tai kehdata hakea. Usein turvaudutaan esimerkiksi vahingollisiin pikavippeihin.

Monet ihmiset yrittävät selviytyä parhaan kykynsä mukaan. Heidän keinonsa ovat usein vain riittämättömät tai vahingolliset. Median ja yhteiskunnallisten vaikuttajien tulisi kantaa vastuunsa siitä, etteivät he vahvasta katteetonta käsitystä laaja-alaisesta sosiaalietuuksien väärinkäytöstä. On aivan selvä, että on ihmisiä, jotka käyttävät järjestelmää hyväkseen. Heitä on kuitenkin väestöstä vähemmistö, ja tällaisia järjestelmän hyväksikäyttäjiä

löytyy yhteiskunnan kaikilta portailta, myös huipulta, kuten olemme huomanneet mm. viimeaikaisen veroparatiisikeskustelun yhteydessä.

Sosiologi **Stanley Cohen** on kutsunut moraalipaniikiksi tällaista ihmisten kokemaa tunnetta, että jokin uhkaa hyvinvointia ja yhteiskunnallista järjestystä. Turvapaikanhakijat ovat esimerkiksi joillekin tällainen uhka. Nyttömin on maalailtu jälleen perusteetonta käsitystä sosiaaliturvan laaja-alaisesta väärinkäytöstä ja työttömien haluttomuudesta tehdä töitä.

Päätöksentekoa ei saisi ohjata asioiden näkeminen epäsuhtaisesti ja yksipuolisesti. Tarjolla oleva tutkimustieto tulisi ottaa päätöksenteon tueksi. Myös silloin kun tehdään päätösten vaikuttavuusarviointia. Hämmentävää on, että kun samaan aikaan hallitus kehittää luottamukseen perustuvaa perustulomallia, uudet suunnitelut työllistämiskeinot tuntuvat viestittävän varsin vahvaa epäluuloa työttömiä kohtaan.

Tässä Diakonia-lehden numerossa keskustellaan hyvinvoinnista ja sen edistämisestä. Pidän välttämättömänä ja kiireisenä, että yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi työstettäisiin tutkimustietoon perustuvaa käsitystä tavoiteltavasta hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä. Tästä visiosta käsin tulee punnita sitten muita toimia. Esimerkiksi on varsin vaikea uskoa, että mm. sote-uudistuksen yhteydessä

yksisilmäisesti ajettu palveluiden kilpailutus ja yksityistäminen edistäisivät millään ratkaisevalla tavalla ihmisten hyvinvointia.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan juuret ovat yhteisen, eri kansanryhmiä ja yhteiskunnallisia luokkia yhdistävän rintaman kokemuksessa. Päätäjien tulisi olla huolissaan siitä, että tämä keskinäinen luottamus ja kokemus samassa veneessä olemisesta alkavat olla kohta menetettyä pääomaa. Erityisesti yhteiskunnallisen eliitin tulisi nyt kiinnittää huomiota siihen, minkälaisen esimerkin ja viestin se antaa. Tällä hetkellä viesti tuntuu olevan yhä enemmän se, että jokainen pitääköön huolen vain itsestään. Puhe yhteisistä talkoista ei tunnu enää kovinkaan uskottavalta, vaan jopa irvokkaalta. Luottamus ei rakennu hetkessä, mutta sen voi menettää nopeastikin.

● KALLE KUUSIMÄKI

DIAKONIA

◆ JULKAISIJA: Diakonia ry, Kirkon diakonia ja sielunhoito, Diakoniatyöntekijöiden Liitto, Suomen Kirkon Seurakuntaopiston Säätiö, Kirkkopalvelut, Suomen Merimieskirkko, Espoon Diakoniasäätiö, Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö, Martinus-säätiö. ◆ HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJA: Tapio Pajunen
 ◆ KUSTANTAJA: Kotimaa Oy ◆ TOIMITUSKUNTA: Raili Gothóni, Johanna Korkeaniemi, Tiina Laine, Kari Latvus, Irene Nummela, Sari Peltonen, Terttu Pohjolainen, Hannu Rahikainen, Seppo Sulkko ◆ TOIMITUS: PL 210, 00131 Helsinki ◆ PÄÄTOIMITTAJA: Kalle Kuusimäki, p. 050 501 2901
 ◆ TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ: Raili Suviranta: ext-raili.suviranta@evl.fi ◆ TOIMISTOSIHTTEERI: Eila Karkkunen, p. 050 369 0988, eila.karkkunen@evl.fi
 ◆ TAITTO JA KUVANKÄSITTELY: Kotimaa Oy ◆ TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET: Eila Karkkunen, p. 050 369 0988, eila.karkkunen@evl.fi
 ◆ TILAUSHINTA KOTIMAAHAN: Tilaushinta kotimaahan 45 €/vuosikerta, ulkomaille 50 €/vuosikerta, opiskelijahinta 18 €. Osoitteetaja voidaan luovuttaa kaupallisille ilmoittajille. ◆ KANSI: Antti Sepponen ◆ LEHTI ILMESTYY 4 kertaa vuodessa. Numero 3/2016 ilmestyy 12.10.2016. Lehden teemana on Diakonia-alan toimijat muutoksessa. ◆ ISSN 0355-8797 ◆ ILMOITUSHINNAT: nelivärisenä 1,30 €/pmm. Ilmoitushintoihin lisätään arvonlisävero 24 %. ◆ ILMOITUSMYNTI: Pirjo Teva, p. 020 754 2284, 040 680 4057, pirjo.teva@kotimaa.fi
 ◆ ILMOITUSTEN VASTAANOTTO JA VALMISTUS: ilmoitusmyynti@kotimaa.fi, p. 020 754 2000

”Hyvinvointivaltio”

tuottaa

”Suomalaisen on hirveän helppoa heittäytyä julkisten resurssien varaan. Me olemme menettäneet moraalisen kompassimme koneistossa, joka kustantaa hyvinvoivienkin ihmisten palvelut. Meillä pitäisi olla moraalista selkärankaa nähdä ne oikeasti apua tarvitsevat, joita täytyy auttaa välittömästi ja runsaskätisesti”, kritisoi professori Risto Harisalo.

Tampereen yliopiston hallintotieteen emeritusprofessori **Risto Harisalo** ei pidä termeistä ”hyvinvointivaltio ja -yhteiskunta”. Ne kun ovat käsitteellisesti epämääräisiä ja politisoituneita ilmauksia.

”Kukaan ei voi vastustaa hyvinvointivaltiota niin kuin aikanaan kukaan oikeaoppinen ei voinut vastustaa kansandemokratiaa.”

”Jokainen toimenpide, jonka katsotaan puolustavan hyvinvointivaltiota, on kritiikin yläpuolella. Kun halutaan lisätä määrärahoja johonkin hyvänä pidettyyn asiaan, kuka sitä voisi vastustaa, koska kukaan ei voi vastustaa hyvinvointia. Voi hyvänen aika!” Harisalo huudahtaa.

Kriitikon kimpussa on opportunistien armeija

Professori kokee, että hyvinvoinnin vastustajiksi katsotut marginalisoidaan. Kannattajat pyhitetään.

Yleisesti kuvitellaan, että yhä uudet määrärahat kanavoituvat automaattisesti hyviksi ja hyödyllisiksi palveluiksi yhteiskuntaan. Tämä tapahtuu hahmottamatta, millaista poliittista motivaatiota tulonsiirrot, palvelut ja sääntelyt palvelevat.

Kansalaiset, jotka syntyvät ja kasvavat tiettyyn järjestelmään, oppivat pitämään sitä luonnollisena. Heillä ei ole tarvetta kyseenalaistaa edes ilmeisiä ongelmakohtia, Harisalo lausuu lakonisesti.

”Jos joku sitten kohottaa varoittavan sormensa ja kertoo, ettei kaikki olekaan yhteiskunnassa niin hyvin kuin pitäisi, hänen kimpussa on kohta armada väittämässä, että tuo tyyppi on hyvinvointivaltion vihollinen.”

Kritiikin antaminen on vaikeaa, koska koneiston edustajat eivät puolusta kansalaisten hyvinvointia vaan omaa asemaansa koneistossa, Harisalo jyrähtää.

”Ne, jotka pitävät ääntä hyvinvointivaltion puolesta, ovat usein omalla asiallaan, puolustamassa saavutettuja etujaan.”

Miksi tosiasioita ei uskalleta tunnustaa

Jos jokainen veroeuro tuottaa hyvinvointia, tämän kansan pitäisi olla äärimmäisen hyvinvoiva. Kukaan ei edes uskalla kysyä, tuottavatko jotkut sijoitukset myös pahoinvointia, Harisalo jatkaa tykitystään.

Julkisissa palveluissa maksua ei yleensä vaadita hyvätuloisiltakaan. Näin synnytetään tilanne, jossa kysyntä ylittää tarjonnan mahdollisuudet. Jonot kasvavat, sairauksiin ei saa hoitoa.

”Terveydenhuollossa katsotaan,

Pitäisikö hyvinvointivaltion auttaa miestä alamäessä ja pelastaa hänet? Entä tuleeko yhteisön, tuttujen ja tuntemattomien, tukea häntä, vai kuuluuko vastuu hyvinvoinnista lopulta miehelle itselleen?

että kaikkien on saatava samat palvelut. Tiedän monta yritysjohtajaa, jotka asuvat talven etelässä, mutta hoi-tavat kesällä hampaansa Suomessa.”

Nyt kannattaisi synnyttää yksi-

a pahoinvointia

Janne Villa

tyistä palvelutarjontaa julkisten palvelujen rinnalle.

”Mitä useampi käyttää rahansa yksityisellä puolella, sitä enemmän jää rahaa heille, joilla ei ole resursseja

maksaa palvelunsa itse. Tätä tosiasiaa ei uskalleta ajatella.”

Suomessa on sallittu kerran vuodessa Ravintolapäivä, jossa yksityiset ihmiset voivat myydä tuotteitaan.

Miksei jokainen päivä voisi olla ravintolapäivä, Harisalo kysyy.

”Miksi maatalo ei saa myydä maitoa ja leipää? Jos joku saa huonon tuotteen, hän ei osta sitä toiste. Miksi Uber-tak-

sikuskit eivät saa työllistää itseään ja menestyä?”

Systemi passivoi, sossu pilaa nuorisonkin

Risto Harisalo ruoskii kasvotonta ”hyvinvointivaltiota”.

”Lähtökohta on, että systemi hoitaa ihmiset, jolloin lähiyhteisön ei tarvitse tehdä sitä. Kun kaikki ongelmat hoidetaan julkisten palveluiden piirissä ja palkastani viedään lähes 50 prosenttia veroina, miksi minä auttaisin toista – auttakoon valtio!”

”Ihmiset ovat tässä järjestelmässä enemmän yksin ja haavoittuvaisia kuin koskaan. Ja me kutsumme tätä hyvinvointivaltioksi, voi herttanen sentään!”

Kansalaisen pitäisi tehdä vastuullisesti omat valintansa, kantaa ratkaisujensa taakka ja korjata toimintaansa tarvittaessa. Valtion pitäisi olla vasta viimeinen resurssi, kun muut keinot on käytetty.

Mutta minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa.

”Osa nuorisosta pyörii sossun ympärillä ja pilaa elämänsä.”

Kun valtio tukee tarpeeksi avokätisesti nuorta, hänellä ei ole tarvetta työhön tai opiskeluun. On liian helppoa elää työtä tekemättä ja ponnistelematta.

”Kuinkahan iso osa aikuisistakin on riippuvaisia julkisesta vallasta? Yhteiskunnan tavoitteena pitäisi olla se, että yksilö kasvaa itsenäiseksi ja taloudellisesti riippumattomaksi.”

Repikäämme hyvinvoivilta avustukset pois

Harisalon mielestä julkisen vallan täytyy aina auttaa niitä, joilla ei ole omia eikä yhteisöllisiä resursseja selviytyä ongelmistaan.

”Vakavasti köyhiä ja moniongelmaisia ihmisiä pitäisi auttaa nykyistä nopeammin ja avokätisemmin. Niiltä taas, jotka eivät ole oikeasti vaikeassa tilanteessa, voitaisiin repiä avustukset pois ihan systemaattisesti.”

”Sivistyneessä yhteiskunnassa ei pitäisi vähentää vammaisten vanhusten tukia, vaan ottaa tuet pois vahvoilta ryhmiltä. Äänekäs ja vaikutusvaltainen, hyvinvoiva keskiluokka saa kuitenkin aina tahtonsa läpi.”

Heikoimmat häviävät tässä kovassa pelissä. He jäävät riittämättömän avun varaan, kun rahaa siirretään hyvinvoiville, Harisalo summaa.

Emeritusprofessori antaa esimerkin yliopistomaailmasta.

”Yliopistossa opiskelee enemmän keski- ja yläluokan kakaroita kuin alimman kerroksen. Miksi julkisen vallan pitäisi tarjota nykyistä paremmat olosuhteet tälle vahvasta taustasta tulevalle porukalle? Sen sijaan meidän tulisi tarjota stipendijärjes-

”Kirjoitin muistaakseni jo vuonna 1985, että julkisen vallan ylläpitämien palvelujen rinnalle täytyisi tuoda yksityisiä palvelun tuottajia. Vasta nyt jotkut niistä ajatuksista, joita yritin tuoda esille, ovat arkipäivää, tosin rajoitetusti”, harmittelee Risto Harisalo.

telmä köyhille opiskelijoille, joilla ei ole takanaan perheen tukea.”

Maksuttomana palveluna Harisalo säilyttäisi peruskoulun ja perusterveydenhuollon.

”Monet sairaudet ovat sellaisia, ettei rikkaimmillakaan ole varaa niiden hoitamiseen. Sosiaalipuolella taas on paljon palveluita, joilla autetaan yhteiskunnan heikoimpia. Niidenkin kustantaminen on oikeutettua julkisilla varoilla.”

Sokea piispa taluttaa sokeita

Luterilaisena Risto Harisalo sanoo aina arvostaneensa kirkkoa.

”Tosin olen hämmästellyt piispojen yhteiskunnallisia kannanottoja. Piispat ovat olleet usein sokeita ja ymmärtämättömiä puolustaessaan sellaisia hyvinvointivaltion ratkaisuja, jotka eivät tuota hyvinvointia.”

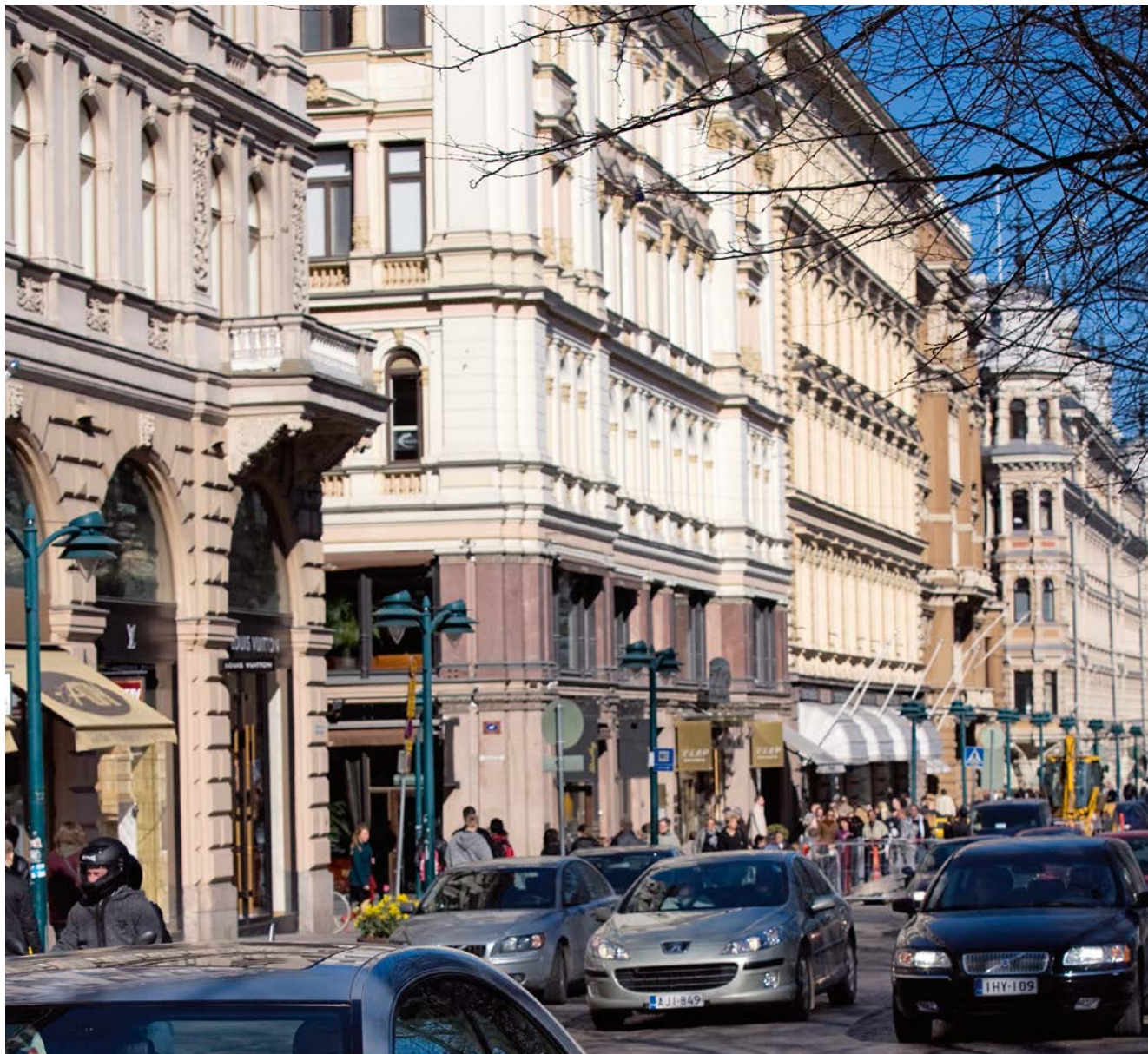
Harisalo toivoo, että kirkko keskittyisi tekemään työtä omalla osaamisalueellaan ja omilla vahvuuksillaan.

”Kirkolla on omat 2000 vuotta vanhat pelimerkkinsä, joilla sen pitää pelata.”

Professori tuntee seurakunnan työntekijöitä, jotka tekevät juuri sitä, mitä kirkon tuleekin tehdä: hyvää työtä lasten, nuorison ja vanhusten parissa. Hän arvostaa suuressi myös kotimaista ja kansainvälistä diakoniaa.

”Diakoniassa ollaan tekemisissä juuri niiden ihmisten kanssa, joiden toivoisin saavan yhteiskunnalta runsaskätisemmän ja välittömän avun.”

● JANNE VILLA

Kohti reilua luottamusyhteiskuntaa – rakkauden vai realismin kautta?

Viime vuosikymmenten yritykset rakentaa suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa eivät ole saavuttaneet ainakaan koko kansan luottamusta.

Kenties keskeisin syy luottamusvajeen syntymiseen oli vuosituhanen vaihteen tienoilla tapahtunut nopea eriarvoistumiskehitys. Entä millaisia eettisiä ja uskonnollisia voimavaroja kan-

sakuntamme tarvitsi nyt, jotta se voisi palata keskinäisen luottamuksen ja myös reilun yhteistyön tielle?

Kristillisen lähimmäisenrakkauden (agape) näkökulmasta perusvas-

taus on selväpiirteinen. Jos vain asettaisimme lähimmäistemme tarpeet omien etujemme edelle, alkaisi pian koko yhteiskuntamme tervehtyä. Tärkeää on toki rakastaa myös koko ih-

Marjut Hentunen

miskuntaa: rakkauden käskyn merkitys ei voi pysähtyä valtioiden rajoille.

Kristilliseen ihmiskuvaan kuuluu kuitenkin myös perustavanlaatuinen realismi. Muiden ihmisten tapaan myös kristityt epäonnistuvat elämään lähimmäisenrakkautta todeksi tuon tuostakin. Hyvinvoinnin takamiseksi kaikille tarvitaan siten myös seikkaperäistä tilanneanalyysia ja institutionaalisen tason johtopäätöksiä.

Seuraavassa ehdotan, että kristilistäustaisessa yhteiskunta-ajattelussa on pyrittävä ottamaan tasapainoisesti huomioon sekä rakkauden käsky että realistinen analyysi yhteiskunnan ja ihmisyyden nykytilasta. Lopulta kristillinen käsitys toivosta mahdollistaa osaltaan sen, ettei edes sinänsä huolestuttavan aikalaisanalyysin tarvitse johtaa kyynisyyteen.

Kohti reilua oikeudenmukaisuutta rakkauden kautta?

Reformaattori **Martti Luther** (1483–1546) opetti kirjassaan *Maallisesta esivallasta* (1523), etteivät todelliset kristityt tarvitsisi pakkovaltaa nojautua esivallalle lainkaan. Onhan evankeliumi vapauttanut heidät palvelemaan pyyteettömästi. Tällöin he ovat oikeastaan Kristuksen rakkauden välikkappaleita.

Tosiasiasa kristityt ovat kuitenkin Lutherin mukaan yhtä aikaa vanhurskaita ja syntisiä (simul justus et peccator): heidän elämäänsä luonnehtii melkoinen keskeneräisyys oikeanlaiseen rakkauteen kasvamisen tiellä. Siten he ymmärtävät tarvitsevansa myös miekkaa kantavaa esivallaa, jonka keskeisenä tehtävänä on toteuttaa yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

Lutherin käsitys oikeudenmukaisuuden sisällöstä mukaili hänen oman aikansa sääty-yhteiskuntaa – kristityillä ei ole mitään velvollisuutta hyväksyä hänen käsitystään tältä osin. Kuitenkin niin kauan kuin kristityt ja muut kansalaiset eivät kykene vastaamaan lähimmäistensä tarpeisiin yksinomaan vapaan lähimmäisenrakkauden kautta, on kansakunnalla kokonaisuutena hyvä syy huolehtia asiasta osin pakkovallan eli tässä tapauk-

nessa lähinnä demokraattisen ja reilun verotuksen kautta.

Valtiovallan tehtävä ei kuitenkaan ole puuttua ihmisen sieluntilaa eikä uskontoa koskeviin kysymyksiin. Näin ajatteli jo Luther – kuten asian on seikkaperäisesti esittänyt esimerkiksi Aarhusin yliopiston professori **Svend Andersen** kirjassaan *Macht aus Liebe* (2010) – ja sittemmin esimerkiksi koko angloamerikkalaista ajattelutapaa uskonnonvapauden tielle luotsannut yhteiskuntasopimusfilosofi **John Locke** (1632–1704). He molemmat argumentoivat kristinuskon sisäisistä lähtökohdista käsin, etteivät uskonasiat ole pakovallan asioita.

Vasta 1900-luvulla tuli puolestaan näköpiiriin varsinaisen laaja-alaisen hyvinvointivaltion mahdollisuus. Vaikka se syntyi suurelta osin sosialismin ja kapitalismin aatteellis-poliittisesta ristipaineesta, vähitellen alettiin nähdä yhä laajemmin sen yhteensopivuus luterilaisen lähestymistavan kanssa. Myös esimerkiksi yhdysvaltalaisen filosofin **John Rawlsin** (1921–2002) perusajatukset reilusta yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta ovat kiinnostaneet monia luterilaisia. Rawls yhdisti vaikutusvaltaisesti käsitökeskeiseen pyrkimykseen parantaa vähäosaisten asemaa maksimaalisesti.

Korkeiden odotusten riskinä luottamusvaje

Silloin kun kristityt esiintyivät estotomasti lähimmäisenrakkauden etujoukkoina, he ottavat samalla riskin: jos todellisuus paljastuu esitettyä raadollisemmaksi, voi kuulijoiden luottamus viestiin karista nopeasti. Myös poliitikot joutuvat kohtaamaan vastaavan haasteen. Jos he eivät onnistu toteuttamaan niitä lähimmäisen hyvää palvelevia institutionaalisia ratkaisuja, joista puhumalla he saivat vaaleissa äänisaaliinsa, voivat he joutua kohtaamaan pahanpäiväisen luottamuspulpan kesken vaalikauden.

Korkeiden ideaalien haurautta koskevien riskien edessä vaikuttaisi järkeelliseltä luvata vähemmän jo alun perin. Kristittyjen tulisi muistuttaa tuon

tuostakin, että vaikka he uskovat rakkauden Jumalaan ja rakkauden ihmisyttä muuttavaan voimaan, he ottavat todesta myös ihmisyydessä sitkeästi asuvan itsekkyyden, kerrassaan synnillisyyden. Politikkojen – myös kristittyjen poliitikkojen – tulisi puolestaan muistaa tietty kohtuus omissa lupauksissaan, jotta puheet ja teot voisivat yhdistyä luottamusta lisäävällä tavalla.

Yhdysvaltalainen teologi **Reinhold Niebuhr** (1892–1971) hahmoteli kylmän sodan aikaan vaikutusvaltaiseksi nousutta kristillisen realismin ajattelutapaa, jossa ihmisen itsekkyyys kaikkien otettaisiin vakavasti. Väkivaltaan olisi vastattava tarvittaessa pakkokeinoin, mutta tämä ei saisi tarkoittaa myöskään kristillisen rakkauden unohtamista.

Liioiteltu realismi ja reiluusvaje

Siri Kolun lastenromaanissa *Me Rosvolat* (2010) ja sen pohjalta tehdyssä elokuvassa testataan eräällä tapaa reiluuden ja keskinäisen luottamuksen minimitasoa. Koska kukaan rosvoista ei sentään ole brutaalisti paha, elämä rosvo yhteisössä näyttyy jotakuinkin siedettävältä. Ristiriidoilta ei voida välttyä, koska rosvo ovat rosvoja. Tarina voi kuitenkin auttaa meitä tunnistamaan sisäsyntyisen tajuamme vähintään perustasoisen reiluuden ja luottamuksen arvosta. Emme oikeasti haluaisi elää roistoyhteiskunnassa.

Sellaiset ideologiat ja uskontulkinat, jotka ylikorostavat ihmisen itsekkyyttä ja raadollisuutta, ovat vaarassa jäädä eräänlaiseen matalan eettisen profiilin loukkuun. Jos on totuttu ajattelemaan, että ihmiset eivät kykene esimerkiksi talouden alueella mihinkään muuhun kun oman etunsa maksimointiin, ei esimerkiksi veroparatiisien laajaa hyödyntämistä omaisuudenhoidossa voine pitää suurena yllätyksenä.

Lastenelokuvassa *Zootropolis* – *eläinten kaupunki* (2016) ketu ei jaksa yrittää olla rehellinen, koska kaikki kuitenkin pitävät sitä viekkana. Todellisen luottamusyhteiskunnan visio ilmaantuu

Zootropolisessa näköpiiriin vasta siten, kun edes petoeläimiä ei enää tulkita petoutensa vääjämättömiksi vangeiksi.

Kumman kautta?

Moraaliteoreettiselta kannalta en näe erityisen merkityksellisenä sitä, lähdetäänkö yhteiskunnallisen luottamusvajeen ongelmia purkamaan idealismin ja realismin kautta. Juurevassa analyysissä kummatkin näkökohdat on joka tapauksessa otettava perusteellisesti huomioon.

Luterilaisissa ja ylipäänsä kristillisissä asiayhteyksissä näyttää puolestaan väistämättömältä, että yksilöiden ja yhteiskuntien eettisen haurauden dynamiikkaa on lähdeittävä kohtamaan ensin ideaalisen rakkauden, tai ehkä paremmin sanottuna jopa ihmeellisen rakkauden, näkökulmasta. Ensimmäinen on rakastava Jumala, sitten tulee kaikki muu ja lopussa hämmöittää toivo.

● VILLE PÄIVÄNSALO

TT, teologisen etiikan ja sosiaalietiikan dosentti, globaalin teologian, maailmankuvien ja aatevirtausten apulaisprofessori

Ihmisen hyvinvointi ja hyv

Hyvinvointi on sana, jota on liitetty vuosikymmenet mitä erilaisimpiin yhteyksiin. Sen merkitys on muuttunut aikojen saatossa hyvin paljon. Antiikin filosofit pohtivat ja jäsensivät hyvinvointia hyvänä elämänä monisyisesti; mitä se on, mistä se syntyy ja mihin se johtaa? Filosofeja aiemmin kivikauden ihmiset ovat pohtineet samaa illalla tuleen katsoessaan. Hyvinvointi on erottamaton osa ihmisyyttä ja sen määrittämistä. Laajimmillaan hyvinvointi on kytketty kuvamaan valtion toimintaa. Hyvinvointi liimaa ihmisen kokemukset valtion toimintaan.

Mitä tämä kaikkeen kiinnittyvä hyvinvointi on? Yksinkertaisimmillaan hyvinvointi on hyvien ja huonojen asioiden summa itse kunkin elämässä. Tässä napakassa ja jämäkässä määritelmässä avoimeksi jää kuitenkin monia sellaisia tärkeitä asioita kuten hyvän ja huonon määrittäminen ja se, kuka tämän määrittämisen tekee. Tätä määrittäytystä tehdään kollektiivisesti yhteisöissä ja kansakunnan tasolla hyvinvointivaltion koneiston toimesta.

Suomessa hyvinvointivaltio on viimeisiin vuosikymmeniin saakka määrittänyt sen, mitä hyvinvointia yksilöille taataan ja turvataan. Kun hyvinvointivaltion alkutaipaleilla valtio pyrki kasvattamaan hyvinvointia torjumalla täydellistä köyhyyttä ja kurjuutta, niin kasvukaudella 1970- ja 1980-luvuilla valtio kohdisti toimenpiteensä erilaisten resurssien turvaamiseen. Vallitsevan skandinaavisen hyvinvointikäsitteen mukaisesti oltiin kiinnostuneita elämän ulkoisista ehdoista; elinoloista ja elintason vahvistamisesta. Hyvinvointi merkitsi tuloja ja muita resursseja, joiden avulla jokainen voi tavoitella sellaista hyvinvointia kuin itselle hyväksi näkee.

Hyvinvointi on ihmisten kokemaa

Se, kuinka kukin asiat näkee, riippuu hänen kokemuksistaan ja tavoitteistaan elämässä. Ihmisten kokemukset ovat jääneet suomalaisessa hyvinvointivaltiokeskustelussa suhteellisen vähälle huomiolle. Vasta aivan viime vuosina päättäjät ovat alkaneet kiinnostua, ensin muissa maissa ja sitten Suomessa, siitä, miten ihmiset kokevat elämänsä hyvinvointivaltiossa. Hyvinvointi syntyy ja sitä tuetaan ihmisen

yksityiselämässä, mutta myös yhteiskunnan rakenteissa ja hyvinvointipalveluissa. Hyvinvointi on ihmissuh-teita ja verkostoja, elintasoa ja vaikeiden elämäntilanteiden tukea.

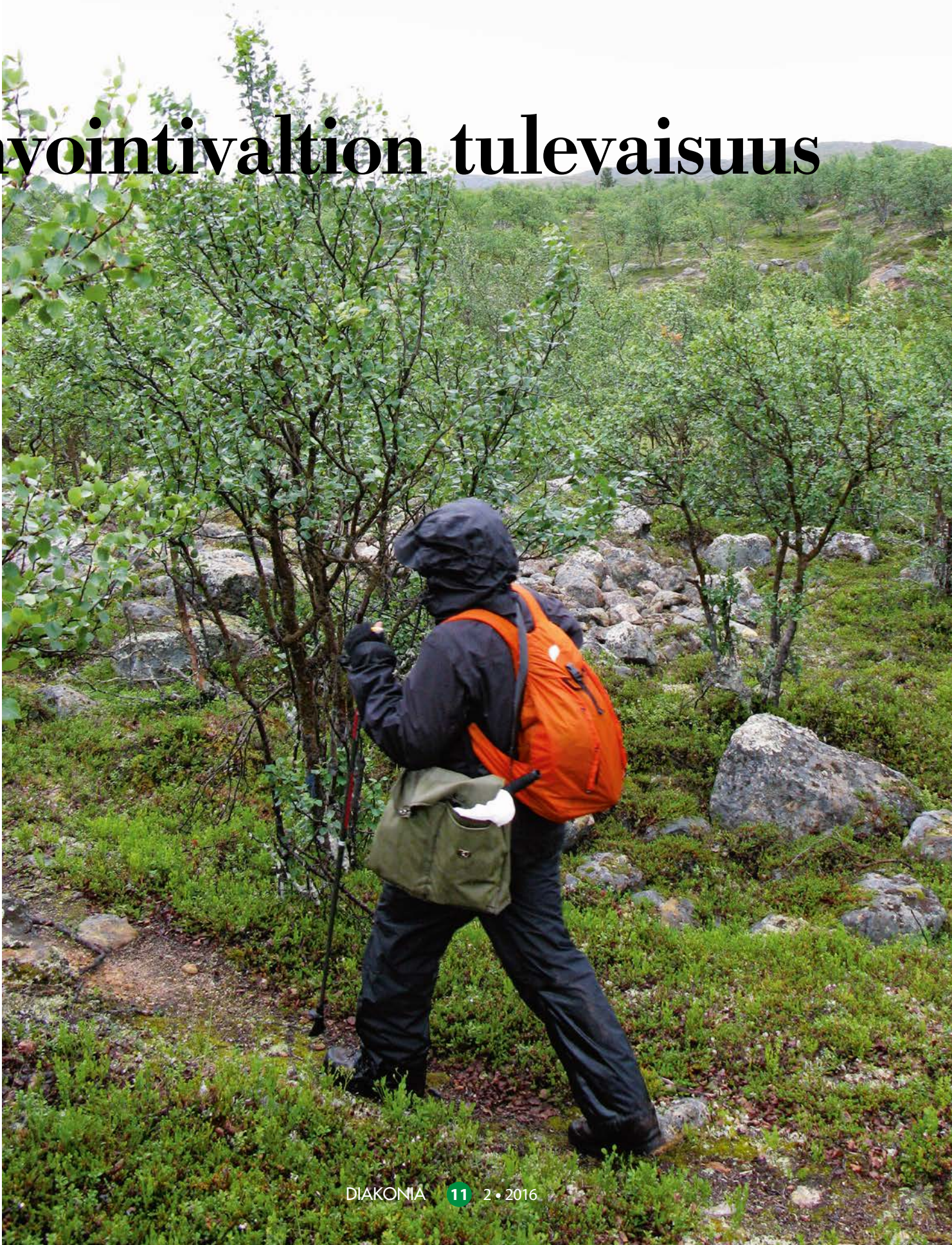
Hyvinvointiajattelun muutos on siirtänyt myös päätöksentekijöiden katseen ulkoisista seikoista enemmän ihmisten kokemusten suuntaan. Tästä muutoksesta on viimeisimpänä esimerkkinä laaja keskustelu valinnanvapaudesta uudessa sosiaali- ja terveyspalveluiden organisoinnissa. Yksilön valinnanvapaus nähdään edellytyksenä palveluiden kilpailulle, jota taas tarvitaan palveluiden suuntaamiseen ja tehostamiseen sekä laadun varmistamiseen. Pienen ihmisen hyvinvointikokemusta ollaan nostamassa koko hyvinvointivaltion palvelutuotannon suuntaajaksi. Osaako pieni ihminen valita oikein?

Jatkossa suomalaisten hyvinvointiin vaikuttaa hyvinvointivaltion puolelta perusinfrastruktuuri, markkinnoistetut palvelut ja taloudellinen tuki sekä kuntien suunnalta tuleva ehkäisevä toiminta. Tiedämme laajojen hyvinvointitutkimusten kautta, että koettu hyvinvointi syntyy yhteisöissä, vuorovaikutuksessa ja ihmissuh-teissa. Tästä nousee suuri kysymys kunnan roolista jatkossa. Kun valtio ja maakunta ovat etäisiä ja kasvottomia, mutta kunta läheinen, niin voisiko kunnan – myös seurakunnan – rooli olla jatkossa kuntalaisten koettun hyvinvoinnin keskeisin tuottaja?

Järki, tunteet ja todellisuus

Eriarvoisuus nakertaa hyvinvointia. Tasa-arvoisissa yhteiskunnissa hyvinvoinnin kokemukset ovat parempia kuin eriarvoisissa yhteiskunnissa. Vii-

invoirtivaltion tulevaisuus

Marjut Hentunen

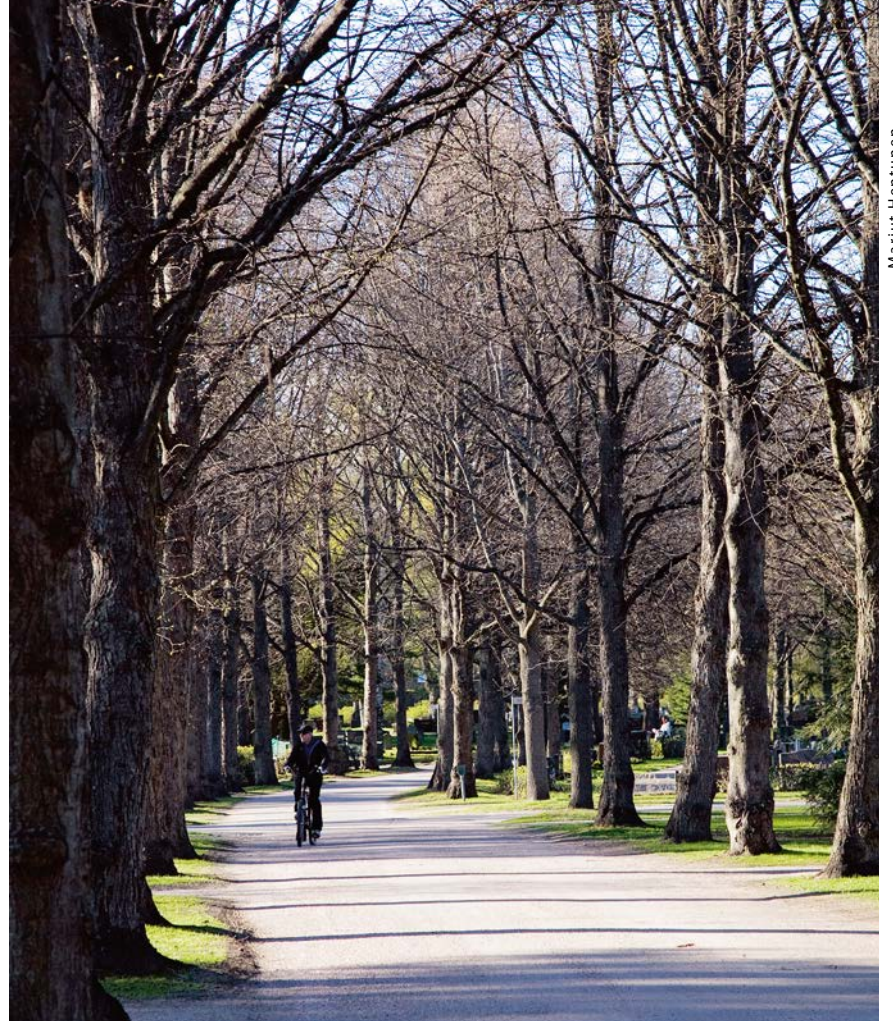
meisimpien analyysien mukaan selitys löytyy siitä, miten positiiviset ja negatiiviset tunnetilat painottuvat. Tunnetilathan ovat koetun hyvinvoinnin toinen komponentti järkeilyn ohella. Vakiintuneen käsityksen mukaan koettu hyvinvointi koostuu positiivisista ja negatiivisista tunteista (hedonismi) sekä omien tavoitteiden saavuttamisesta (eudaimonia). Arkisemmin puhutaan tunteesta ja järjestä.

Hyvinvoinnin kokemus ei ole pelkkä irrallinen kokemus, vaan se on vahvasti kiinni ympäröivässä todellisuudessa. Elintason parantuessa myös hyvinvoinnin kokemukset muuttuvat paremmiksi. Erityisen suuri merkitys lisätuloilla on kaikkein köyhimmille; pienikin muutos tuloissa ylös tai alas aiheuttaa voimakkaan hyvinvoinnin kokemuksen nousun tai laskun. Mitä vauraampi kansakunta, sitä korkeampi koettu hyvinvointi. Tämä tulos on ilmeinen, vaikka tutkijat ovat välillä olleet havaitsevinaan, että on löydettävissä tietty piste, minkä jälkeen tulosten yhteys hyvinvoinnin kokemukseen katoaa. Nyttemmin on kuitenkin havaittu, että tulotason kasvu lisää elämään tyytyväisyyttä silloin, kun tarkastellaan asiaa järjen kysymyksenä, mutta yhteys katkeaa tietyn tulotason saavuttamisen jälkeen, kun sitä tarkastellaan tunteiden näkökulmasta. Hyvinvoinnin kokemuksen määrää ei siis voi jatkuvasti kasvattaa pelkästään tuloja lisäämällä.

Hyvinvointivaltion voi nähdä olevan vastuussa eudaimonisen hyvinvoinnin kehittämisestä, mutta kansalaisyhteiskunnan kantavan vastuun hedonisesta hyvinvoinnista. Näitä ei voi erottaa toisistaan, sillä tarvitsemme niitä molempia. Hyvinvointi voidaan nähdä sisäkkäisinä kehinä, joissa nämä kaksi kolikon puolta limittyvät toisiinsa. Samalla määrittyvät yksilön ja hyvinvointivaltion keskinäiset vastuut hyvinvoinnin tuottamisessa.

Hyvinvoinnin kehät

Turvallisuus, luottamus ja demokratia ovat hyvinvointimme edellytyksiä, ja näihin liittyvät paikallistasolla palveluiden saatavuus ja se, kuinka meitä

kohdellaan palveluissa. Tämä on sitä hyvinvointimme ulkokehää, johon esimerkiksi sosiaali- ja terveystalut hallinnollisesti sijoittuvat. Arkea elämme pääsääntöisesti rakennetussa ympäristössä ja seurustelemme muiden kanssa sosiaalisissa verkostoissa. Luonto on monelle meistä jo varsin etäällä hyvinvoinnin lähteenä, vaikka sillä on todettu olevan hyvinvointiamme vahvistavia vaikutuksia. Sisemmällä kehällä alkavat painottua ihmisen omat toimet hyvinvoinnin tuottamisessa. Edellisen kehikon pohjalle rakennamme hyvinvointimme pitämällä huolta kunnostamme, nauttimalla kulttuurin suomasta virkistyksestä ja tekemällä itselle mielekkäitä asioita. Keskeistä on se, millaiseksi näemme tulevaisuutemme: onko se pelottava vai toivottava, uskallammeko astua ja odottaa tulevaisuudelta jotain hyvää, minkä varassa nykyhetken kestää? Vasta näiden jälkeen olemme valmiita arvioimaan sitä, olemmeko tyytyväisiä elämäämme vai emme.

Tarvitsemme muita ihmisiä ja yhteisöä. Itse asiassa koettu hyvinvointimme rakentuu rakenteista ympärillemme ja olemme yhteisömme ilmentymiä. Eriarvoinen yhteiskunta tai yhteisö eroaa tasa-arvoisesta yhden tekijän suhteesta. Ihmiset kokevat eri-arvoisessa yhteiskunnassa tasa-arvoisista yhteiskuntaa useammin negatiivisia tunteita. Samaan aikaan kun kaikissa yhteisöissä ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja tämä tuottaa heille hyviä kokemuksia ja hyvinvointia, niin eri-arvoisissa yhteisöissä nämä hyvät kokemukset peittyvät pahojen alle. Stressi ja pettymykset syövät terän siltä hyvältä, joka olisi tarjolla. Olemme hyvinvointimme välityksellä sidoksissa hyvinvointivaltion tulevaisuuteen.

● SAKARI KAINULAINEN

Dosentti, erityisasiantuntija

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tutkijana Turun yliopiston hallinnoimassa

hankkeessa Eriarvoisuuden torjuminen

niukuuden aikana (TITA)

Outi Mannila, Jorma Kuitunen (toim.)

Kuin kotonaan Suomessa

– Avaimia maahanmuuttajatyöhön

Runsas tietopaketti ja koulutusmateriaali seurakuntien ja järjestöjen maahanmuuttajatyön tueksi. Kirjan artikkelit johdattavat maahanmuuttajatyön peruskäsitteisiin, maahanmuuttajien yhteiskunnallisiin palvelujärjestelmiin ja erilaisten taustojen ja kulttuuristen erojen huomioimiseen käytännön työssä. Kirjan loppuun on kerätty maahanmuuttajatyöhön liittyvää sanastoa sekä katsaus maahanmuuttajien uskonnollisiin taustoihin.

24,20 (28,00)

AIKAMEDIA

24²⁰

Pirkko Lehtiö

On Herra vielä vierellä

Mikä on elämän tarkoitus vanhenemisessä? Onko menneestä elämästä syytä kiittää? Yhteyden näkeminen historian tapahtumien ja oman elämänhistorian vaiheiden välillä saattaa avata aivan uudenlaisen näkökulman niin omaan menneisyyteen kuin nykyhetkeen. Lehtiön mietelmät antavat pohjaa jatkometietelyyn. Lukijan on mahdollista käydä dialogia Lehtiön kanssa kirjoittamalla omia ajatuksiaan kirjaseen, jossa on paljon tilaa myös omille muistiinpanoille.

9,80 (10,90)

SUOMEN LÄHETYSSEURA

9⁸⁰

Mirja Sinkkonen

Mielen hoiva

– Myötätunto ja lohdutus voimavaraksi

Elämä kolhii milloin enemmän, milloin vähemmän. Jotakuta painaa ahdistus, joku suree suurta menetystä. Joskus paha olo nousee esiin silloin, kun kaikki näyttää olevan mallillaan. Teos avaa kiinnostavalla tavalla psykkinen työmmen eri puolia sekä persoonallisuuden rakenteita ja voimavaroja, joiden varassa kohtaamme vaikeudet elämässämme. Kyky antaa ja ottaa vastaan lohdutusta on noista voimavaroista tärkeimpiä.

24,60 (28,90)

KIRJAPAJA

24⁶⁰

Diakoniatyöntekijän paidat:

Kaikkia paitojamme on saatavana sekä vihreänä että mustana, naiselle ja miehelle.

Ateljé Solemnis Virkapaita

Kotimainen käsityönä yksittäin valmistettu laatuaita. Myös mittatyöt ja erikoisvärät.

Pitkä- tai lyhythihainen

100 % pv **85,00 / 75,00**

Sekoite **75,00 / 65,00**

Bambutrikoinen **62,00 / 67,00**

Sacrum Virkapaita

Valmistettu EU:ssa suomalaisien mittojen mukaan.

Pitkä- tai lyhythihainen

100 % pv **56,00 / 52,00**

Sekoite **46,00 / 42,00**

Reilun Kaupan Virkapaita

Reilun kaupan puuvillasta valmistettu virkapaita.

Pitkä- tai lyhythihainen

100 % pv **57,00 / 57,00**

Sekoite **57,00 / 57,00**

Hyvinvoinnista hyvintoimintaa

Kaikki eduskuntapuolueet sanovat haluavansa pelastaa hyvinvointiyhteiskunnan.

Tämän konsensuksen vuoksi Suomi on tuplannut julkisyhteisöjen velan seitsemässä vuodessa tasolle, joka bruttokansantuotteeseen suhteutettuna ylittää EU:n vakaus- ja kasvusopimuksessa säännellyn 60 prosentin kynnsarvon.

Joidenkin ekonomistien toivekuvis- sa työllisyyden parantuminen ja talouskasvu tasoittavat tilanteen, mutta näin ei tule tapahtumaan, koska sosiaaliturvan kulut ovat jo kauan kasvanee- neet nopeammin kuin bruttokansantuote, johon suhteutetut sosiaalikulut olivat vuonna 1980 18,8 %, vuonna 2000 24,3 % ja vuonna 2014 jo 31,9 %. Suomeksi sanottuna tämä tarkoittaa hyvinvointivaltion vääjäämätöntä supistamista, sillä myös veroasteemme välkkyi punaisella (44,5 %). Ensivaiheessa suurimmat leikkaukset voidaan tehdä karsimalla sivistyksestä (koulutus) ja muista arvokkaan elämän päämääriä edistävästä palveluista, mutta ennemmin tai myöhemmin on aletta- va karsia myös sosiaali- ja terveystal- veluiden kustannuksia kovalla kädellä.

Tämä hyvinvointivaltion murros on mahdollisuus luopua vanhasta ja kehittää parempaa yhteiskuntamallia. On tarkennettava alkuoletuksia, luotava uutta oikeudenmukaisuusajattelua ja määrätietoista elintapapolitiikkaa. On siirryttävä hyvinvointiyhteiskunnasta hyvintoimintayhteiskuntaan.

Hyvinvointiyhteiskunnan taloudellinen ja moraalinen epäonnistuminen on seurausta virheellisestä alkuoletuksesta, jonka mukaan hyvään suuntautuva vapaus on ihmisen syn- typeräinen luonnollinen ominaisuus. Jos oletus olisi oikea, sosiaalisten tulo- siirtojen ja hyvinvointipalveluiden seurauksena olisi ollut itsenäisten, ter-

veiden, sivistyneiden ja omin avuin sel- viytyvien vapaiden ja vastuullisten yksilöiden määrän selkeä kasvu ja auttamisen tarpeen radikaali väheneminen. Mutta sekä autettavien että auttamisen määrä myös työikäisessä väestös- sä on kasvamistaan kasvanut sellaisiin mittoihin, että sosiaali- ja terveystal- veluiden kustannukset ylittävät julki- sen talouden kantokyvyn.

Tuottaako hyvinvointi pahoinvointia?

On totta, että 1960-luvulta 2010-luvul- le tultaessa elinajanodote on Suomessa kasvanut kymmenellä vuodella. Väes- tö on vaurastunut, koulutustaso on ko- honnut ja kaikilla on nopea pääsy tie- toyhteiskunnan faktapankeihin. Tämä kaikki on tehnyt vapaasta yksilöstä vah- vemman ja kansanvallasta vakaamman.

Mutta on tapahtunut muutakin.

Perustuslaillisessa demokratias- sa ja hyvinvointivaltiossa sosiaalime- noja ovat kasvattaneet yhdenvertai- sesti vapaiden yksilöiden tekemät va- linnat ja elintaparatkaisut. Tilanneku- van selkiyttämiseksi on syytä tarkas- tella väestön moraalisen taseen kehi- tystä hyvinvointiyhteiskunnan raken- tamisen, vakiintumisen ja järkkymi- sen aikakaudella 1960-luvun alusta nykyhetkeen. Kiinnostavia mittareita ovat ainakin rikollisuus, alkoholin kulutus, mielialalääkkeiden käyttö, pai- noindeksi, kakkostyyppin diabetes, va- rusmiesten kuntotaso ja avioerot.

Kokonaisrikollisuus nousi tasaises- ti 1960-luvun puolivälistä 1990-luvun alkuun. Sen jälkeen rikollisuuden taso on vakiintunut. Väestömäärään suh- teutettuna rikoksia tehdään nykyään huomattavasti (noin 3-4 kertaa) enem- män kuin hyvinvointiyhteiskunnan al- kutilassa. Kriminologisissa selvityksis- sä omaisuusrikollisuuden kasvua seli- tetään vaurastumisen ja kaupungistu- misen tuomilla rikoksentekomahdol- lisuuksilla ja pahoinpitelyrikollisuu- den lisääntyminen kytketään kasva- neeseen alkoholinkulutukseen.

Alkoholinkulutuksessa kasvukehi- tys on jatkunut 1960-luvulta 2000-lu- vulle, jona aikana 2-3 litran vuosikulu- tuksesta on siirrytty 10-12 litran tasol- le. Tämän huomattavaa pahoinvointia ja laajamittaisia haittoja (sairaudet, ri- kokset, vahingot, työstä poissaolot, lastenhoidon laiminlyönnit jne.) ai- heuttavan päihteen kulutus on siis ne- linkertaistunut hyvinvointiyhteiskun- nan aikana.

Alkoholiveron tuotto on reilu mil- jardi, joka kattaa suorat haittakustan- nukset. Epäsuorat haittakustannukset lasketaan maltillisissa arvioissa 5-7 miljardiksi. Kun alkoholin takia me- netettyjen elinvuosien perusteella on arvioitu menetettyjä työvuosia, niistä syntyy peräti 14,5 miljardin lovi brut- tokansantuotteeseen vuodessa.

Toinen henkistä pahoinvointia hei- jastava mittari on masennuslääkkei- den käyttö. Se on peräti kymmenker-

taistunut vuodesta 1990, ja 2010-luvun Suomessa jo 450 000 ihmistä käyttää masennuslääkkeitä. Siis joka kymmenes hyvinvointiyhteiskunnan aikuisjäsen jaksaa voida riittävän hyvin vain jokapäiväisen pillerinsä avulla.

Terveysmittarit näyttävät punaista

Lihavuutta on pidetty jo pitkään ongelmana, vaikka se 1960-luvulla oli huomattavasti (noin puolet) harvinaisempaa kuin nykyisin. Väestön liikalihavuudesta ja liikkumattomuudesta on yhdessä muodostunut suuri terveysriski juuri hyvinvointiyhteiskunnan täysi-ikäisyyden aikana. Normaalipainoisista (painoindeksi 18,5–25,0) on 2010-luvulla tullut vähemmistö. Työikäisistä miehistä kaksi kolmesta ja naisista puolet on ylipainoisia, mikä tarkoittaa sitä, että he kantavat keskimäärin yli 10 kilon liikakuormaa normaalipainoisiin verrattuna. Huolestuttavin piirre on lasten lihominen. Tutkimusten mukaan joka viides kouluikäinen lapsi on ylipainoinen. Lihavuus lisää sairastavuutta muun muassa tyyppin 2 diabetekseen, sydän- ja verisuonitauteihin, tuki- ja liikuntaelinsairauksiin sekä useisiin syöpätyyppeihin. Lihavien henkilöiden terveysmenot on arvioitu 25 % korkeammaksi kuin normaalipainoisten.

Sosiaalikulujen kasvun kannalta tyyppin 2 diabetes on erityisen huomionarvoinen elintapasairaus, koska sen hoitokustannukset ovat korkeat. Suurin puhkeamiseen vaikuttava riskitekijä on ylipaino ja keskivartalolihavuus, joiden yleistyminen on orgaaninen osa hyvinvointiyhteiskunnan kehitystä. Hoidossa olevien tyyppin 2 dia-

beetikkojen määrä on kaksinkertaistunut noin 12 vuoden välein. Stakesin selvityksen mukaan vuonna 1990 heitä oli 65 000 ja vuonna 2015 Diabetesliitto arvioi, että diagnosoituja tyyppin 2 diabeetikkoja on noin 300 000 ja diagnosimattomia noin 150 000. Lisäksi on noin 50 000 tyyppin 1 diabeetikkoa. Joka kymmenes suomalainen sairastaa tätä tautia. Voiko tämä kehitys jatkua? Huomionarvoista on se, että diabeteksen hoitoon kuluu jo nyt noin 15 % terveydenhuollon menoista. Siten diabeteksen ennaltaehkäisyllä voidaan huomattavasti vaikuttaa terveydenhuollon kuluihin.

Palvelukseen astuvien varusmiesten aerobista kestävyyskuntoa on mitattu

12 minuutin juoksutestillä. Keskimääräinen tulos on laskenut johdonmukaisesti 1970-luvulta 2010-luvulle. Huippuvuonna 1979 tulos oli 2 760 metriä ja vuonna 2014 enää 2 433 metriä. Huolestuttavin piirre on huonokuntoisten (alle 2 200 metriä) osuuden kasvu tällä vuosituhanella. Vuonna 2014 heitä oli jo neljännes ikäluokasta. Kovakuntoisin eliitti (yli 3 000 metriä) sen sijaan on säilynyt samansuuruisena (yksi viidestätoista) tällä vuosituhanella. Tällainen polarisaatioilmiö on tyyppillinen ja kuvastaa hyvin sitä, että vain pieni vähemmistö kykenee toimimaan itseohjautuvasti olosuhteissa, joissa elinolosuhteet, kova kulttuurinen konventio tai suoranaisten pakko eivät ohjaa vapaita yksilöitä terveisiin ja liikunnallisiin elintapoihin.

Parisuhteet katkolla

Hyvinvointiyhteiskunnan kehityksen ja kypsymisen aikana elämäntilanteissa parisuhteessa eläminen on muuttunut vaikeammaksi. Avioeronneisuudessa tapahtui voimakasta kasvua 1990-luvulle asti, mutta sen jälkeen tilanne on pysytellyt samalla tasolla (kiinnostavasti kehityskulku noudattelee samaa kaavaa kuin kokonaisrikollisuudessa). Avioeronneisuutta kuvaava suhdeluku oli 12,7 % vuonna 1965 ja 55,9 % vuonna 2014. Enemmän kuin puolet kestäviksi aiotuista liitoista päätytty eroon.

Keskeistä on avioliiton ja parisuhteen merkityksen muuttuminen hyvinvointiaatteen aikakaudella. Elämäntilanteissa avioliitossa pysyttämisen rinnalle yhtä vahvaksi – jopa vahvemmaksi – hyveeksi on noussut onnea ja onnistumista kokeileva saramonogamia. Yksilön itsekeskeinen

onnellisuusetiikka kuuluu olennaisesti hyvinvointiyhteiskunnan liberaaliin ilmapiiriin, ja on väistämätöntä, että se vaikuttaa epäsuotuisasti myös parisuhteiden kestävyteen.

Tasapainoinen elämä hakusessa

Yhteenvetona voidaan sanoa, että yksilön vastuullisuudeksi ymmärretty yhteiskuntamoraali on haurastunut hyvinvointiyhteiskunnan kehittyessä. Ei vain siinä mielessä, että vapaasti itseään toteuttava yksilö aiheuttaa haittakustannuksia koko yhteiskunnalle, vaan myös siinä, että hän ei onnistu elämään tervettä ja tasapainoista elämää. Tarkemmin ajatellen, nämä piirteet voisivat olla osa hyvinvointiyhteiskunnan piiloagendaa. Haittojen hoitamisesta syntyy toimialoja (erilaisia sosiaali- ja terveystalvuuksia), ja terveytensä ja elämäntasapainonsa kanssa tuskaileva vapaa yksilö on jatkuvasti ikään kuin vajaa siitä hyvinvoinnista, joka hänellä julkisivun perusteella jo on. Näin hyvinvointisirkus pyörii ja laajenee.

Kenellekään ei kuitenkaan voida tuottaa terveyttä ja hyvinvointia, ellei hän itse halua ja osaa elää terveesti ja hyvin. Koko hyvinvoinnin tuottamisen idea on valheellinen.

Rajoitukset purevat paremmin kuin valistus

Lyhimmillään hyvinvointiaatteen ja -teorioiden kritiikin voi tiivistää yhteen lauseeseen: hyvinvoinnin osatekijöitä ei voi saavuttaa hyvinvointiyhteiskunnan takaamien oikeuksien ja palvelujen avulla. Ne kaikki nimittäin edellyttävät oikeuksien ja palveluiden oikeanlaista käyttöä, hyvinvointia, joka on mahdollista vain vastuuntuntoisen itsesäätelyn ja velvollisuusetiikan avulla. Koulutus, työ, ihmissuhteet, terveys, fyysinen ja henkinen kukoistus – kaikki mitä hyvään elämään kuuluu – edellyttävät kurinalaista sitoutumista, johon vapaan yksilön on aivan itse kyettävä. Tällainen asenne ei voi kuulua eikä liittyä hyvinvointiteoriaan, koska se uskoo vapaisiin mahdollisuuksiin ja onnellisuusetiikkaan. Ja niin hanke

epäonnistuu. Paikalle rientävät hyvinvointivaltion palkkaamat auttajien armeijakunnat tekemään turhauttavaa työtään, joka ei koskaan lopu.

Elintapoliittisesti silmiä avaavaa vastaesimerkinä voidaankin pitää tupakkamiesten määrän vähenemistä 1960-luvun yli puolesta 2010-luvun alle viidennekkseen eli jokseenkin samalle tasolla naisten kanssa. Tämä väestön terveyttä ja elinajanodotetta parantanut muutos on ollut seurausta tupakointia kovalla kädellä rajoittavasta lainsäädännöstä, ei niinkään valistuksesta ja ihmisten vapaaehtoisista valinnoista.

Yleistäen, levoton hedonismi voidaan kanavoida terveeseen suuntaan vain rajoittamalla vahingollisia valintamahdollisuuksia.

Saako asiakasta vastuuttaa?

Suomi on pieni ja suhteellisen yhtenäisen yhteiskunta. Me voimme olla innovatiivisia edelläkävijöitä ja ratkaista hyvinvointiyhteiskunnan kriisin luomalla kokonaan uuden sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistävän ajattelutavan ja yhteiskuntamallin. On vaihdettava katseen suuntaa. Ei pidä ainoastaan tarjota palveluja, vaan sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveystalvuuksien asiakailta tulee edellyttää sitoutumista hyvään elämään. Vain siten voidaan väestötasolla saavuttaa ne hyvän elämän edellytykset, joita hyvinvointiyhteiskunta on halunnut kaikille luoda.

On siis siirryttävä passivoivasta hyvinvoinnista (well-being) aktivoivaan hyvinvointiaan (well-doing). Siinä vapaan yksilön itsenäisen vastuullisuuden kehittäminen on aina onnistumisen kriteeri.

Yhteiskuntapolitiikassa hyvinvointia voidaan aluksi edistää ainakin kolmella keinolla. Ensinnäkin, verotuksessa voidaan rohkeasti korottaa haittaveroja (tupakka, alkoholi, sokeri, huonot rasvat jne.) ja elämää vahingoittavien aineiden – kuten alkoholin ja tupakan – saatavuutta voidaan rajoittaa. Toisena elintapoliittikan keinona voidaan sosiaali- ja terveystalvuuksissa solmia yksilökohtaisia sopi-

muksia, joissa asiakas saamansa tuen tai palvelun vastineeksi sitoutuu terveisiin elintapoihin, vastuulliseen elämään ja yleishyödyllisiin työtehtäviin.

Kolmantena keinona voidaan palveluiden tuotannossa käyttää yksityisen pääoman tehokkuutta (esimerkiksi social impact bond). Hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen tarvitaan perinteisen hyvinvointivaltion ulkopuolisia tahoja, joiden motiivina (ja onnistumisen kriteerinä) on ongelmien hoitamiseen erikoistuneen julkisen toimialan supistaminen. Juuri varhainen apu ja ongelmien ennaltaehkäisy ovat kaikkein kannattavinta auttamistoimintaa, ja ne eivät onnistu, elleivät autetut yksilöt kehity itsenäisiksi, vastuuntuntoisiksi ja omatoimiksi henkilöiksi, jotka eivät heitä uhanneiden ongelmien osalta enää tarvitse sosiaali- tai terveystalvuuksia. Näin hyvinvointivaltion supistuessa hyvinvointiyhteiskunta kasvaa, haitat vähenevät, kansanterveys kohenee ja yhä useampi elää hyvää ja arvokasta elämää.

● JARI EHRNROOTH

Jari Ehrnrooth on kirjailija sekä kulttuurihistorian ja sosiologian dosentti Helsingin yliopistossa. Hän on 1990-luvun alusta alkaen julkaissut useita kauno- ja tietokirjallisia teoksia. Hänen uusi teoksensa HYVINVOIMINTAYHTEISKUNTA (Kirjapaja) ilmestyy heinäkuussa 2016

Wikipedia

Lukudraama leipäjonosta herätti keskustelua köyhyydestä

”Leipäjonoissa kävijöille oli valtavan suuri merkitys, kun päättäjät ja julkisuuden henkilöt lupautuivat esittämään heidän tarinansa.” Näin kertoo Helsingin seurakuntayhtymän oppilaitospastori Sanna Uusitalo, joka on koulutukseltaan myös teatteri-ilmaisun ohjaaja.

Sanna Uusitalo ideoi ja ohjasi Helsingin Vanhaan kirkkoon maaliskuussa 2016 lukudraaman, jossa esitettiin Myllypuron leipäjonossa asioivien ihmisten tarinoita.

Lukijoina olivat muun muassa presidentti Tarja Halonen, piispa Irja Askola, Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Pekka Sauri ja joukko näyttelijöitä. Myllypuron leipäjonossa asioivia oli kutsuttu kirkkoon yleisöksi.

Tilaisuus syntyi Helsingin seurakuntien oppilaitostyön ja diakonian yhteistyönä. Tarkoituksena oli herät-

tää keskustelua eriarvoisuudesta ja köyhyydestä, ja Myllypuron tilanne onkin ollut nyt esillä julkisuudessa.

”Ruoka-apua jonottaa Myllypurossa säästä riippumatta 600–800 henkilöä, kolme kertaa viikossa”, Uusitalo kuvasi.

Myös tarinoiden kerääminen oli Uusitalon idea. Tarinoita keräsi kirkon työntekijöiden kanssa joukko vapaaehtoisia opiskelijoita.

Tarinoissa korostuvat työttömyys, pieni eläke, sairaudet ja suuret lääkekulut. Moni kuvaa, että asuntojen

vuokrat ovat Helsingissä korkeita. Leipäjonossa käy myös muun muassa lapsiperheellisiä ja maahanmuuttajia. Osa hakee ruokaa niille, jotka eivät pysty itse jonottamaan.

”Leipäjonossa moni oli ilahtunut siitä, että sai puhua tilanteestaan”, Uusitalo kertoo.

Herttoniemen seurakunnan diakoniatyöntekijät ja Helsingin kaupungin lähityö käyvät säännöllisesti jututtamassa jonottajia.

Sini Saavalainen on teologian opinnoissaan perehtynyt köyhyys- ja diakoniateemaan. Hän oli mukana keräämässä tarinoita vapaaehtoisena opiskelijana.

Saavalainen pohtii, että kaikki eivät saa apua ruokajakeluistakaan.

”Osa ei terveyssyistä kykene poistumaan kotoaan. Keliakikion, diabeetikon tai ruoka-allergikon voi olla vaikeaa löytää ruokajakelusta itselleen sopivia aineksia.”

Saavalainen kuvaa, että Myllypurrossa ruoan jonottaminen vie aikaa pari tuntia ja jonossa tulee helposti kylmä. Hän ehdottaa, että ruokajo-

noissa voisi käydä juttelemassa ihmisten kanssa enemmänkin, ja tähän tehtävään seurakunnat voisivat käyttää myös koulutettuja vapaaehtoisia.

”Leipäjonojen pitää havahduttaa”

Leipäjonoissa käyvien ihmisten määrä on asia, jonka pitää havahduttaa ja pysäyttää, sanoo Helsingin hiippakunnan piispa Irja Askola.

”Meidän on kysyttävä isoin kirjaimin, miksi niin monen ihmisen pitää seistä leipäjonoissa viikoittain.”

Askola pohtii, että suomalaisen yhteiskunnan vahvuus on ollut se, että heikoista pidetään huolta.

”Kirkon pitää vaatia päättäjiltä, että yhteiskunta huolehtii kaikista kansalaisistaan.”

Hän jatkaa, että seurakuntien työntekijöillä on runsaasti tietoa siitä, millaista ihmisten arki on. Tämä on sosiaalista pääomaa, jota tulisi viestiä päättäjille niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla.

Askola painottaa myös sitä, että kirkon tilaisuuksissa on tärkeää kiin-

nittää huomiota siihen, miten köyhyydestä puhutaan. Miten esimerkiksi köyhien puolesta rukoillaan: ovatko köyhät ”heitä” vai osa yhteisöä?

”Tärkeää saada ajatukset ja sanat näkyviksi”

Irja Askola piti erittäin tärkeänä sitä, että leipäjonoissa käyvien ihmisten ajatukset ja sanat tulevat näkyviksi. ”Usein puhutaan jonoista, mutta jono muodostuvat ihmisistä. Jokaisella heistä on oma nimensä, oma tarinansa, oma kasvukertomuksensa.”

Lukemistaan tarinoista Irja Askolan mieleen jäi erityisesti tarina äidistä, joka haki tyttärelleen ruokaa. Tyttärellä oli paniikkihäiriö, eikä hän pystynyt itse tulemaan ruokajonoon.

Irja Askolaa kosketti myös se, että leipäjonoissa asioiviin suhtaudutaan vihamielisestikin. Hän jatkaa, ettei köyhyysloukku ole oma valinta.

”Ei kukaan seiso huvikseen monta kertaa viikossa leipäjonossa, tuntikautia kylmässä.”

● TIA-MARIA LEHTO

Tarinoita Myllypuron leipäjonosta

► Olen 45-vuotias työtön nainen, mutta mieheni on töissä. Meillä on alakouluikäinen lapsi, jonka vaatteisiin ja muihin pakollisiin menoihin menee aika lailla rahaa. Myös vuokrat ovat korkeita. Käyn täällä niin usein kuin lapseni kouluajat antavat periksi, yleensä noin joka toinen viikko. En ole tyytyväinen hallituksen tekemiin leikkauksiin. Erityisesti lapsilisäleikkaukset ovat mielestäni väärin.”

► Olen käynyt täällä viime keväästä lähtien kolme kertaa viikossa. Tarvitsen ruokaa. Minulla on keliakia, ja gluteeniton leipä on niin kallista. Minulla on pieni eläke, ja tyttö on toimeentulotuen varassa. Tyttö ei voi tulla paniikkihäiriön takia, vaikka rahat ei riitä. Vien ruokaa hänellekin niin ei tarvii antaa rahaa, koska sitä ei ole.” *Nainen, 65*

► Tää on tosi tärkeä. Työttömyys ja rahattomuus ajaa mut tänne tulemaan. Toimeentulotuki ei riitä. Asun kaverin luona. Periaatteessa oon koditon.” *Mies, 35*

► Sijoitin varani riskisijoituksiin ja viime talvena, kun riskit toteutuivat, menetin rahani. Siksi käyn nyt täällä. Olin tottunut parempaan elintasoon ja nyt minun on pitänyt luopua ravintoloista, matkustamisesta, konserteista, muun muassa. Fiilis on silti hyvä, sillä rikkaana oleminen on yhtäältä epävarmaa. Tämä leipäono on varsinaista olemista. Näin on sanonut eräs ajattelija. Olen 67-vuotias ja eläkkeellä. Sosiologina myös tarkkailen ihmisiä jonossa.”

► Olen 30-vuotias työtön venäläisnainen. Tulin Suomeen neljä vuotta sitten. Opiskelin suomen kieltä melkein kolme vuotta. Tänä vuonna olen suorittanut YKI-testin keskitason ja minulla on korkeakoulututkinto. Sen lisäksi puhun englantia erinomaisesti. Olin palkkatukityössä Helsingissä vain kuusi kuukautta. En pysty löytämään töitä... Viimeisissä vastauksissa oli kirjoitettu, että hakijoita minun alan työhöni oli 460 ihmistä... Aika hankala!”

► Vuokraan ja apteekkiin menee niin paljon rahaa, että pieni eläke ei riitä... Jono on hirveän pitkä. Täällä joutuu jonottamaan sateessa ja pakkasessa. Minulla ei ole kunnon talvikenkiä. En tiedä, miten tarkenen.” *Nainen, 70*

► Olemme nuoripari, joka on jonossa ensimmäistä kertaa. Meidät toi paikalle nälkä ja vuoden aikana tapahtuneet monet vastoinkäymiset. Meillä on nyt uusi koti ja olemme aloittamassa elämäämme uudelleen. Olemme työttömiä ja jonossa vain, koska oli pakko tulla. Toisella meistä on lapsia... Tulevaisuus näyttää nyt paremmalta kuin joskus aikaisemmin.”

Leipäjonosta kerätyt tarinat ovat kokonaisuudessaan luettavissa osoitteessa: <http://diakoniaa.net/tag/tarinoita-leipajonosta>
Tarinoita leipäjonosta- esitystaltiointi: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/live-kello-18-tositarinoita-koyhyysta-presidentti-halonen-lainaa-aanensa-leipajonolaisille/5777346>

Kirkon diakonian päivät 2016 – Kutsuttu

#diakonia2016

Tulethan sinäkin Turkuun 22.-24. syyskuuta? Kirkon diakonian päivillä on tarjolla laadukasta ohjelmaa ja hyvää seuraa.

Torstai 22.9.2016

Rauha ja turvallisuus

Perjantai 23.9.2016

Diakonian muutos ja tulevaisuus

Lauantai 24.9.2016

Diakonian merkitys muuttuvissa rakenteissa

Tapahtuman areenana toimivat Turun tuomiokirkon ympäristö sekä Logomo. Päivien teemana on KUTSUTTU. Somessa keskustelua käydään tunnisteella #diakonia2016.

Tarkempi ohjelma löytyy tästä linkistä:

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content3208A7>

Ilmoittautuminen Lyytin kautta tästä linkistä:

<https://www.lyyti.in/kirkondiakonianpaivat>
Ilmoittautuminen päättyy 15.8.2016.

Diakonia-lehden
toimitus sekä
Kirkon diakonian ja
sielunhoidon yksikkö
toivottavat kaikille
lukijoille

*Rauhallista ja
rentouttavaa
kesälomaa!*

Toivo inhimillisen elämän elementtinä ja voimavarana

Toivo

Toivo on ihmiselle elämän tärkeä asia. Toivoa tutkineet ja siitä kirjoittaneet henkilöt ovat kuvanneet toivoa ihmisen olemuksen ja elämän keskeisenä elementtinä. Esimerkiksi filosofi **Gabriel Marcel** kirjoittaa, että toivo on ihmisen sielun sisintä olemusta. Hän on myös todennut, että inhimillinen elämä on tehty toivosta. Tämä luonnehdinta antaa toivolle käsitykseni mukaan sen syvimmän kaikupohjan inhimillisessä elämässä: toivo on olemassa meissä ja elämässämme, silloinkin, kun emme sitä välttämättä itse tiedosta tai koe!

Toinen keskeinen näkökulma toivon on se, että se on eräs elämän perusvoimavara, jonka varassa elämme elämäämme sen erilaisissa maisemisissa. Tätä kuvaa kauniisti teologi **Henri Nouwen**: ”Minulle toivo on asenne, jossa kaikki on edessäni aukki. Se on sitä, että uskallan avoimena kohdata mitä tahansa tämä päivä tai huomina tuo. Toivo on sitä, että menen pelkäämättä sisälle asioihin, joista en tiedä, mihin suuntaan ne kääntyvät, jatkan menemistäni, vaikkei alussa jokin toimikaan niin kuin odotan; se on sitä, että luotan siihen, mitä teen.” Positiivisen psykologian piirissä toivo on määritelty yhdeksi psykologisen pääoman elementiksi itseluottamuksen, joustavuuden ja optimismin ohella. Kaikki nämä ulottuvuudet ovat tärkeitä ihmisen elämässä.

Toivon ja toivottomuuden vuoropuhelu

Harvoin kuitenkaan tulemme pohtineeksi tai tiedostaneeksi toivon läsnä-

oloa. Toivottomuus on sen sijaan ihmisen kokemusmaailman ulottuvuus, jota on vaikea olla tiedostamatta tai sivuuttaa silloin kun se on läsnä. Psykologi **Lyn Abramson** on kollegoineen kuvannut toivottomuutta seuraavien ulottuvuuksien kautta: aloitekyvyttömyys, kyvyttömyys ajatella, että voisi omalla toiminnallaan jotenkin vaikuttaa toivottomuuteensa ja surumielinen olotila.

Ihmisen elämänkulussa toivo ja toivottomuus kietoutuvat toisiinsa, ne käyvät vuoropuhelua ihmisen elämässä, ja osin tästä vuoropuhelusta syntyy ihmishengen dynamiikka – lopulta, ainakin yksi ihmisen elämää eteenpäin vievä voima.

Toivo ja toivottomuus ovat vahvasti henkilökohtaisia kokemuksia eivätkä järjellä tai tahdolla hallittavissa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ihminen ei voi noin vaan päättää selvittää toivottomuudesta ja ryhtyä toiveikkaaksi, vahvan toivon omaavaksi ihmiseksi. Myöskään toinen ihminen ei voi poistaa tai kääntää toisen toivottomuutta toivoksi – ainoastaan antaa mahdollisuuksia toivon vahvistumiselle. Vaikka toivottomuus on tumma ja raskas kokemus, se tarvitsee myös tilaa ihmisen kokemusmaailmassa, vastaanottoa. Toivottomuus on kuitenkin hyvin kuluttava ja jopa elämää uhkaava voima, ja siksi sitäkin, jos mahdollista, on pyrittävä käsittelemään joko omana kokemuksena tai toisen ihmisen kokemuksena. Taikakeinoa sen poistamiseksi ei ole, mutta sen vastaanotto on hyvä lähtökohta. Toivottomuuden sanoittaminen tai piirtämi-

nen – jokin keino sen hahmottamiseksi – tarjoaa väyliä sen käsittelyyn. Toivottomuuden hahmottaminen jotenkin tekee siitä kenties siedettävämmän ja jossain merkityksessä hallittavamman, vaikka sitä ei mekaanisesti voida poistaa elämästä.

Toivottomuuden hahmottamisen ja käsittelyn rinnalla on tärkeää muistaa myös toivo. Joskus se tulee, tai on syytä tuoda, varovaisesti toivottomuuden rinnalle. Tällöin on myös hyödyllistä tiedostaa toivon eri ulottuvuudet, joiden kautta se todentuu ja elää. Klassisen jäsenyyksen näille tarjoavat hoitotieteilijät **Karin Dufault** ja **Benita Martocchio**.

Toivo koostuu monesta

Toivo koostuu ensinnäkin suhdeulottuvuudesta, jossa yhtenä keskeisenä elementtinä on suhde omaan itseen ja omaan elämään. Itsetunto on merkittävä toivon rakennuselementti. Kei-not, joilla voi vahvistaa omaa itsetuntoaan tai toisen itsetuntoa, ovat tärkeitä toivon elävöittämisessä. Suhde toiseen ihmiseen on keskeinen toivon kannalta: se rakentaa toivoa silloinkin, kun suhde on avoin ja vastavuoroinen. Joku viisas on todennut, että ihmisen syvin tarve on tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Riippuen ihmisen elämäntilanteesta, suhde Jumalaan tai muuhun korkeampaan voimaan voi olla toivon keskeinen elementti. Tässä yhteydessä ei pidä myöskään unohtaa ihmisen suhdetta esimerkiksi lemmikkiin tai luontoon. Suhde johonkin kertoo siitä, että olemme olemassa tuon suhteen kautta.

Myös tunteilla on keskeinen rooli toivon ja toivottomuuden dynamiikassa. Oleellista on tunteiden vastaanottaminen ja niiden läpieläminen, sellaisella tahdilla kuin se itselle tai toiselle sopii. Toivo sisältää myös haavoittumisen mahdollisuuden – se ei ole pelkkää hyvää oloa ja tyytyväisyyttä. Hyvä ihmissuhde voi olla ratkaisevaa sille, miten uskallamme kohdata joskus ehkä hyvinkin pelottavia tunteita omassa itsessämme.

Toivoon liittyy yhtenä ulottuvuutena myös toiminnallisuus: ihminen voi pyrkiä kohti toivoa toiminnalla. Se voi olla henkistä toimintaa. Ihminen voi pyrkiä aktiivisesti ajattelemaan oman elämänsä vaikeutta tai sitten pyrkiä välillä työntämään sen pois tietoisuudestaan, levätäksensä. Myös fyysinen toiminta, kuten liikunta, voi olla merkittävä väylä toivoon. Jos toivottomuuteen liittyy aloitekyvyttömyys ja kyvyttömyys ajatella, että voisi omalla toiminnallaan vaikuttaa tilanteeseensa, niin silloin toiminnallisuus eri tasoilla voi olla ikään kuin vasta-ainetta toivottomuudelle. Toimiessaan ihminen on aktiivinen elämänsää eläjä eikä passiivinen vastaanottaja.

Vaikka toivo suuntautuu yleensä tulevaisuuteen, niin sen kasvunaihiot voivat olla myös menneisyydessä. Myönteiset muistot menneisyydestä voivat olla tiedostettaessa väyliä toivoon. Joskus saamme toivoa aikaisemmista vaikeuksista, joista olemme kuitenkin selvinneet elämässä eteenpäin. Niiden mieleen palauttaminen ja jakaminen on tärkeää.

Ihminen elää aina jonkinlaisessa suhteessa ympäröivään todellisuuteen, joka myös on yhteydessä hänen toivoonsa. Ympäristön fyysiset, psykologiset ja sosiaaliset elementit ovat tärkeitä. Toivon kannalta on tärkeää, että voimme kokea elävämme mahdollisimman turvallisessa ympäristössä. Myös erilaiset esteettiset elämykset voivat virvoittaa toivoa: taidet eri muodoissa voi tarjota väylän tämän toivon ulottuvuuden voimistumiselle. Myös luonto voi tarjota tässä suhteessa vahvan toivon virvoittajan. Vuodenaikojen vaihtelukin voi muistuttaa meitä siitä, että elämä kulkee eteenpäin, vaikka meistä itsestämme saattaisi tuntua siltä, että elämämme on pysähtynyt toivottomuuteen.

Toivo on aina olemassa

Toivottomuudenkin keskellä toivo on olemassa, vaikka välttämättä sitä ei omassa kokemusmaailmassa pystykään näkemään. Se on olemassa, koska se on ihmisen elämän ja olemuksen ydintä. Sitä kannattaa ja tulee vaalia ja vahvistaa, koska se auttaa eteenpäin elämän eri maisemissa.

● JARI KYLMÄ

Sairaanhoitaja, filosofian tohtori,
dosentti; Tampereen yliopisto,
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede

Kristiina Tolvanen

Kirkolla ja diakoniatyöllä on e

– Hyvinvointi on ennen kaikkea osallisuutta ja toimintakykyisyyttä. Nämä kaksi johtavat siihen, että ihmiset voivat tuoda oman panoksensa yhteiseksi hyväksi ja liittyä toisiin ihmisiin, kiteyttää Helsingin Diakonissalaitoksen diakoniajohtaja Jarmo Kökkö. Kökön mukaan diakoniatyö ja kirkko ylipäätään voivat olla purkamassa keskeisiä hyvinvoinnin toteutumisen esteitä.

Kökön mukaan hyvinvointi ymmärretään Suomessa liian usein yksilöprojektiksi.

– Kun ihmiset kykenevät liittymään toisiinsa ja tuomaan omia voimavarojaan yhteisen hyvän eteen, syntyy vahvasti vuorovaikutteista hyvinvointia. Yhteiskunnan antaman julkisen tuen tehtävä on kuitenkin mahdollistaa se, että ihmiset voivat periaatteessa elää mielekästä elämää. Tämän tuen on oltava riittävällä tasolla.

Hyvinvointi ja ihmisoikeudet linkittyvät toisiinsa

– Ihmisoikeudetkin voivat toteutua, kun ihmisillä on mahdollisuus ottaa voimavarojaan käyttöön. Ilman tätä osallisuutta ihmisoikeudet jäävät kuolleeksi kirjaimiksi.

Kökkö toteaa, että Suomen julkisen talouden tilanne on heikentynyt. Samaa aikaan väestö ikääntyy ja palvelujen tarve kasvaa.

– Jatkossa mitkään palvelut eivät tuota riittävästi ihmisten tarvitsemää tukea. Palvelujen rakenteellisilla uudistuksilla voidaan vaikuttaa asiaan, mutta ei tarpeeksi. Tarvitaan uudenlaista kansalaistoimintaa.

– Joidenkin mielestä ihmisten pitää jatkossa ottaa enemmän vastuuta itsestään ja tekemisistään. Minun mielestäni yhteiskunnan muuttuessa ihmisten täytyy ottaa pikemminkin enemmän vastuuta toisistaan.

Kökkö mainitsee myönteisinä esimerkkimainina Tanskan ja Hollannin, joissa kansalaistoiminnan rooli on hyvin vahva.

– Niissä palvelut ja kansalaisaktii-

visuus toimivat rinnakkain. Samalla noissa maissa ihmisten tyytyväisyys on tällä hetkellä hyvin suurta. Sen sijaan Iossa-Britanniassa oli taannoin ajatuksena korvata palvelut kansalaisaktiivisuudella. Nyt siellä tuo ajatus on käsittääkseni unohdettu.

Yhteistyö ja dialogi

Kökkö toteaa, että organisaatioiden rakenteellisilla muutoksilla tai työtapojen uudistamisella voidaan saada kuitenkin paljon hyvää aikaan. Kökkö nostaa esiin kolme myönteistä esimerkkiä, joissa palveluja on pystytty tuottamaan aiempaa tehokkaammin ja saatu samalla aikaan sekä hyvinvoinnillista että taloudellista hyötyä.

– Kemi-Tornion psykiatrian sairaanhoidossa niin sanotussa Keroputaan mallissa on hyödynnetty uudenlaista hoito-otetta. Siinä mallissa korostuvat asiakaslähtöisyys ja dialogi yhteisön kanssa. Potilaan oma yhteisö – perhe ja muut läheiset – otetaan hoitoon vahvasti mukaan. Tällä on saatu aikaan erittäin hyviä hoitotuloksia.

Toisena esimerkkinä Kökkö mainitsee Helsingin Diakonissalaitoksen nuorille suunnatun Vamos-toiminnan, jonka tarkoituksena on vahvistaa nuoren voimavaroja ja tukea häntä kiinnittymään koulutukseen tai työhön.

– Jokainen toiminnassamme aloittava nuori saa Vamoksesta oman työntekijän, joka tutustuu nuoreen ja vastaa hänen tarpeisiinsa. Yksilövalmennuksen ohella Vamoksessa on monia toiminnallisia ryhmiä, jotka ovat nuorelle olemisen, tekemisen ja oppimisen paikka.

Kolmantena esimerkkinä Kökkö mainitsee Eksoten eli Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden ja mielen terveyspalvelut.

– Siellä on integroitu erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön osaamista yhteen ja saavutettu poikkeuksellisia tuloksia.

Kökkö toteaa, että näissä kolmessa esimerkissä on kysymys erityisryhmille suunnatuista palveluista. Kökkö on kuitenkin vakuuttunut siitä, että millä tahansa foorumilla saataisiin hyviä tuloksia, jos hoito ja tuki toteutettaisiin vastaavanlaisesti uudella tavalla.

– Kysymys on uudenlaisesta paradigmasta, jossa on kaksi pääasia: eri palvelut organisoidaan radikaalisti samassa tilassa yhteen moniammatillisiksi tiimeiksi. Samalla toimintakulttuuri rakennetaan dialogiin perustuvaksi. Sen ytimessä on asiakkaan kuuleminen, halutaan selvittää, mitä asiakas itse tarvitsee. Tästä syntyy luottamustila, joka on usein edellytys kuntoutumiselle.

Kansalaisaktiivisuuden vahvistaminen

Kökön mukaan kirkolle ja sen diakoniatyölle tarjoutuu nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa erinomainen näytönpaikka.

– Kirkolla on paremmin kuin millään muulla hallussaan koko maan kattava paikallistasoille ulottuva organisaatiokenttä. Kirkolla on riveissään niin kasvatustalouden kuin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Tämän myötä kirkolla on kyky olla rakentamassa

Erinomainen näytönpaikka

maanlaajuista kansalaisaktiivisuutta vahvistavaa liikettä.

Kökön mielestä kirkon diakoniatyön tulee olla täydentävää, ei korvaa toimintaa.

– Kirkon diakoniatyön toimintakenttänä on hyvinvointiyhteiskunta, jossa julkisen puolen täytyy olla toiminnan lähtökohta. Osa palveluista toteutuu julkisen sektorin kautta ja osa yksityisen sektorin kautta. Niitä täydentää kolmas sektori, johon laskeen myös kirkon diakoniatyön kuulumien.

Kökkö uskoo, että jatkossa julkisella sektorilla on aiempaa vähemmän voimavaroja erityisryhmien palveluihin.

– Näiden palvelujen kohdalla niin kirkon kuin muun kolmannen sektorin rooli korostuu.

Kökkö toteaa kirkon diakoniatyön tuovan vahvasti esiin toivon näkökulmaa.

– Diakoniatyö on kirkon sanoman konkretisointia, ihmisten rinnalle asettumista. Toivo ei synny pelkästään jostain tuonpuoleisuuteen kurottuvasta haaveesta, vaan toivon pitää myös muuttua todeksi ihmisen elämässä. Kirkon diakoniatyö liittyy hyvin vahvasti Raamatun ydinsanomaan.

Vuorovaikutus ja läsnäolo arjessa

Kökön mielestä kirkon ei kannata nähdä nykyistä tai tulevaa resurssitilannetta ongelmana.

– Ensisijaista ei ole resurssien määrä, vaan se, mihin resursseja käytetään. Tämä on pitkälti johtamiskysymys. Johtajien pitää tarvittaessa muokata rakenteita niin, että homma toimii myös jatkossa.

Kökön mukaan diakoniatyö ja kirkko ylipäätään voivat osaltaan olla purkamassa keskeisiä hyvinvoinnin toteutumisen esteitä.

– Kirkko voi vahvistaa ihmisen osallisuuden mahdollisuuksia yhteisöissä ja torjua yksinäisyyttä. Toivo rakentuu vahvasti myös sitä kautta, että ihminen löytää elämälleen merkityksen.

– Useille tämä mielekkyys tulee työn kautta, mutta työ ei ole ainoa vaihtoehto. Ihmiset voivat kokea osallisuutta esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta. Kirkolla on erinomainen mahdollisuus olla tässä mobiilisoijan roolissa. Ihmiselle on tärkeää kokea, että hänellä on mielekäs paikka yhteisössä.

Kökön mukaan luottamus syntyy vain vuorovaikutuksen ja vuoropuhelun kautta.

– Ihmisten tulee olla dialogissa toistensa kanssa. Heidän pitää tulla nähdyksi ja kuulluiksi. Luottamus syntyy tällaisessa vastavuoroisuuden kehityksessä.

Kökkö toteaa, että instituutioiden on vaikea luoda ihmisiin luottamuksellista yhteyttä, jos ne eivät ole ihmisen arjessa läsnä ja pyri vuorovaikutukseen.

– Kirkko rakentaa luottamusta, jos se hakee systemaattisesti toimintatapoja ihmisen rinnalla olemiseen. Diakoniatyö voi olla osaltaan tällainen yhteisöllisen voimavaran rakentaja sekä kansalaisaktiivisuuden synnyttäjä, hän kiteyttää.

● JUHANA UNKURI

Riitta Supperi

Luottamus syntyy

Diakoniatyö toimii paikallisella tasolla ihmisen hyväksi ja luo toimillaan toivoa ja luottamusta.

Ihminen on keskiössä, kun Porin Teljän seurakunnan diakoniatyöntekijä **Minna Salminen** ja Rauman seurakunnan yhteiskunnallisen ja diakoniatyön pappi **Olli Kaukonen** miettivät hyvinvointiyhteiskunnan tilaa ja diakoniatyön mahdollisuuksia luottamuksen lujittajana.

Hyvinvointi on subjektiivinen asia, johon vaikuttavat monet seikat, ja hyvin-

vointiyhteiskunta on yhteinen sopimus, joka perustuu poliittisiin päätöksiin.

Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa etujen piiriin kuuluvat kaikki kansalaiset tasapuolisesti, ja järjestelmän painopiste on tulonsiirroissa.

– Mitä lähempänä yhteiskunnan ääripäät ovat toisiaan, sitä enemmän ollaan ”me”. Ketään ei jätetä ja kaikista pidetään huolta, Olli sanoo.

– Eriarvoisuus lisää yhteiskunnassa tyytymättömyyttä. Kun palveluja aletaan karsia, luottamus joutuu koetukselle, Minna jatkaa.

Minna on kokenut työssään, miten ihmisen perusluottamukselle luodaan pohja jo lapsuudessa.

– Jos ihmiselle on lapsena muodostunut tunne ja kokemus siitä, että häntä arvostetaan ja hänestä välitetään, vaikuttaa se perusluottamuksen syntymiseen.

Luottamusta horjuttavat kasvotumat, isot instituutiot, koska massiiviset rakenteet eivät ole niin avoimia, että syntyisi kohtaamista yksilötasolla. Minna ottaa esimerkiksi työttömäksi jääneen 50 + henkilön, jolle työvoimaviranomaiset tarjoavat alan vaihtoa ja kursseja.

– Virallinen taho haluaa pitää tilastot kauniina, ja työnhakijan on pakko kestää nöyryytystä, että saa kaikki tuet. Samalla hänen luottamuksensa yhteiskuntaan karisee.

Ollin mielestä isot instituutiot tarvitsevat kolmannen sektorin ketteryyttä myös luottamuksen lujittajana.

– Kirkon oppi on kiteytetty Raamatun lauseeseen: ”Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” Poliittisen diakonian pitäisi rohkeasti ottaa kantaa siihen, mikä on evankeliumin hengen vastaista.

– Jumala asuu meissä kaikissa. Kun katson ihmistä, katson Kristusta, Olli jatkaa.

Kirkko luottamuksen rakentajana

Minnan mielestä kirkko on rakentanut paljon luottamusta ja toivoa. Kirkon johto on antanut julkilausumia

kasvotusten

Johanna Sointula

Eriarvoisuus lisää tyytymättömyyttä yhteiskunnassa, toteaa Minna Salminen.

ja ollut yhteiskunnan agendalla esillä.

– Kirkossa pitäisi vahvistaa viestiä siitä, että lähimmäisen rakastaminen on kaikille annettu tehtävä. Toimintaa voisi kehittää niin, että se tavoittaisi paremmin eri-ikäisiä, ja ihmiset saisivat kokemuksen siitä, että he kuuluvat johonkin yhteisöön ja ovat Jumalan silmissä yhtä arvokkaita.

Porin Teljän seurakunnassa on toteutettu kolmisen vuotta Syke-iltapäiviä. Yhteisöllinen tilaisuus tarjoaa erilaisia toimintoja ja ruokailun.

– Tapahtuma on hyvin suosittu, ja kehitämme sitä huomioimalla saamme palautteen.

Toivoa voi myös tuoda uusi diakoniatyön sähköpostikokeilu, jossa seurakuntalaiset voivat pyytää apua ja tukea viranomaisasiointiin. Sen tavoitteena on saada asiakkaan ääni kuuluksi.

Olli miettii kirkkoa, miten se helposti koetaan virallisena organisaationa ja unohdetaan kirkon olevan myös tavallisia seurakuntalaisia.

– Mielestäni on näkemys puu-

Johanna Sointula

Polittisen diakonian pitäisi rohkeasti ottaa kantaa asioihin, jotka ovat evankeliumin hengen vastaisia, vaatii Olli Kaukonen.

tetta, kun opporikas kirkko unohtaa tavallisen ihmisen ja ihmisten oikeanlainen arvostaminen jää katveeseen. Kirkon pääpöytä tapahtuu arjessa, missä ei saarnata suuria vaan tehdään rakkauden tekoja.

Hän kertoo hiljattain osallistuneensa viikoittaiseen seurakunnan tilaisuuteen, jossa on koolla turvapaikanhakijoita. Iso joukko vapaaehtoisia organisoivat toiminnan, ja työntekijä on mukana yhtenä osallistujana.

– Opettelemme vasta tätä, mitä se olisi, jos vapaaehtoiset saisivat enemmän vastuuta seurakunnan toiminnassa. Työntekijän paikka on rohkaista ja tukea. Virkamiesmäisyyttä on syytä karsia ja antaa tilaa vapaaehtoisille.

Diakoniatyön erityinen luonne

Diakoniatyö on Ollin mielestä evankeliumin ydintä, ja koska ihminen on siinä keskiössä, työ on käytännönläheistä ja rajallista.

– Diakoniatyön isoin anti ei ole raha vaan aika. Diakoniatyö tukee ihmis-

tä löytämään itse vastauksia ja tekee näin ihmisen näkyväksi itselleen.

Diakonialla on Ollin mielestä oma ääni, profiili ja näkökulma, jota ei ole kenelläkään muulla.

– Diakonia ei ole viime kädessä työmuoto, vaan se on asenne ja ajattelutapa.

Minna painottaa myös ihmisen kohtaamista.

– Auttaminen ei ole suoraviivaista, eikä kaikkea voi muuttaa hetkessä paremmaksi sormia näpsäyttämällä. Emme voi poistaa kaikkia ihmisen ongelmia, mutta voimme rohkaista ihmistä eteenpäin.

Minnan mielestä ihanne olisi, että diakoniatyö olisi täydentävää auttamistyötä, mutta valitettavasti se on myös korvaavaa.

– Kun asiakas saa sosiaalipuolelta 0-päätöksen eikä harkinnanvarais-takaan myönnetä, diakoniatyö auttaa esim. perheen ruokamenoissa.

Diakoniatyö korvaa omalla tavallaan myös psykoterapiaa. Köyhän ihmisen on vaikea päästä terapiaan, vaikka hänellä olisi kuinka vaikeita traumoja, mutta diakoniatyöntekijä voi toimia hänen sielunhoitajanaan ja kuuntelijanaan.

Minna ja Olli näkevät diakoniatyön myös merkittävänä herättelijänä ja keskustelun avaajana. Verkostossa se vie myös tärkeitä teemoja eteenpäin.

– Diakoniatyön eteenpäin katsovaa voimaa voisi vahvistaa. Kun diakoniatyö löytää ihmisiä, joita muut eivät auta, perustetaan usein ryhmä tai piiri ja jämähdetään siihen. Sen sijaan pitäisi mennä eteenpäin ja jättää ryhmän vetäminen muille tahoille, Olli miettii.

● JOHANNA SOINTULA

Diakonian merkki

Seurakunta, diakonijärjestö, hiipakunta ja Kirkkohallituksen diakonian ja sielunhoidon yksikkö voivat myöntää yhteistyökumppanilleen Diakonian merkin tunnustukseksi diakonisesta toiminnasta. Merkki haetaan Diakonia ry:ltä. Merkin hinta on 90 euroa sekä postituskulut.

Diakonian merkki on tarkoitusta varten suunniteltu hopeinen rintamerkki. Merkkiä voidaan kantaa arjessa ja juhlassa tai säilyttää kivestä valmistetussa telineessä.

Diakonian merkki annetaan henkilölle tai yhteisölle, joka toiminnassaan tai päätöksenteossään on toiminut yhteistyössä diakoniatyön kanssa. Merkin saaja on huomannut ihmisen ja tehnyt työtään sydäntään kuunnelleen ja kristillistä lähimmäisenrakkautta toteuttaen.

Merkki kertoo kantajansa inhimillisyydestä.

Diakonian merkkiä myy Diakonia ry.

Tiedustelut
eila.karkkunen(at)evl.fi

Vesa Keinonen

Kukaan ei jää oman onnensa nojaan

Tampereen kaupungin Hatanpään sairaalan hallintoylihoitaja, kehittämisspäällikkö Paula Hakala kannustaa kokeilemaan vanhusten hoidossa rohkeasti uusia malleja. Hän uskoo myös kumppanuuksiin ja vertaistuen voimaan.

Paula Hakala työskentelee Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystalveluissa sairaala- ja kuntoutuspalveluiden tuotantoalueella.

– Olemme keskittäneet kaiken sairaalatoiminnan samalle tuotantoalueelle. Siitä saadaan synergiaetua.

Tampereella on parhaillaan käynnissä laaja palvelurakennemuutos.

– Vajaa kymmenen vuoden ajan kokeillusta tilaaja-tuottaja-mallista on meillä päätetty luopua. Lisäksi valtakunnalliset sote-ratkaisut vaikuttavat luonnollisesti myös meillä paikallisella tasolla.

Laajempi tuki-verkko mukaan

Paula Hakala puhuu mielellään seniorien itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta.

– Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki ratkaisut tehdään yhdessä sen hen-

kilön kanssa, jota ratkaisut koskevat.

Hakala myös korostaa ikäihmisen omaisten ja muiden läheisten roolia. Heistä muodostuu turvaverkko, joka kantaa eri tilanteissa.

Esimerkiksi muualla Euroopan alueella lähiverkoston rooli on paljon suurempi.

Hallintoylihoitaja toki ymmärtää hyvin, että nyky maailmassa omaiset asuvat monesti pitkän matkan takana.

– Jokaisessa tilanteessa eivät omaiset tietenkään voi fyysisesti olla paikalla. Mutta tärkeää on se, että he ovat muuten vahvasti mukana ikäihmisen hoitoa suunniteltaessa.

– Sitä en kuitenkaan tarkoita, että omaisten pitäisi osallistua enemmän hoitotoimenpiteisiin, Hakala täsmentää.

Läheisyys ja osallistaminen

Hakala korostaa sitä, että vanhusväestölle tarjottavat palvelut ei voi aina olla

KIRKON KESKUSTELUAPUA⁺
Luottamuksella, sinua kuunnellen.

Puhu, se auttaa

Palveleva puhelin
01019 0071
Joka klo klo 18 alkaen

Palveleva netti

Palveleva chat

Palveleva kirje
PL 210
00131 Helsinki

www.kirkonkeskusteluapua.fi

SUOMEN EV.LIIT. KIRKKO⁺

samanlaisia. Heidän tarpeensakin ovat hyvin erilaisia.

– Oleellista on, että ikäihmiset pärjäävät siinä arjessaan. He voivat asua joko kotonaan tai kodinomaisissa olosuhteissa. Sairaalan tehtävänä on antaa oikea-aikaista hoitoa ja tukea. Asumaan ei sairaalassa pitäisi kenenkään joutua.

Tampereella ikäihmisten palveluita pyörittää neuvonta- ja palvelupiste Kotitori. Se sijaitsee aivan kaupungin keskustassa.

– Kotitori tarjoaa ikäihmisille keskitetysti neuvontaa muistakin kuin kunnan tarjoamista palveluista. Mukana palveluntarjoajina ovat kolmas sektori ja yksityisiä palveluntuottajia.

Tampereella on pohdittu sitä, miten palvelut saataisiin lähemmäksi ihmisten koteja.

– Nykyiset palvelukeskukset voisivat toimia lähitireinä, jolloin ei tarvitsi mennä ollenkaan keskustaan.

Lähitorit taas voisivat Hakalan mielestä rakentua pitkälti alueen asukkaiden tarpeiden mukaan.

– Ihmisten osallistaminen palveluiden suunnitteluun on hyvin tärkeää. Hehän tuntevat omat palvelutarpeensa parhaiten.

Hallintoylihoitajan mukaan myös paikallisten seurakuntien osallistuminen lähitorien toimintaan olisi aivan mahdollista.

– Lähitorit pohjautuvat kumppanuuksiin, joissa voi olla mukana monenlaisia toimijoita.

Resurssit kohdennettava oikein

Suomen taloudellinen tila ei tunnustusti ole hyvä. Paula Hakala on kuitenkin luottavainen sen suhteen, että vanhusväestöstä pidetään jatkossakin huolta.

– Ei ketään tulla jättämään oman onnensa nojaan. Asioita tulee kuitenkin tehdä entistä järkipäisemmin.

– Resurssit tulee hoitoketjussa kohdentaa sinne, missä niitä eniten tarvitaan. Päälekkäistä tekemistä pitää vähentää. Ja rakenteita tullaan jatkossakin laittamaan uusiksi.

Hakala uskoo siihen, että ihmiset haluavat tulevaisuudessa entistä

enemmän itse vaikuttaa asioihin. Tämä koskee myös ikäihmisiä.

– Nykyään seniorit ovat kohtalaisen kilttejä, mutta tilanne tulee muuttamaan. Jatkossa hekin osaavat vaatia entistä enemmän.

Myös vertaistuen hyödyntäminen voi tarjota aivan uudenlaisia mahdollisuuksia vanhustenhoitoon.

Tampereen kaupunki on käynnistänyt keväällä 2016 Arkeen voimaa -ryhmätoiminnan pitkäaikaissairaiden tukemiseksi.

– Se perustuu toisilta samankaltaisessa elämäntilanteessa olevilta ryhmäläisiltä saatuun kannustukseen ja uusiin ideoihin. Kunta organisoii alus-toiminnan, mutta voi myöhemmin vetäytyä sivummalle.

Mistä uusia ammattilaisia?

Suomi ikääntyy ja jatkossa vanhustenhoitoon tarvitaan entistä enemmän osaavia työntekijöitä. Hoitajapulastakin puhutaan paljon.

– Olen monesti miettinyt sitä, miten nuoret saataisiin innostumaan ikäihmisten hoitoon. Gerontologia ja geriatria eivät välttämättä ole opiskelijoiden keskuudessa suosituimmat alat, Hakala pohtii.

Kansainvälistyminen vaikuttaa tässä asiassa jo nyt – ja jatkossa lisääntyvästi.

– Sekä työntekijämme että asiakkaamme tulevat jatkossa entistä enemmän eri kulttuureista.

Hakalan mielestä on tärkeää, että kykenisimme hyödyntämään näiden ihmisten osaamista.

– He tuovat aina mukanaan uutta tietoa, taitoa ja asennettakin.

Hallintoylihoitaja Paula Hakala muistuttaa siitä, että kantasuomalaisistakin edelleen löytyy vanhustyöstä kiinnostuneita.

– Uskon, että vanhustyön osaamista tullaan kyllä jatkossakin työmarkkinoilla arvostamaan.

Räätälöityjä asumisratkaisuja

Seniorien asumisratkaisut kehittyvät kaiken aikaa.

Esimerkiksi Hollannissa avattiin vuonna 2009 suljettu rakennuskomp-

leksi, jonka sisällä dementiaan sairastuneet asukkaat voivat toimia mahdollisimman pitkään omatoimisina kaupunkilaisina.

– Suomeenkin voi jatkossa syntyä vastaavia, Hakala ennustaa.

Hän muistuttaa siitä, ettei uudenlaisia ikäihmisten asuntoja tarvitse suunnitella aivan alusta saakka.

– Meillä on jo nyt paljon palveluasumista, jota hieman kohentamalla saadaan toteutettua hyvät olosuhteet.

Jatkossa myös ict-ratkaisut mahdollistavat aivan uudenlaista palvelutapoja.

– Tulee muistaa sekin, että tulevaisuuden seniorit ovat tottuneita digitaalisten palvelujen käyttäjiä.

Sairaalasielunhoidon merkitys säilyy

Sairaalasielunhoito on Paula Hakalalle läheinen asia. Hän toimii Tampereen seurakuntayhtymän sairaalasielunhoidon johtokunnassa asiantuntijajäsenenä.

Hallintoylihoitaja näkee sielunhoidon aivan olennaisena osana sairaalan toimintaa.

– Jo **Florence Nightingale** taisi aikoinaan sanoa, että hengellisyys kuuluu potilaan kokonaisuhoitoon.

Hakalan mielestä on tärkeää, että sairaalapappi näkyy konkreettisesti osastoilla.

– Hän on tuolloin paitsi potilaiden, niin myös heidän omaistensa käytävissä.

Sairaalasielunhoito on tarkoitettu myös työntekijöitä varten.

– Esimerkiksi isojen muutosten hetkellä henkilökunnallakin saattaa olla tarvetta kuuntelijalle.

Sairaalapaikkojen väheneminen voi jatkossa tuoda uudenlaisen haasteen sairaalasielunhoidolle.

– Esimerkiksi tehostetussa palveluasumisessa ollaan omassa kodissa. Miten siinä tilanteessa pystytään huomioimaan riittävästi ikäihmisten hengelliset tarpeet?

Tavoitteeksi vanhusten hyvä ja arvokas elämä

Viime aikojen ikääntymispoliittisissa keskusteluissa ovat korostuneet yksilöllisyyden, riippumattomuuden ja oman vastuun ihanteet. Samalla paljon tukea tarvitsevat vanhat ihmiset ovat määrittyneet "toiseksi" suhteessa työikäisiin. Kaikkein eniten tukea tarvitsevat ikääntyneet ovat jääneet näkymättömiin, kun palvelujärjestelmässä ja sen tausta-ajattelussa on tapahtunut suuria muutoksia. Monen vanhan ihmisen kohdalla tilanne on huolestuttava. Ihmisoikeusnäkökulmasta katsottuna kyse voi olla ikääntyneiden ihmisten inhimillistä arvokkuutta ja identiteettiä loukkaavista toimista tai jopa kaltoinkohtelusta.

Samaan tapaan kuin diakoniatyöllä, sosiaalityöllä on käytännössään kaksoissidos: sen tavoitteena on yhtäältä auttaa ihmisiä, perheitä ja ryhmiä ja toisaalta vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun, politiikkaan ja päätöksentekoon. Tällä hetkellä käynnissä olevat ideologiset ja poliittiset sekä rakenteelliset muutokset ovat perustavanlaatuisia. Valtion vähenevä rooli ja yksilön vastuun korostaminen sekä palvelujen markkinoistuminen eivät ole pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin eetokseen kuuluvia ilmiöitä, mutta ne ovat näkyvissä yhä selvemmin.

Kohti arvioinnin korostumista

Vanhuspalvelujen kehittymisen historiassa taustalla on ollut perinteisten ikääntymisteorioiden mukainen ajattelu, joka korostaa ikääntymistä rappion, vajavuuksien sekä irtautumisen ja passiivisuuden elämänvaiheena. Pessimistisen ikääntymisnäkemys yksi seuraus oli se, että vanhojen ihmisten haastavia elämäntilanteita ei osattu nähdä ja palveluiden tavoitteena oli paikata päivittäisen elämän toiminnoissa esiintyviä ongelmia. Lisäksi ajatus ikääntymisestä henkilökohtaisena ongelmana vähensi intoa sellaisiin toimiin, jotka olisi kohdennettu yhteiskunnallisiin epäkohtiin, kuten ikäperusteiseen rakenteelliseen syrjintään.

Myöhempään vanhuspalvelujen kehitykseen ovat vaikuttaneet heikenevät taloussuhdanteet sekä uusli-

beralistisen ajattelun seuraukset, jotka alkoivat näkyä Suomessa 1990-luvun laman jälkeen. Palveluihin liittyvässä keskustelussa ikääntyminen nähtiin taloudellisena taakkana yhteiskunnalle, ja omaishoidon lisäämistä pidettiin yhtenä keskeisenä ratkaisuna ikääntyvän väestön kasvuun. Siirryttiin kohti hyvinvointimallia, jossa korostuivat aiempaa enemmän standardointi ja vaatimus vähäisten resurssien tehokasta käytöstä.

Palvelutarpeen arvioinnin merkitys korostui ja palvelujen piiriin pääsivät kaikkein eniten tarvitsevat, joille palvelut haluttiin kohdentaa. Myös ajatus riskitilanteesta olemisesta palvelujen saannin kriteerinä on hiipinyt palvelujärjestelmäämme. Riskillä viitataan ensisijaisesti yksilölliseen riskiin, mikä on kääntänyt huomion pois yhteiskunnallisista riskeistä tuotavista rakenteista. Kun resurssit ovat vähentyneet ja on syntynyt paineita määrittellä oikeus palveluihin aiempaa tiukemmin kriteerein, yhä harvemmat pääsevät palvelujen piiriin. Siten palvelutarpeet yhdistettynä yksilölliseen riskiin ymmärretään hengen tai terveyden liittyväksi vaaraksi tai suojelun tarpeeksi. Hyvinvoinnin turvaamisen ajatus jää taustalle.

Vanhuspalvelujen murros

Vanhuspalvelujen rakenteessa ja kattavuudessa on tapahtunut viime vuosikymmenen aikana merkittäviä muu-

la. Silti viime vuosien vanhuspolitiikan pääsuuntauksena vaikuttaa olevan palvelujen piiriin pääsemiseen liittyvän tarvearvioinnin vahvistaminen, jolloin poliittinen ja rakenteellinen näkökulma jää taka-alalle yksilötason arviointiin nähden. Vajavuuksiin keskittyvissä arviointiprosesseissa vanhoista ihmisistä konstruoidaan kyvyttömyyden ja fyysisten puutteiden kantajia, ja mahdollisuudet laajaalaiseen avun ja tuen tarpeen huomiointiin kaventuvat.

Palvelujen määrittymisen prosessissa on yhä vähemmän tilaa vasta monimutkaisiin elämäntilanteisiin, joita sosiaalityöntekijät kohtavat päivittäisessä työssään. Vastatessaan ensisijaisesti hallinnollisiin odotuksiin työntekijät eivät voi toteuttaa sellaisia arvioinnin käytäntöjä, jotka huomioivat aidosti ikääntyneen ihmisen elämäntilanteen kokonaisuuden ja tukevat kumppanuutta.

Tavoitteena valinnanvapaus

Nykyisen hallituksen erityinen painopiste, valinnanvapautta ja samalla myös vastuuta korostava ajattelu, yhdistyy aktiivisen ikääntymisen ihanteeseen. Aktiivisen ikääntymisen määritelmä sisälsi alun perin ajatuksen monimuotoisuudesta ja erilaisissa tilanteissa elävistä ikääntyneistä ihmisistä riippumatta heidän terveydestään tai sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteestaan. Nyt ajattelu on yhä enemmän kapeutunut viittaamaan vallitsevan politiikan mukaisesti instrumentaaliin odotuksiin ikääntyneiden aktiivisuudesta ja riippumattomuudesta. Tämä lähestymistapa ei huomioi elämänsä epätasa-arvoa ja yhä lisääntyvää eriarvoisuutta.

Nykyinen oman vastuun korostaminen palvelujen ja hoivan turvaamisessa tarkoittaa, että paljon tukea tarvitsevat ikääntyneet, jotka eivät halua käyttää esimerkiksi palvelusenteliä tai henkilökohtaista budjettia, määrittyvät riippuvaisiksi ja epäonnistuneiksi. He eivät myöskään täytä aktiivisen kansalaisuuden odotuksia.

toksia. Myös palvelujen laadusta on käyty vilkasta keskustelua erilaisten julkisuuteen tulleiden, suuren yleisön tuohumusta herättäneiden vanhusten hoivaan liittyvien laiminlyöntien yhteydessä. Vuonna 2013 voimaan tulleen niin sanotun vanhuspalvelulain yhteydessä käytiin laaja keskustelu erityisesti palvelujen laadun ja henkilöstömäärän suhteesta.

Suomessa on vanhuspalvelujen kehityksessä ollut, huolimatta huolestuttavista kehityskuluista, näkyvissä myös sosiaalisen ulottuvuuden vahvistumi-

sesta kertovia piirteitä. Vanhuspalvelulakiin säädettiin muun muassa velvoite kuntien käytössä olevasta asiantuntemuksesta (10 §), ja tässä yhteydessä säädös sisältää myös veloitteen gerontologisen sosiaalityön asiantuntemuksen saatavuudesta.

Laki korostaa palveluntarpeen arvioinnin roolia, mutta nostaa esille aiempaa laaja-alaisemman näkökulman. Sosiaalisen toimintakyvyn merkitys on kasvanut, ja laki velvoittaa arvioimaan aina myös sitä muiden toimintakyvyn ulottuvuuksien ohel-

Palveluiden markkinoistuminen yhtä aikaa kotona asumisen politiikan kanssa luovat tilanteen, jossa eettinen herkkyyks on vanhustyössä tarpeen. Vaikka vanhat ihmiset eivät halua toimia palvelunsa valitsevina kuluttajina, heiltä ei tulisi evätä oikeutta osallistua täysivaltaisesti palveluitaan koskeviin päätöksiin. On tärkeää varmistaa, että ihmisen tarpeet kohdataan siten, että mahdollistetaan hyvä ja arvokas elämä. Sosiaalityötä onkin varoitettu kiinnittymästä valinnanvapauden ja oman vastuun agendaan niin, että siitä tulisi oletusarvo, joka ei ota huomioon ikääntyvien ihmisten erilaisia elämäntilanteita. Riskinä on, että ihmisten edellytetään selviytyvän omien resurssiansa varassa, vaikka seurauksena olisi yksin jääminen ja ilman apua selviytymisen pakko. Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat ne vanhat ihmiset, joilla ei ole perhettä tukena.

Sosiaali- ja diakoniatyö vaikuttajina

Ajankohtainen tilanne haastaa sosiaalityön samoin kuin diakoniatyönkin toimintatavat. Miten ne voisivat vaikuttaa rakenteisiin ja uusliberalistisen ajattelun pohjalta nouseviin kehityskulkuihin? Miten se voisi vastata risiriitaisiin asenteisiin, joissa vanhat ihmiset nähdään joko paljon apua tarvitsevana taloudellisena kuormana ("ho-

peatsunami") tai aktiivisuuden ja autonomian imperatiivin kautta määrittävinä, itsenäisiä valintoja tekevinä ja riskeistä vastaavina kansalaisina?

Vaikka on tärkeää edistää autonomiaa ja riippumattomuutta, sen varjolla ei tulisi jättää huomiotta paljon tukea tarvitsevan, epävarmuuden keskellä elävän tai elämän loppuvaiheessa olevan ihmisen oikeuksia. Monet tekijät, kuten turvallisuus, kiintymyssuhteiden säilyttäminen ja vastavuoroiset suhteet, ovat myös tärkeitä, ja ne tulee sisällyttää vanhusten parissa tehtävän työn käytäntöihin. Paljon tukea tarvitsevat ikääntyneet ihmiset eivät usein pysty käyttämään valtaa, ja siksi diakonia- ja sosiaalityöntekijät ovat aito-paikalla tekemään näkyviksi ja puuttumaan rakenteellisiin epäkohtiin sekä vanhoja ihmisiä syrjiviin käytäntöihin.

● **MARJAANA SEPPÄNEN**
Marjaana Seppänen
Professori (ma.), sosiaalityö,
Helsingin yliopisto

Teksti pohjautuu osittain aiemmin julkaistuu artikkeleihin: Ray, Mo & Marjaana Seppänen (2014) Rakenteellinen lähestymistapa vanhussosiaalityössä – kriittisen gerontologisen sosiaalityön. Teoksessa Pohjola, Anneli & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio: Unipress, 234–249.

Keväällä 2016 alkanut

Muistisairas ihminen -koulutus

jatkuu syksyllä. Koulutuspäivät ovat 3.–4.10.2016.

Koulutus pidetään Kirkon talossa, Eteläranta 8, 00131 Helsinki. Kevään jaksolla etukäteen syksyn päiviin ilmoittautuneille ilmoittautuminen on sitova. Uusille osallistujille viimeinen ilmoittautumispäivä on ma 5.9.2016. Lähetämme koulutuspostia syyskuun aikana.

Koulutuspäivän hinta on 50 € (sisältää kahvin), omakustanteinen lounas. Syksyn päivien teemoina mm. hengellisyys muistisairaana ihmisen tukena. Mikäli kyseessä on koulutukseen osallistuva ryhmä (min. 5 henkeä), kannattaa tiedustella ryhmälennusta.

Lisätiedot: Irene Nummela, irene.nummela@evl.fi ja Virpi Sipola, virpi.sipola@evl.fi

Vammaisuus hyvinvoinnin – luottamuksen

Jenni-Juulia Wallinheimo-Heimonen

mus on katkolla

Eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2015 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Suomi ei ole ratifioinut sitä vielä. Vammaiset ihmiset ovat odottaneet jo yhdeksän vuotta, että Suomi ratifioisi sopimuksen, joka turvaisi oikeuden osallisuuteen ja itsenäiseen elämään. Sipilän hallitusohjelmassa sopimuksen ratifiointia ei enää edes mainita. 61 miljoonan euron leikkaukset palveluista ovat täysin ristiriidassa sopimuksen tavoitteiden kanssa.

Uusi yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Lain soveltamisala laajeni syrjintäperusteiden suhteen koskettamaan myös vammaisuutta.

Esimerkiksi koulutuksen järjestäjien, työnantajien ja viranomaisten lisäksi tavaroiden ja palveluntarjoajien on huomioitava vammaiset ihmiset toisin kuin aiemmin.

Myös vammaislainsäädäntöä on pyritty uudistamaan. Edellä mainittujen muutosten tavoitteena on ollut pyrkiä lisäämään vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Leikkaukset kasautuvat samoille ihmisille

Kuitenkin hallituksen tekemät leikkaukset sosiaalipalveluista koskevat erityisesti vammaisten ihmisten toimeentuloa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen asiakasmaksut ovat nousseet. KELA-kyydin hinta on noussut. Lääkekustannukset ovat nousseet. Nyt hallitus uhkaa leikata myös asumisen, liikkumisen ja ikääntyvien vammaisten palveluista.

Usein leikkauksien vaikutukset kumuloiduvat yksityisen henkilön kohdalla. Kun päätöksen tekemistä keskitetään, ei aina ole mahdollista ottaa huomioon yksilöllisiä tarpeita esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeudesta tai asumispalveluista.

Huolestuttavaa on myös se, miten yli 75-vuotiaille vammaisille henkilöil-

le taataan riittävät palvelut, jos he jäävät vammaispalvelulain ulkopuolelle.

Vammaispalvelujen käsikirjan mukaan vammaispalvelut eivät ole sidoksissa vammaisen henkilön varallisuuteen eivätkä pääsääntöisesti ikään. Vamma ei katoa minnekään, vaikka ikää tuleeikin mittariin lisää. Vanheneminen voi lisätä vamman vaikutusta, kun toimintakyky heikkenee muutenkin.

Leikkausten myötä esimerkiksi kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen apu eivät olisi ikääntyneille vammaisille ihmisille subjektiivisia oikeuksia, vaan maksullisia sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja, joiden järjestäminen vaihtelisi kunnittain. Tämä lisää eriarvoisuutta, sillä alueelliset erot palveluissa ovat mittavia. Vaikeavammaisten ihmisten subjektiivisia oikeuksia ei saa sitoa ikään. Se on ikään perustuvaa syrjintää.

Perusoikeuden vaakalaudalla

Invalidiliitto on varoittanut ihmisoikeuskriisistä. Kynnys ry:n mukaan vammaisten ihmisten perusoikeudet ovat vaakalaudalla.

Selkokielellä kyse on siitä, onko itsenäinen elämä, liikkuminen, riittävä ravinto, osallistuminen elämään kodin ulkopuolella ja terveyspalveluiden käyttö leikkausten jälkeen mahdollista. 66 kunnassa taksia käyttävä vammaisen maksaa tänä vuonna poliikli-

Liisa Sammalpenger

sia. On arvovalinta, kuinka me suhtaudumme erilaisiin tarpeisiin. Kunniotammeko toisen ihmisen oikeutta päättää ja määrätä omista asioistaan? Hyväksymmekö ja ymmärrämmekö muita tapoja olla olemassa ja elää – kuin omamme? Haitallisia asenteita voi purkaa. Täydet ja luovuttamattomat ihmisoikeudet kuuluvat kaikille.

Luomme mielikuvia vammaisuudesta

Vammaisiin ihmisiin kohdistuvat käytännöt ovat vammattomien luomia. Ne perustuvat kuvitelmiin, millaista olisi olla vammaisen. Näkökulmalla on väliä siksi, että yhteiskunnan viestit vammaisuudesta vaikuttavat myös vammaisten henkilöiden käsityksiin itsestä. Ruotsissa on kasvanut nuorten aikuisten sukupolvi, joka on voinut henkilökohtaisen avun turvin tehdä itsenäisemmin elämäänsä koskevia valintoja. Heistä yhä harvempi käy erityiskouluja tai asettuu laitospaikkaan asumisyksiköihin. Moni elää kansalaisina lähes samoin ehdoin kuin muutkin.

Yleisin vammaisten ihmisten kohtaama syrjinnän muoto on esteellinen ympäristö. Rakennusteollisuus on vuosia huijannut vallanpitäjiä uskomaan, että esteiden rakentamatta jättäminen tulisi kalliimmaksi kuin niiden rakentaminen. Esteettömyyssäädösten purkaminen jarruttaa kehitystä. Saavutettavuus vähentää palvelutarvetta. Suurin osa hoivaroboteista ja koteihin tuotavista palveluista liikkuu pyörillä. Segway on vanha keksintö, puettavat autot ovat ovella. Me kaikki tarvitsemme ympäristöä, jossa muotoilu ja huipputeknologian uusimpia keksintöjä voisi oikeasti käyttää.

Oikeusasiamiehen kanslian teemana 2015 oli vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen. Vuosi on ohi ja asiat ovat kääntyneet aiempaa kurjempaan suuntaan. Luottamus hyvinvointiyhteiskuntaan on valitettavasti erittäin pahasti katkolla.

● KATRI SUHONEN ja
JENNI-JUULIA WALLINHEIMO-
HEIMONEN

Jenni- Juulia Wallinheimo-Heimonen Joukkovoima mielenosoituksesta 12.3.2016.

nikalla käymisestä yhteensä 91,70 €.

Hallitus haluaisi asuttaa erityisryhmiin kuuluvat ihmiset kahden hengen huoneisiin sekä luopua asumisyksiköiden neliömitoituksista ja valvonnasta. Sulje hetkeksi silmäsi ja ajattele makuuhuonettasi. Kuvittele vuoteen viereen nostolaite, seisomateline, rollaattori ja manuaalipyörätuoli. Näe nurkassa lautaava sähköpyörätuoli. Ovella seisova avustaja ja suihkutuoli. Mahtuisivatko nämä sinun makuuhuoneeseesi?

Vammaisiin naisiin kohdistuu 2–4 kertaa enemmän väkivaltaa kuin vammattomiin. Kun säästetään yksityisyys-

destä, ammattitaitovaatimuksista ja asumisyksiköiden valvonnasta, miten huolehditaan, ettei tilanne pahene entisestään?

Rajuimpien leikkausten kohdistaminen ihmisiin, jotka eivät pysty pitämään puoliaan, on haavoittuvan aseman hyväksikäyttöä ja rakenteellista väkivaltaa.

Vammaiset ja vammattomat ihmiset eivät ole luonnostaan eriarvoisessa asemassa. Vammaisuus ei tarkoita viallista yksilöä vaan tapaa kohdella ihmistä, jolla on kuvitteellisesta normista erottuvia ominaisuuks-

Lapsuudessa luodaan perusta myöhemmälle hyvinvoinnille. Geneettinen perimä yhdessä kasvuolosuhteiden ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa muokkaavat ihmistä ja sukupolvelta toiselle siirtyy voimavaroja, jotka vahvistavat elämänhallintaa.

LAPSUUDEN AIKAISEN KÖYHYYDEN VAIKUTUS HYVINVOINTIIN nuorena aikuisuudessa

Hyvinvoinnin tukemiseen tulisi satsata jo varhain, sillä yhteiskuntaan kiinnittyminen alkaa heti syntyessä, jopa sikiökaudella.

Samalla tavoin yhteiskunnan ulkopuolelle luisumisen prosesseja tulisi ehkäistä ennen ongelmien ilmaantumista, koska tiedetään, että suurimassa syrjäytymisvaarassa ovat ne, joiden omat resurssit ja mahdollisuudet ovat jo alun alkaen muita heikot, haavoittavien lapsuuden olosuhteiden, kuten lapsuuden aikaisen köyhyyden vuoksi (Paananen et al 2012, Evans & Cassels 2014).

Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimus

THL:n Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimuksessa on seurattu suomalaisten viranomaisten ylläpitämien rekisterien avulla kaikkia vuonna 1987 Suomessa syntyneitä noin 60 000 lasta sikiökaudelta 25-vuotiaaksi saakka. Tutkimusaineistoon on liitetty myös runsaasti rekisteritietoja vuonna 1987 syntyneiden vanhemmista, mikä mahdollistaa kohorttiin kuuluvien lasten lapsuuden aikaisten olosuhteiden myöhempien vaikutusten analysoinnin.

Vaikka suurin osa nuorista on terveitä ja voi hyvin, tutkimuksessa on havaittu sukupolvelta toiselle periytyvien ongelmien ja huono-osaisuuden olevan tämän päivän Suomessa laaja ja monitahoinen yhteiskunnallinen ongelma. Lapsuuden olosuhteet ja perheen tilanteet vaikuttavat monin tavoin myöhempään elämään.

Yksi merkittävimmistä nuoreen aikuisuuteen vaikuttavista tekijöistä tutkimuksen perusteella ovat vanhempia kohdanneet taloudelliset ongelmat.

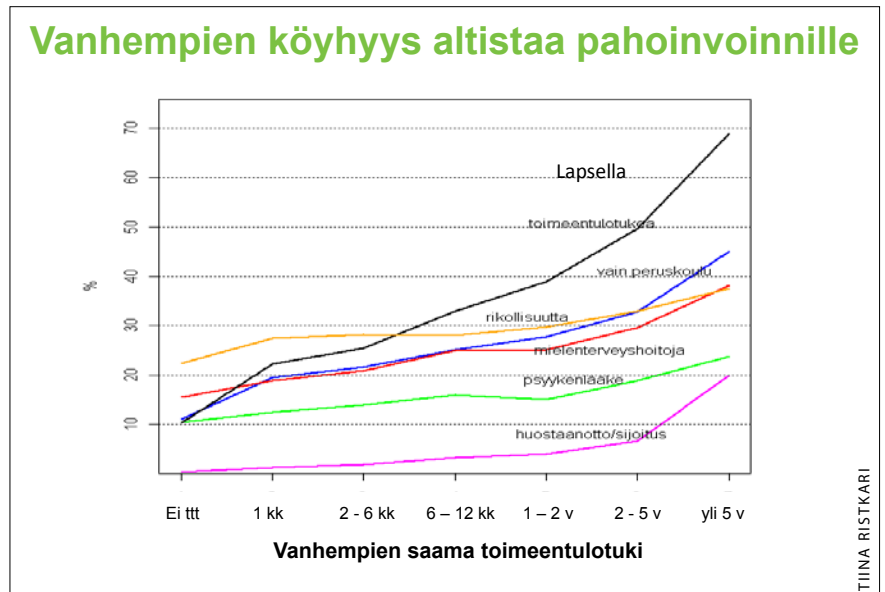
Vanhempien köyhyyden vaikutus lapsen hyvinvointiin

Vanhempien toimeentulo-ongelmat näkyvät vaikuttavan monitahoisesti lasten myöhempään hyvinvointiin. Kuvassa 1 on esitetty nuorten aikuisten eri hyvinvointiongelmien määrä suhteessa vanhempien toimeentulotukiajanjaksojen pituuteksiin kohortin lapsilla. Mitä enemmän vanhemmillä on toimeentulotukikuukausia,

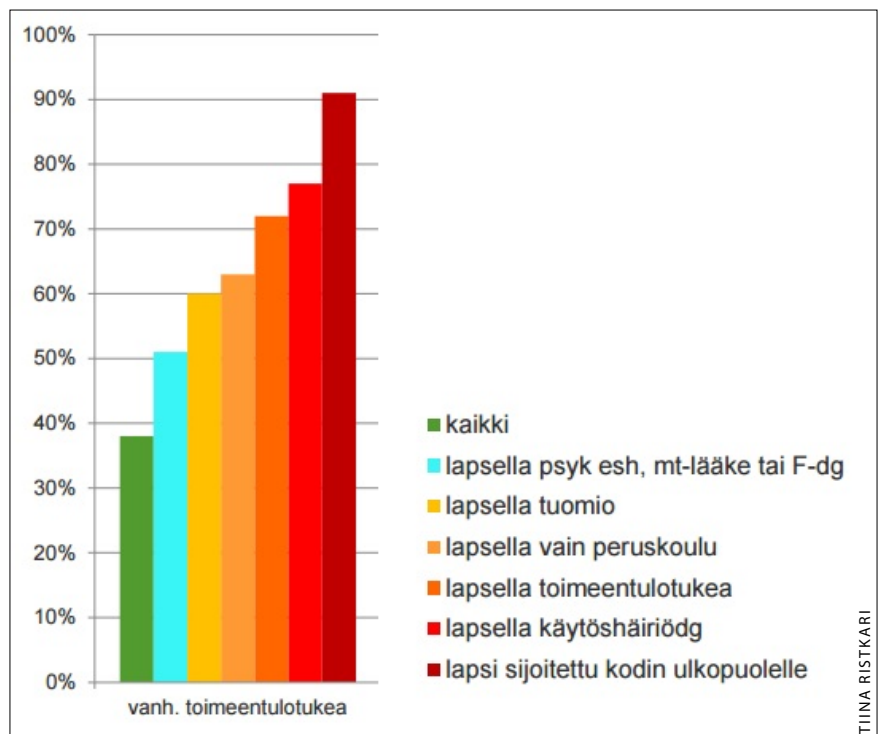
sitä useammin myös heidän lapsensa nostavat toimeentulotukea, jäävät ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa, sortuvat rikoksiin ja käyttävät mielenterveyshoitopalveluita ja psyykenlääkkeitä nuorina aikuisina. Vanhempien pitkäaikainen toimeentulotuen saanti on myös voimakkaas-

ti yhteydessä lapsen kodin ulkopuoliseen sijoitukseen tai huostaanottoon.

Koulutus liittyy voimakkaasti nuoren yhteiskuntaan kiinnittymiseen, työllistymiseen sekä toimeentuloon ja hyvinvointiin. Koulupudokkaaksi kutsutaan nuorta, joka ei saa suoritettua peruskoulun oppimäärää tai jää

Kuva 1. Vanhempien toimeentulotukijaksojen pituudet lasten muuttujien taustalla.

Kuva 2. Vanhempien toimeentulotuki eri lasten muuttujien taustalla.

ilman peruskoulun jälkeistä toisen asteen tutkintoa. Nuorilla aikuisilla, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, on huomattavasti yleisemmin psykiatrisen erikoissairaanhoidon tai psykiatrilääkkeiden käyttöä, toimeentulo-ongelmia ja rikollisuutta verrattuna vähintään toisen asteen koulutuksen suorittaneisiin nuoriin. Koulupudokkuuden taustalla on usein kompleksinen prosessi, mutta tiedetään, että vanhempien matala koulutus ja perheen taloudelliset vaikeudet ovat merkittävässä yhteydessä nuoren liian varhaiseen koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen.

Vanhempien talousvaikeudet vaikuttavat merkittävästi lapsen myöhempään elämään. Katsottaessa koko kohorttia (59 476 lasta), toimeentulotukea oli seuranta-aikana saanut 38 % vanhemmista. Kuitenkin toimeentulotukea itse saaneiden nuorten aikuisten kohdalla myös 72 % vanhemmista oli saanut toimeentulotukea. Valtaosa kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetujen lasten perheistä oli toimeentulotuen piirissä. Toimeentulotuen saantia löytyi huomattavan paljon myös niiden lasten perheistä, joissa lapsi oli seuranta-aikana saanut käytöshäiriödiagnoosin, psykiatrisen diagnoosin, hänellä oli mielenterveyslääkehoitoa tai rikostuomio. (Kuva 2.)

Pienituloiset lapsiperheet

Lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt Suomessa viimeisen kahdenkymmen vuoden ajan. Kun vuonna 1995 pienituloisiin kotitalouksiin kuului 6,2 % suomalaisista lapsista, oli lasten pienituloisuusaste vuonna 2011 jo 15 %. Kansallisista ja kansainvälisistä tilastoista selviää myös, että yksinhuoltajaperheiden köyhyys on Suomessa huomattavan yleistä kahden vanhemman perheisiin nähden. Yksinhuoltajaperheistä 14,2 prosenttia voidaan lukea köyhiksi (OECD Family Database). Lisäksi työttömien vanhempien lapsista jopa puolet elää köyhässä perheessä. Maiden välisiä lapsiperheiden köyhyyslukujen eroja selittää äitien työssäkäynti: jos äitien työssäkäynti on harvinaista, ovat

köyhyysluvut korkeimpia. Suomessa äitien työssäkäynti on varsin yleistä, sillä jopa 69 prosenttia alle 15-vuotiaiden lasten äideistä käy töissä. Tämä selittää osin verrattain vähäistä lapsiperheiden köyhyyttä työmarkkinoihin kiinnittyneiden lapsiperheiden osalta (OECD Family Database).

Päjävyttä voidaan vahvistaa

Vaikka varhaiset kokemukset voivat kasvattaa lasten riskiä myöhempään hyvinvointiongelmien, on hyvä muistaa, että yksilöissä on eroja haavoittuvaisuuden suhteen ja että myös kodin ulkopuoliset tekijät voivat suojata epäsuotuisalta kehitykseltä. Kaksostutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet, että perheen heikosta sosioekonomisesta taustasta huolimatta voivat esimerkiksi lapsen myönteiset temperamentin piirteet, virikkeellinen kotiympäristö ja äidin lämminhenkinen kasvatus vahvistaa lapsen suotuisaa kehitystä (Kim-Cohen et al 2004). Lisäksi myönteiset elämäntapahtumat, kuten onnistunut koulunkäynti, harrastukset sekä toimiva terapia tai interventio, voivat kompensoida varhaisia negatiivisia elämäntapahtumia (Rutter 1993).

Tukea ja apua ennen ongelmien ilmaantumista

Vuonna 1987 syntyneiden ikäluokka varttui 1990-luvun laman aikana, jolloin työttömyys ja taloudelliset vaikeudet kohtasivat huomattavaa osaa perheistä ja laman vaikutus tuli osaksi lasten elämää myös tuolloin tehtyjen poliittisten päätösten kautta: Lasten ja perheiden peruspalveluita karsittiin voimakkaasti ja ehkäisevää työtä tingittiin. Koululaisten terveystarkastuksia vähennettiin, neuvolan perhevalmennuksia karsittiin, lapsiperheiden kotipalvelut ajettiin alas ja koulujen ja päiväkotien resurssissa ja henkilömitoituksissa säästettiin. Kunnissa ei edelleenkaan ole saatu ehkäisevää ja hyvinvointia tukevaa työtä lamaa edeltävälle tasolle. Samaan aikaan korjaavien palveluiden käyttö ja kustannukset nousevat jatkuvasti. Nykyinen palvelujärjestelmä vas-

taa huonosti ihmisten todellisiin tarpeisiin (Paananen et al 2012). Ongelmat ovat tänä päivänä monitahoisia, ja kokonaisuuden huomioiminen nykyisessä sektoripalvelujärjestelmässä on vaikeaa ja hidasta. Uudelle hallituksellemme toivoisikin viisautta välttää 1990-luvun virheitä, koska väärät säästöt kasvattavat huomisen laskua.

● TIINA RISTIKARI

Erikoistutkija, THL

AINO LAPPI

Vieraileva tutkija, THL

TIINA MOLANDER

Sosionomi-diakoni -opiskelija,

DIAK Oulu

Lähteitä

- Evans, G. W., & Cassells, R. C. (2014). Childhood poverty, cumulative risk exposure, and mental health in emerging adults. *Clinical Psychological Science*, 2(3), 287–296.
- Kim-Cohen, Julia, et al. "Genetic and environmental processes in young children's resilience and vulnerability to socioeconomic deprivation." *Child development* 75.3 (2004): 651–668.
- OECD Family Database. www.oecd.org/els/social/family/database
- Paananen R, Ristikari T, Merikukka M, Rämö A & Gissler M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rutter, Marjorie. *Developing minds: Challenge and continuity across the life span*. Basic books, 1993.

Köyhien lasten suomalaisen pudotuspeli

Pelastakaa Lapset on tukenut vähävaraisten perheiden lasten koulunkäyntiä ja harrastamista Eväitä Elämälle -ohjelmassa jo kaksikymmentä vuotta. Ohjelma käynnistyi laman jälkeisissä tunnelmissa. Lamavuosien nujertamat, köyhyyteen 90-luvun tiukkojen vuosien aikana pudonneet lapsiperheet eivät enää nousseetkaan takaisin hyvinvointiin. Oli ilmaantunut joukko lapsia, joiden toisen asteen koulunkäynti oli vaarassa jäädä, koska perheellä ei ollut enää varaa maksaa lukiokirjoja tai ammattiopinnoissa tarvittavia välineitä.

Samaan aikaan julkisia peruspalveluja oli leikattu rajulla kädellä. Ihan niitä tavallisia asioita, joilla ylpeilimme aiemmin, joihin nojasimme hetkinä, jolloin mikään muu ei kantanut. Kouluterveydenhuolto. Koulut. Neuvola. Kodinhoito. Ehkäisevistä, lapsiperheitä tiukkoina hetkinä tukevista palveluista karsittiin. Tuli nousukausi, maassamme elettiin yltäkylläisiä vuosia rikkaampina kuin koskaan, mutta lapsilta ja perheiltä poisotettuja hyvinvointia tukevia palveluja ei palautettukaan lamaa edeltävälle tasolle. Rahasta tämä ei olisi ollut kiinni. Kuiluun pudonneet jätettiin oman onnensa nojaan. Vauraiden ja vähävaraisten välisen matkan annettiin kasvaa. Puhe jokaisen omasta vastuusta itsensä suosta nostamiseksi sai vallan.

Viime vuonna Pelastakaa Lapset selvitti lasten kokemuksia köyhyydestä Lapsen ääni -kyselyssä. Kyselyyn vastanneet lapset saivat itse määritellä, kuuluvatko he vähävaraiseen, tavalliseen vai varakkaaseen perheeseen. 11 % kyselyyn vastanneista lapsista ilmaisi kuuluvansa vähävaraiseen perheeseen, mikä kuvaa hyvin virallisia tilastoja vähävaraisten perheiden määräästä Suomessa.

Kyselyyn osallistuneista lapsista suurin osa oli joutunut perheen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi luopumaan esimerkiksi harrastuksestaan. Yllättävän suuri osa vähävaraisten perheiden lapsista, lähes 40 %, oli jäänyt pois koulun luokkaretkeltä. Liian moni köyhän perheen lapsi oli tullut myös kiusatuksi, paljon useammin kuin hyväituloisten perheiden lapset.

Aikuisten huolet lasten taakkana

Lasten kertomuksissa toistuivat osatomuuden ja syrjään jäämisen kokemukset eri muodoissaan. Esimerkiksi kaverin syntymäpäiväjuhlat olivat jääneet väliin, koska pienen lahjan ostaminen tuntui lapsen mielestä liian vaikealta asialta kotona kerrottavaksi. Pimentoon vanhemmilta jätettiin myös koulujen luokkaretket, joihin olisi tarvittu muutama euro yhteisesti luokan kassaan kerättynä. Lapset olivat oppineet tunnistamaan kodin köyhyyden, siellä vallitsevan huolen ilmanpiiriin. Huoltajien taakkaa ei haluttu enää lisätä omilla tarpeilla ja pyynnöillä.

Samanlaisia kokemuksia ovat tuoneet esille Eväitä Elämälle -ohjelmassa tuetut lapset. Omista tarpeista ei uskalleta kertoa, ettei aiheutettaisi lisää huolta kotona: jäädään pois harrastuksista, jotka toisivat ehkä uusia ka-

vereita ja mahdollisuuden päästä kokemaan onnistumisia. Keskeytetään koulu, jotta pikkuveli saisi mahdollisuuden. Aikuisten talousvaikeuksista on tullut lasten taakka, jota he yksin hiljaa kantavat.

Huolestuttavaa köyhien perheiden lasten kokemuksissa on juuri osatomuuden kokemus. Se, ettei oikein koe ta kuuluvan kaveripiiriin eikä voida tehdä samoja asioita kuin ikätoverit. Liian usein lapset olivat joutuneet sanomaan ”ei oo varaa” kaverin vapaa-ajanviettokutsuihin ja vastineeksi tulleet kiusatuiksi.

Lapsi ei voi mitään perheensä haasteille

Lapset ottavat itse vastuuta asioista, joihin he eivät ole syyllisiä, eivätkä itse pysty mitenkään vaikuttamaan. Köyhyyden syyllistävä ilmapiiri on yleinen, ikään kuin vähävaraiset lapsiperheet olisivat syyllisiä itse tilanteeseensa. Kriittisessä ja syyllistävässä puheessa uskotaan, että köyhyydessä elävien perheiden huoltajat olisivat aina juuri niitä, jotka pakenevat vanhemmuuttaan virheellisillä kulutustottumuksilla ja väärillä valinnoilla. Tällainen puhe nöyryyttää paitsi huoltajia, erityisesti lapsia. Lapsi ei voi sillekään itse mitään, vaikka huoltaja valitsisikin päivittäisen tupakkiaskin tai oluttökin lapsen harrastusmaksujen sijaan.

Lapsiperheköyhyyttä kuvaavat usein kasautuneet muun elämän haasteet. Eväitä Elämälle -ohjelmassa tuettujen lasten huoltajat kertovat arjesta, jossa taloushuolien lisäksi on monenlaista huolta ja surua, fyysistä ja psyykkistä sairautta, voimattomuutta. Kaikkea yhdistää kuitenkin halu tarjota lapsilleen parempi tulevaisuus. Moni kysyy, miksei pääse eteenpäin, vaikka

kuinka yrittäisi ja haluaisi. Karuinta on ollut löytää vastaus huoltajan huoleen, miten selvittää oman lapsen haudamiseen liittyvistä järjestelykuluista, kun mikään yhteiskunnan tukijärjestelmä ei perheen kohdalla taipunut äkilliseen, arvaamatta tulleeseen hättään. Millaisen kukan voi omalle lapselleen antaa viimeisen kerran, jotta muut lapset saisivat maitoa ja leipää?

Syrjäyttäminen on tietoisista päätöksentekoa

Kyselymme vastanneet köyhien perheiden lapset kokivat, että heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan ei kuulla oikein missään. Ei kotona, koulussa, harrastuksissa, muttei myöskään yhteiskunnassa. Vaikuttaisi siltä, että olemme rakentaneet arjen, jossa köyhydessä elävien lasten luottamus ympäröivään maailmaan ja asioita hoitaviin aikuisiin ja järjestelmiin on murentunut.

Köyhien perheiden lapset eivät kyselyn perusteella myöskään koe pystyvänsä vaikuttamaan heihin itseensä liittyviin asioihin, toisin kuin hyväntulouisessa perheessä elävät lapset kokevat voivansa. Lapset eivät kyselyn perusteella enää usko mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omiin asioihinsa edes lähtökohtaisesti – suosta nouseminen on vaikeutunut. On vain ajan kysymys, milloin se on täysin mahdotonta, elleivät yhteiskunnan inhimilliset piirteet lisäänty myös päätöksenteon tasolla.

Köyhyys ja syrjäytyminen eivät välttämättä kulje käsi kädessä, mutta tutkimusten mukaan erityisesti köyhydessä elävien lasten riski syrjäytyä myöhemmin elämässään on erittäin suuri. Köyhyden on sanottu periytyvän. Tämä on helppo päätellä myös lasten kokemuksista. Pelastakaa Lapset on vaatinut yhdessä toisten lapsi- ja perhejärjes-

töjen kanssa julkiselta vallalta tahtoa, mutta ennen kaikkea tekoja lapsiperheköyhyden nujertamiseksi. Köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan kannattaisi taistella, sillä yhden syrjäytyneen nuoren kustannukset yhteiskunnalle on arveltu olevan yli miljoona euroa.

Lapsiperheiden riittävän toimeentulon turvaaminen, hyvät, jokaisen saatavilla olevat laadukkaat ja yhdenvertaiset peruspalvelut, kuten varhaiskasvatus, koulu ja terveydenhuolto, ovat tehokasta lapsiin investoimista, joka maksaa itsensä takaisin. Sitä on myös perheiden riittävän varhainen tuki silloin, kun ongelmat eivät ole vielä kasautuneet.

Köyhyyttä ja sen vaikutuksia ymmärtävää huolipuhetta riittää, mutta oikeat teot kuitenkin puuttuvat. Teot ovat usein täysin ristiriidassa puheiden kanssa. Juuri hetki sitten valtion vastuunkantajat tekivät päätöksensä lei-

kata kaikkia sosiaalietuuksia, lapsilisät mukaan lukien. Kipeimmin tämä tulee koskettamaan juuri niitä, joilla nyt on vaikeaa. Lasten hyvinvoinnista leikataan taas. Köyhien lasten ääntä ei haluta kuulla.

● RIITTA KAUPPINEN

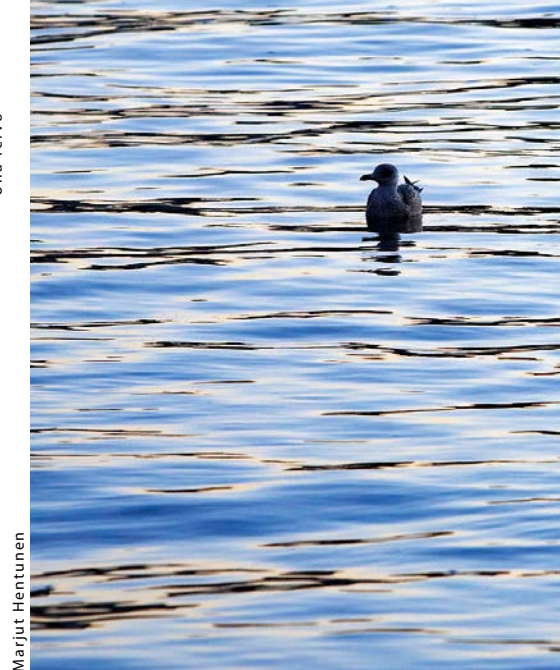
Pelastakaa Lapset, kansalaistoiminnan päällikkö (opintovapaalla 31.12.2017 saakka)

Riitta Mykkänen

Ulla Tervo

Marijut Hentunen

Huoneet täyttyivät nopeasti. Winnie ja Sharon juttelevat iloiten mahdollisuudesta turvallisuuteen ja koulutukseen. Ajatella, ihan oma avain ja oma sänky.

Työhyvinvointiin liittyvä kävely Töölönlahden ympäri merkitsi kättä luontoon.

Hyväntekemisen vuoden tuloksena toivoa

Luottamus on katkolla, jos odotetaan, että kaikki hyvinvointi tulee hyvinvointivaltiolta. Tarvitaan hyvinvointiyhteiskuntaa ja hyvinvoivia työyhteisöjä. Keskinäiseen hyvinvointiin voivat vaikuttaa kaikki. Osa hyvinvoinnista syntyy siitä, ettei katso vain omaa onnellisuutta ja omia tarpeita.

Kun Keniaan rakennettiin tytöille turvatalo, he valitsivat sille nimeksi Lopoyin. Se tarkoittaa pokotin kielessä valoa ja symboloi sitä muutosta, mitä turvatalo/kouluasuntola tuo nuorten tyttöjen elämään Kenian Sookin alueella. Luottamus ja ilo rakentuvat ihmisten keskinäisestä välittämisestä ja teoista, jotka luovat toivoa ja vähentävät näköalattomuutta. Diakilaiset ovat iloisia saadessaan uudet tilat Kyläsaarenpolulle ja Turvatalon tytöille Keniaan.

Kun Diakin uuden kampuksen rakennushanke alkoi, niin jotkut henkilökunnasta toivoivat, että samalla Diak rakentaisi turvatalon tytöille Keniassa. Ehdotus sai johtoryhmän ja hallituksen yksimielisen kannatuksen. Siitä alkoi Hyvän tekemisen vuosi 2015.

Silloin odotettiin innolla omaa taloa. Tämä toinen rinnalle nostettu talo oli sellainen sydäntä lämmittävä teko, joka sopi juuri meidän työyhteisöllemme.

Rahoitus talon rakennuttamiseen kerättiin useista puroista. Henkilökunta ja opiskelijat järjestivät kirpputoreja.

Kun tuli ensimmäiset kuvat tiiliseinästä, ajattelin, että sielläköhän ne minun mekonretaleet ovat.

Opiskelijoiden lukukausi avattiin hyväntekeväisyyskävelyn merkeissä. Samoin toteutettiin monia henkilökunnan työhyvinvointiin liittyviä tempauksia. Innostuttiin juomaan riittävästi vettä, kiipeämään portaita, kävelemään, pyöräilemään ja nauttimaan luonnosta.

Työhyvinvointi on työnantajan velvollisuus, mutta huomasimme, että samalla voidaan tehdä muutakin. Se tuo inhimillisyyttä. Kaikki tämä merkittiin ylös ja siitä keskusteltiin kahvihuoneessa.

Koko henkilöstö innostui kovasti, kun mukana oli muutakin kuin oma työhyvinvointi, se toi enemmän inhimillisyyttä ja tavoitteellisuutta asiaan.

Eläkkeelle lähtevistä osa halusi lahjarahat turvatalolle, joulukortti- ja joululahjavarat osoitettiin tähän kasnaan. Innostimme myös sidosverkostoja mukaan. Iloitsimme erityisesti parista konsertista. Tampere-talon, Aa-

Riitta Leskinen

velijöiden keskinäistä yhteyttä, mutta myös yhteyt-

Rehtori Jorma Niemelä ja kenialaiset opiskelijat Diakin lukukauden avajaisissa.

ja iloa – Lopoyin-house

mulehden ja Diakin yhteisen Koko perheen joululauluilla sekä Käpylän musiikkiopiston, Diandran ja Diakin kirkkokonsertin tuotot tulivat turvatalon hyväksi.

Jotkut henkilökunnasta ihmettelivät itsekin omaa aktiivisuutta tavalla, joka ei ole kuulunut aikaisemmin omaan elämään.

Ei olisi uskonut, että minä menen Hejaaheijaaseen täyttämään rappujen kävelyjä tai menen kirkkokonserttiin. Mutta tyttöjen tähden halusin ehdottomasti tehdä oman osuuteni.

Osa henkilökunnasta teki valtavasti työtä Tyttöjen turvatalon hyväksi, ja osa oli passiivisempia. Toiminta perustui yhteisöllisyyteen ja vapaaehtoisuuteen. Negatiivista palautetta ei esiintynyt.

Tämä hanke lisäsi keskustelua oikeudenmukaisuudesta ja oma halu vallittaa vähäni.

Oikeastaan olisin voinut olla aktiivisempi. Minusta tämä oli hyvä tapa elää todeksi meidän arvot.

Toisen ylimääräinen on toisen aarre. Ympäristön näkökulma ja kierrä-

tys tulivat useammassa puheenvuorossa esille. Lisäksi keskusteltiin vuoden aikana sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Pohdittiin myös syitä siihen, miksi ihmiset lähtevät liikkeelle ja tulevat turvapaikanhakijoina Suomeen. Mietittiin mitä voidaan tehdä turvapaikanhakijoiden hyväksi, mutta myös, miten elämä tulisi siedettävämmäksi ihmisten omassa kotimaassa.

Keniaa talon rakentaminen on toteutettu pitkälti talkootyönä paikallisten ihmisten ja työntekijöiden voimin. Kenialainen kylätoimikunta on ollut hankkeessa aktiivinen, ja paikallinen kansanedustaja on tuonut pottiin oman osansa. Yhteistyökumppanina oli World Vision.

Maaliskuussa 2016 Kenian Sookin paimentolaisalueelle avattiin uusi turvatalo paikallisille tytöille. Diakonia-ammattikorkeakoulun Hyvän tekemisen vuosi tuotti riittävästi rahaa, ja ensimmäiset asukkaat ovat muuttaneet taloon. Tavoitteena on, että tytöt voivat käydä turvallisesti koulua.

Asukkaista osa on joutunut pakenemaan esimerkiksi sukuelinten silpomisista tai pakkoavioliittoja, osa tyttöistä tarvitsee asuinpaikan voidakseen käydä koulua.

Talosta tuli totta, ja kylän äitien ilon ilmaisi yksi avajaisiin osallistunut: Tyttöillä ei ollut aikaisemmin mahdollisuuksia opiskelemiseen. Käytäntönä oli, että tyttöjä naitettiin 12–15-vuotiaana vanhemmille miehille ja niillä varoilla maksettiin veljien koulumaksuja.

Yhteistyö jatkuu. Koulu ja turvatalo voivat tulevaisuudessa olla opiskelijoiden harjoittelupaikkoja. Huomasimme, että hyvän tekeminen vahvistaa työntekijöitä ja työyhteisöä. Tärkeintä kuitenkin on, että tytöt voivat nyt ja tulevaisuudessa käydä turvallisesti koulua. Talo on yksi yhdessä toteutettu unelma. Luotamuksen tulevaisuuteen ei tarvitse olla katkolla, kun on keskinäistä välittämistä.

● RAILI GOTHONI
TT, DIAK

Rippikoulu

voi olla uusi mahdollisuus

Luottamus edellyttää kokemusta yhteydestä ja osallisuudesta.

Ihminen syntyy yhteyteen toisten kanssa ja tarvitsee sitä.

Yksinäisyys voi tuntua pahemmalta kuin fyysinen kipu.

Joka viides suomalainen lapsi ja nuori kertoo olevansa yksinäinen. Heistä kymmenen prosenttia kokee olleensa yksinäisiä pitkään, yli vuoden ajan. Yksinäinen lapsi ja nuori kaipaa ystävää, joka pitäisi juuri häntä tärkeänä – ja kärsii tiedosta, ettei sellaista ihmistä ole. Yksinäisyys merkitsee lapselle ja nuorelle epäonnistumisen kokemusta ja häpeää siitä, että kukaan ei halua olla hänen kanssaan.

Kaveripiirin ulkopuolelle jäämiseen voivat vaikuttaa monet, varsin sattumanvaraisetkin syyt. Myös kasvuympäristö, sosiaalinen arkuus tai vanhempien sosiaalisten taito-

jen puuttuminen vaikuttavat siihen, kuinka lapsi oppii toimimaan vuorovaikutustilanteissa vertaisryhmissä. Lapsen kokema yksinäisyys on hänelle kehitysriski. Kokonaan ulkopuolelle syrjäytetyn nuoren kustannukset yhteiskunnalle ovat yli miljoona euroa. Inhimillinen kustannus on mitaamaton.

Yksinäisyys ja ulkopuolelle jääminen voivat vaikuttaa ratkaisevalla tavalla lapsen ja nuoren käsitykseen itsestään. Kun yksinäisyys pitkittyy, voi lapsi tai nuori ajatella yksinäisyyden syynä olevan hänen oma kelpaamattomuutensa ja tilanteen olevan siksi ratkaisematon.

Nuorilta kysyttäessä he mainitsivat suurimmaksi syyksi syrjäytymiseen juuri yksinäisyyden. Tilastokeskuksen tutkimusten mukaan syrjäytymisriskiin vaikuttavat erityisesti perhetausta, ulkomaalaisuus ja vanhempien koulutustaso, huostassa oleminen ja asunnottomuus. Syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria on arvioitu olevan noin 70 000.

Rippikoulu voi tarjota uuden mahdollisuuden

Kirkon rippikoulutyö tavoittaa lähes 84 % ikäluokasta. Parhaimmillaan se tarjoaa nuorelle yhteyden kokemuksen

ja osallisuuden tunteen. Tutkimusten mukaan 15–16-vuotiaiden poikien kokemus osallisuudesta kasvaa verrattuna edellisiin ikävuosiin. Perusteena on todennäköisesti juuri rippikoulun suuri merkitys. Hyvä rippikoulu on suojaava tekijä ja parhaimmillaan myös korjaava kokemus, joka mahdollistaa uuden vaiheen nuoren elämässä. Rippikoulun keskeinen tavoite onkin, että nuoret kokevat turvallisuutta, pyhyttä, iloa ja yhteyttä.

Rippikoulu on elämäkoulu: siellä tietoisesti pohditaan ihmisenä ja lähimmäisenä olemista. Rippikoulu voi auttaa nuoria luomaan ja vaalimaan yhteyttä toiseen ihmiseen. He saavat parhaassa tapauksessa kokea olevansa tärkeitä ja rakastettuja osia yhteisöään. Silloin, miten rippikoulussa katsotaan toista ihmistä ja miten siellä puhutaan toisille, on väliä. Rippikoulu voi olla joskus käännteentekevässä roolissa syrjäytymisen ehkäisyssä ja yksinäisyyden torjunnassa. Se voi olla paikka, jossa nuori saa olla rauhassa oma itsensä ehkä ensimmäistä kertaa elämässään.

Auttaja ja lähimmäinen

On syvästi perusteltua tukea nuoria luomaan ja ylläpitämään kestäviä ihmissuhteita. Elämän mieli on relatiivissa: suhteessa toiseen ihmiseen ja suhteessa Jumalaan. Toistemme avulla kestämmme elämän, sen kaiken, mikä elämässä on kestävä. Kristillisen kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen ja Jeesuksen käskyn mukaisesti jokaisella ihmisellä on vastuu olla auttajana ja lähimmäisenä toiselle. Samaan aikaan jokaiselle kuuluu myös oikeus olla haavoittuva ja tarvita lähimmäisyyttä toisilta. Kukaan ei voi olla elämässään vain auttaja tai vain apua tarvitseva. Ihmisenä olemiseen kuuluvat nämä molemmat puolet.

Nuorten myötätuntotaitoja ja myötätunnon kanavoimista toimintaan tulee tukea ja edistää. Myötätunto on juuri sitä, mistä Jeesus antaa omassa elämässään esimerkin. Kristinuskossa on pohjimmiltaan kysymys Jumalan myötätunnosta ihmisiä kohtaan. Myötätunto on kanava, jonka kautta syntyy ihmisten halu edistää hyvän

elämän toteutumista lähellä ja kaukana. Se on myös kanava luottamuksen ja turvallisuuden vahvistumiseen sekä yksilön että yhteisön elämässä.

Isostoiminta tarjoaa yhteisön

Rippikoulun jälkeiseen isostoimintaan osallistuminen voi olla merkittävää nuoren myönteiselle kasvulle ja kehitykselle. Moni isonen kuvailee seurakunnan nuorten yhteisön olevan valtava kaveriporukka, jossa kaikki tulevat toimeen keskenään ja jossa ketään ei syrjitä tai kiusata. Tämä on arvokas ja panostamisen arvoinen asia. Toisaalta joskus isostoiminnan kuvataan olevan myös omista ”kuppikunnista” koostuva nuorten joukko.

Isostoiminta on nuorelle tila, jossa oma identiteetti, arvot, moraalit, käsitykset kirkosta ja uskosta sekä kristittynä elämisestä kehittyvät jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Nuorten matkakumppaneina toimivat toiset nuoret ja työntekijät. On tärkeää, että nuorten yhteisössä vallitsee salliva, avoin ja kannustava ilmapiiri, jossa jokainen hyväksytään omine kysymyksineen ja kehitysvaiheineen. Työntekijöiden on näytettävä tästä esimerkiksi. Jokaisen hyväksyminen mukaan sellaisena kuin on, on kristillisen seurakunnan radikaali lupaus.

Seurakunnan toiminnan tulee olla nuorille turvallista kaikilla tasoilla. Se merkitsee yksilön ja hänen rajojensa kunnioittamista kaikilla inhimillisillä tasoilla: fyysisellä, henkiselä, hengellisellä, emotionaalisisella, seksuaalisella ja sosiaalisella tasolla. Turvallinen seurakunta on yhteisö, johon ihminen saa tulla ja jossa saa olla luotetaan siihen, että häntä kunnioitetaan, rakastetaan ja suojellaan juuri sellaisena kuin hän on.

Työntekijälle turvallisen seurakunnan ihanne merkitsee tietoisuutta valasta ja vastuusta. Se merkitsee väärinkäytösten riskien tunnistamista ja tietoista panostamista niiden poistamiseen; valmiutta tarvittaessa muuttaa omia toimintatapojaan ja puuttua väärään toimintaan. Turvallisuutta rakennetaan monin pienin tavoin, esimerkiksi

ystävällisillä katseilla ja huomaavaisuudella. Kiusaamiselle, syrjinnälle ja leimaavalle puhetavalle on nollatoleranssi.

Yhteiskunnallistakin merkitystä

Tutkimusten mukaan isostoimintaan osallistuvien nuorten ajattelu muuttuu sen aikana. Heidän halunsa auttaa heikommassa asemassa olevia lisääntyy ja halu vaikuttaa yhteiskunnan epäkohtien korjaamiseen vahvistuu.

Isostoiminnan piirissä nuori saa välineitä eettiseen ajatteluun ja oppii kunnioittamaan erilaisia yhteiskunnan asettamia sääntöjä. Hän oppii kohtaamaan ympärillä olevaa erilaisuutta ja moninaisuutta sekä kunnioittamaan sitä. Toisten nuorten ja aikuisten kanssa toimittaessa ja esimerkiksi lähimmäisenrakkauden kysymyksiä käsiteltäessä nuori saa mahdollisuuden kehittää myötätuntotaitojaan ja kykyään asettaa toisen asemaan.

Rippikoulu ja isostoiminta ovat monen muun seurakunnan työn tavoin kuin aaltojen lähettämistä. Kuin meren aallot jatkavat aina eteenpäin rantaan asti, myös työmme merkitys ja vaikutus voi jatkua pitkälle ja ulottua kohtaamisten välityksellä lukemattomiin ihmisiin. Sellaista on Jumalan työ maailmassa.

● HELI PRUUKI
KKP/Kirkkohallitus

Rippikoulu uudistuu

- Uusi rippikoulusuunnitelma tuodaan piispainkokoukselle vuonna 2017.
- Ensimmäiset sitä noudattavat rippikoulut käynnistyvät syksyllä 2018.
- Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 2016 ilmestyi huhtikuussa 2016.
- Linjaus ja lisätietoa osoitteessa Sakasti.evl.fi/Uudistukset ja hankkeet/Rippikoulu-uudistus

Onko käsitys diakoniatyön

Kun diakoniatyö uudistui 1990-luvulla, johtotähti oli lamasta kärsivien vakava tarve. Aitoon hätään vastattiin. Ideologinen tuki tuli kirkon johdolta. Nälkäryhmän raportti ja piispojen paastokirje Kohti yhteistä hyvää arvostelivat kärkevästi uusliberalistista yhteiskunnan kehitystä.

Nyt eletään vuotta 2016. Hiipien kehittyntä lamaa on eletty seitsemän vuotta. Diakoniatyössä tehdään epäilemättä tärkeitä asioita, mutta tutkimusvertailut lamasta lamaan tuottavat pettymyksen. Ihmisiä kohdataan entistä vähemmän eikä merkittävää uutta ole näköpiirissä.

Uusliberalismin kritiikki

Ennen lamaa vuonna 1989 arkkipiispa **John Vikström** ennakoiki oraakkelimaisesti, että kirkon oli hyvä varautua siihen, että pian kirkkoa ja sen diakoniaa vaadittaisiin "thatcherismin ja reaganismin" mukaisesti huolehtimaan rakennemuutoksen uhreista. Kesällä 2000 peruspalveluministeri **Osmo Soininvaara** vetosi yhden viikon aikana ainakin kolmessa eri yhteydessä kirkkoon, ettei se lopettaisi ruokapankkejaan

Vuonna 1997 Vikström analysoi uusliberalismia: "Kun marxismin materialistinen historiakäsitelmä kaatui Berliinin muurin myötä, seisoi maanosamme areenalla voittajana toinen yhtä materialistinen ja ihmisen roolia aliarvioiva historian tulkki." Arkkipiispan johdolla esitetty uusliberalismin kritiikki antoi diakoniatyölle yhteiskuntaeettisen perustelun.

Pian arkkipiispan tehtävän jätettyään Vikström vastasi yhdellä sanalla haastattelijan kysymykseen siitä, onko kirkko vasemmistolainen. On, arkkipiispa vastasi.

Arkkipiispa **Jukka Paarma** nojasi sosiaalieettisissä kannanotoissaan edeltäjänsä kaudella luotuun uusliberalismin kritiikkiin. Lamavuodet olivat kuitenkin jo takana ja esillä uudet kysymykset. Kirkon näkemykset olivat menettäneet uutisarvoaan.

Köhyyspolitiikka

Kirkko oli kiistatta nostamassa köyhyyden ja huono-osaisuuden kysymyksiä politiikan asialistalle 1990-luvun lopulla. Nälkäryhmän kannanotto otettiin hallitusohjelmaan vuonna 1999. Se oli alku järjestelmälliselle köhyyspolitiikalle, jossa köyhyyttä on pyritty estämään erillisin toimenpitein.

Köhyyspolitiikkaa voi pitää jonkinlaisena tosiasioiden poliittisena tunnustamisena, on professori **Juho Saari** todennut. Se on kuitenkin herättänyt paljon kritiikkiä pohjoismaiseen universalistiseen sosiaalipolitiikkaan kuulumatontana.

Erillistä köhyyspolitiikkaa ovat kannattaneet nimenomaan varakkaat. Paradoksaalisesti, mitä enemmän sosiaaliturvaa kohdennetaan vain köyhille, sitä vähäisempää on sosiaaliturvaa yleensä ja

sitä enemmän on köyhiä. Köhyyspolitiikka näyttää marginalisoivan sosiaalipolitiikkaa ja ajavan yhä isomman osan ihmisistä marginaaliin.

Lama 1990-luvulla tuotti paljon sosiaaliturvan leikkauksia, joita osin palautettiin laman jälkeisen kasvun vuosina, mutta nyt ollaan taas leik-

tehtävistä muuttumassa?

kausten tiellä. On ikään kuin hyväksytty se, että huonot ajat lisäävät huono-osaisuutta. Lama myös käänsi sosiaalipolitiikan suuntaa aktivoivaksi ja kannustavaksi. Anglosaksisten liberaalistien mallien mukaan vastuuta on haluttu siirtää kansalaisille, mikä sopii huonosti universalismin ideaan.

Hyvinvointivaltion puolustus

Arkkipiispa **Kari Mäkisen** johdolla on etsitty uutta. Eduskuntavaalien 2011 ja 2015 alla hän on koonnut erityisen köyhyysryhmän. Molemmilla kerroilla ryhmä on esittänyt muodostettavalle hallitukselle, ettei Suomessa tehtäisi erillistä köyhyyspolitiikkaa.

Köyhyysryhmien mukaan politiikan ensisijainen tavoite olisi taata kaikkien ihmisten ihmisarvo kaikissa tilanteissa. Yhteiskuntaa ja sen politiikkaa tulisi arvioida huono-osaisimpien näkökulmasta, arkkipiispa on toistanut useasti. Pitäisi tehdä kaikkia koskevaa yhteiskuntapolitiikkaa, joka edistää kaikkien kansalaisten hyvinvointia.

Arkkipiispan köyhyysryhmien universalismia painottavat kannanotot ovat saaneet suhteellisen vähän huomiota.

Diakoniatyön kontakteja vähemmän kuin ennen

Tutkimustietoa siitä, mitä kirkon poliittiset linjaukset ovat merkinneet diakoniatyölle, ei ole olemassa. Tilastot antavat aihetta kuitenkin pohdintaan.

Lama 1990-luvulla teki diakoniatyöstä yhteiskunnan sosiaaliturvan vuotokohtien paikkaajan. Muiden pohjoismais-

ten kirkkojen diakoniatyö on hyvinvointivaltiota täydentävää.

Hämmästyttävästi diakoniatyön asiakasmäärät ovat laskeneet 2000-luvulla, vaikka eriarvoisuus on koko ajan lisääntynyt ja huono-osaisuuden notkelmat syventyneet. Huono-osaisen lukumäärä on kaksinkertaistunut 1990-luvun lamavuosista 2010-luvun lamavuosiin.

Vuonna 2003 diakoniatyöntekijöiden asiakaskontakteja oli 910 000, ja eri asiakkaita 288 000. Vuonna 2010 kontakteja oli 591 000 ja asiakkaita 184 000, vuonna 2015 asiakaskontakteja oli 642 902, asiakkaita 143 496.

Lamatilanteeseen ja huono-osaisen määrään suhteutettuna suunta on erikoinen. Tutkimusten mukaan diakonian apu kohdentuu huono-osaisiin, mutta ei heistä huono-osaisimpiin.

Kehitykseen johtaneita syitä voivat olla huono johtaminen, työnäyn puuttuminen tai strategisten tavoitteiden epämääräisyys. Muita syitä voivat olla kirkon heikkenevä asema yhteiskunnassa ja siitä johtuva työntekijöiden varovaisuus tai epäselvyys diakoniatyön roolista yhteiskunnassa.

Diakonian syvin olemus, marginaaleihin meneminen, hämärtyy muiden tavoitteiden alle. Diakonian käsitteen laajeneminen saattaa haitata ytimen löytämistä, samoin ammatillisuuden vääränlainen korostaminen, liiallinen itseohjautuvuus työssä tai huonot työkäytännöt.

Mielipideilmaston kiristyminen

Marginaaleihin menevä diakoniatyö edustaa vastakulttuuria, ei myötäkarakulttuuria. Suuren kansankirkon sisäiset näkemyserot ovat kuitenkin samat kuin väestön. Ilmapiiri yhteiskunnassa on kiristynyt, samalla kun

polarisaatio yhteiskuntaluokkien välillä on kasvanut ja keskiluokka alkanut ohentua. Diakoniatyön sisällöstäkin vallitsee erilaisia käsityksiä, vaikka kirkon olemuksen diakonisuus hyväksytään yleisesti.

Mielipideilmaston heikkeneminen on tosiasia. Se ei ole vain suomalaisen ilmiö niin kuin ei myöskään valtion tarjoamat taloudellinen niukkuus ja kukkaronnyörien kiristäminen, joilla vastataan pahoinvointiin lisäämällä pahoinvointia. Suomalaisen yhteiskunnan vahvuus on ollut sisäinen luottamus. Sen tiedetään nyt kärsineen.

Keskeisiä mielipiteiden kiristäjiä ovat olleet vähemmistöt. Ahdistusta ovat aiheuttaneet homot ja muukalaiset. Kristillinen vieraanvaraisuus on ollut koetteilla. Jos samat asiat osoittautuvat kristillisyyden ja epäluottamuksen mittareiksi, kirkon vastakulttuurisuudessa voi olla jotakin perää.

On esitetty arvioita, että Suomen monikulttuuristuminen vahvistaisi Suomen luterilaisen kirkon roolia etenesti suomalaisten kirkkona. Ne, jotka ymmärtävät kirkon universaaliksi Kristuksen ruumiiksi, vastustavat tällaista aktiivisesti.

Yhteiskunta ja sen selitysmallit ovat monimutkaistuneet. Kun ilmiöistä ei saada kunnolla selkoa, niiden analyyseistakin puuttuu kirkkauta. Aikamme on notkean postmoderni ja sen selitykset niin kaukana toisistaan, ettemme edes kunnolla tiedä, millaisessa yhteiskunnassa elämme.

Yhteisen näyn löytäminen tuntuisi edellyttävän keskinäistä luottamusta, ja se on vaikea tavoite.

● MIKKO MALKAVAARA
TT, Diak

European Anti Poverty Network vaikuttaa

Suomessa ja Euroopassa

EAPN on Euroopan köyhyyden vastainen verkosto.

EAPN:n jäseninä on 31 kansallista verkostoa ja 18 eurooppalaista köyhyyden vähentämiseen sitoutunutta järjestöä, kuten esimerkiksi Eurodiakonia ja Pelastusarmeija. Komissio rahoittaa merkittävältä osalta EAPN:n toimintaa. Verkosto on tiiviisti yhteydessä komissioon ja sillä on konsultoiva rooli Euroopan neuvostolle.

EAPN-Fin (Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen verkosto) on EAPN:n jäsen. EAPN-Fin on avoin suomalainen toimintafoorumi köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan. Verkosto on itsenäinen, ideologisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. EAPN-Fin on perustettu vuonna 1994 ja siihen kuuluu tällä hetkellä 37 järjestöä tai muuta yhteisöä. Suurin osa EAPN:n jäsenjärjestöistä on valtakunnallisia sosiaali- ja terveysalan järjestöjä. Suomen verkostolla ei ole omaa toimistoa eikä työntekijöitä, vaan toiminta on aitoa ver-

kostotyötä. SOSTE ry:n tarjoama tuki on EAPN-Finin toiminnalle tärkeä. EAPN-Fin tekee yhteistyötä mm. Kuka Kuuntelee Köyhää -verkoston ja Eduskunnan köyhyysryhmän kanssa.

Verkoston tavoitteena on tukea köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisia toimintaa paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti sekä edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä, tuoda esiin köyhien ja syrjäytyneiden oma ääni sekä lisätä päättäjien ja kansalaisten ymmärrystä köyhyyden syistä ja seurauksista. Lisäksi se toimii Suomen ja Euroopan unionin välisen sosiaalipoliittisen keskustelun ja vuorovaikutuksen edistäjänä.

EAPN-Finin toiminnasta löydät tietoa verkkosivuilta: www.eapn.fi. Voit liittyä keskusteluun köyhyydestä facebookissa ja twitterissä. Verkkosivuilta voit tilata uutiskirjeen. Verkkosivuilta löytyy myös blogi, jossa julkaistaan kirjoituksia jäsenistöltä, hallituksen ja työryhmien jäseniltä ja muilta asiantuntijoilta. Blogiin toivotaan myös kokemusasiantuntijoiden kirjoituksia. Voit mielellään välittää siitä tietoa.

EAPN-Finillä on neljä työryhmää: Lapsen köyhyys -työryhmä, Terveys ja köyhyys -työryhmä, Sosiaalipoliittinen työryhmä sekä Kokemusasiantuntijuus-työryhmä. Kukin työryhmä seuraa oman teema-alueensa ajankohtaisia kysymyksiä ja ottaa niihin kantaa. Työryhmien toimintaan voi vapaasti osallistua.

EAPN lobbaa ja kampanjoi köyhyyden vähentämiseksi ja se on foorumi eri järjestöjen ja verkostojen väliselle vuorovaikutukselle. EAPN järjestää yhdessä komission kanssa köyhyyttä kokeneiden vuosittaisen tapaamisen (Meeting of People experiencing Poverty). EAPN keskittyy erityisesti kysymyksiin, jotka koskettavat osallisuutta, työllisyyttä, Eurooppa 2020 strategian köyhyyden vähentämisen tavoitteita, köyhyyttä kokeneiden osallisuutta sekä vuoropuhelua päättäjien ja kansalaisten välillä. EAPN:n tavoitteena on saada köyhyyden kysymykset päättäjien asialistoille.

EAPN-Fin välittää tietoa Suomen köyhyys- ja syrjäytymistilanteesta ja sen haasteista EAPN:n kautta EU:lle. EU antaa vuosittain toukokuussa jäsenmailleen maakohtaiset suositukset, jotta ne saavuttaisivat EU:n Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet.

Maakohtaisissa suosituksissa EU ottaa huomioon jäsenvaltioiden ja muiden sidosryhmien kanssa käydyt vuoropuhelut. Tässä vuoropuhelussa EAPN-Fin on myös mukana.

EAPN-Fin on laatinut omat suosituksensa Suomelle. EAPN-Fin toivoo, että EU-komissio huomioi nämä Suomea koskevien maakohtaisten suositusten valmistelussa. EAPN-Fin on toimittanut suosituksensa myös suoraan Suomen hallitukselle vedoten siitä ottamaan Eurooppa 2020 -strategian kansalliset tavoitteet vakavasti ja kääntämään nykyisen köyhyys- ja syrjäytymiskehityksen suunnan.

Suomessa köyhyysrajan alapuolella elää noin 700 000 suomalaista. Jopa 100 000 lasta asuu köyhissä perheissä. Tehtyjen ja suunniteltujen leikkausten johdosta köyhyys- ja syrjäytymisriski nousee lähivuosina. Suomi on kuitenkin

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteena on:

- nostaa työllisyysastetta
- lisätä tutkimus- ja kehityspanostuksia
- vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja lisätä uusiutuvaa energiaa sekä energiatehokkuutta
- lisätä korkea-asteen koulutusta ja vähentää koulunkäynnin keskeyttämistä
- vähentää köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa elävien ihmisten määrää

kin sitoutunut vähentämään köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien ihmisten määrää 150 000 henkilöllä vuosien 2010–2020 välillä. Tavoitteessa ei juuri ole edistytty ja köyhyys on kasvussa.

EAPN-Fin vastaa Suomen kansallisen delegaation lähettämisestä köyhyyttä kokeiden eurooppalaiseen tapaamiseen Brysseliin. EAPN-Fin on käynnistänyt neuvottelut vastavanhaisen kansallisen köyhyyttä kokeiden kuulemistapahtuman järjestämisestä. Verkosto on ehdottanut, että vuosittain järjestettäisiin valtioneuvoston ja köyhyyttä kokeiden kansallinen tapaaminen. Tapaamisella olisi etukäteen sovitut teemat, joita valmisteltaisiin vuoden aikana paikallisissa ryhmissä. Seurakunnat olisivat halutessaan oivallisia pienryhmien järjestäjiä.

EAPN-Fin osallistuu Itävallan verkoston vetämään köyhyysaiheisen journalismipalkinnon kehittämisprojektiin. Hankkeessa on tavoitteena nostaa esille ja tehdä ymmärrettäväksi köyhyyden ilmiöitä ja kokemuksia uuden journalismipalkinnon kautta. Tarkoituksena on kehittää jatkossa vuosittain myönnettävä palkinto journalisteille, jotka kirjoittavat köyhyyttä kokeiden elämästä kunnioittavasti ja sosiaalisia syitä analysoiden.

Suomi on muuttunut hyvinvointivaltiota hyvinvointiyhteiskunnan kautta kansalaisyhteiskunnaksi. Yhä enemmän odotetaan kansalaisten aktiivisuutta yhteiskunnan rakenteiden ja toiminnan muuttamiseksi. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten äänen saamiseksi kuuluvaksi tarvitaan yhteistyötä kirkon ja niiden järjestöjen kanssa, jotka ovat kiinnostuneita köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisestä. Verkostoyhteistyön kautta yhden toimijan ääni vahvistuu, ja silloin muutoksen ai-

kaansaaminen voi olla mahdollista. EAPN-Finille on ensiarvoisen tärkeää, että mukana toiminnassa on mahdollisimman paljon köyhyyttä kokeineita niin, että viesti kulkee suoraan kokemusasiantuntijoilta päättäjille ilman välikäsiä.

Diakoniatyöntekijät ja ihmiset, joita diakonia päivittäin tapaa, ovat tervehdelleitä EAPN-Finin toimintaan. Innosta köyhyyttä kokeineita kirjoittamaan blogiin, tulemaan mukana köyhyyttä kokeiden tapaamisen suunnitteluun tai vaikka tulemaan mukaan journalismipalkinnon raatiin. Diakoniatyössä merkittävä voimavara ovat ne ihmiset joita tapaamme päivittäin. EAPN-Fin on yksi väylä näiden ihmisten äänen saamiseksi kuuluvaksi.

• TIINA SAARELA
KDS, Kirkkohallitus

EAPN-Finin suositukset 2016

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien ihmisten määrä on kääntövä laskuun. Erityisesti tulisi huomioida pienituloisten lapsiperheiden ja eläkeläisten aseman parantaminen. Keskeisiä toimia köyhyyden vähentämiseksi voisivat olla mm. vähimmäisperusturvaetuuksien tason nostaminen ja kohtuuhintaisten asuntojen rakentaminen kasvukeskuksiin.

Pitkäaikaistyöttömien (mukaan lukien nuoret ja maahanmuuttajat) tilannetta tulee parantaa ja työttömyyttä vähentää.

SOTE-uudistus tulee toteuttaa tavalla, joka mahdollistaa terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen ja hyvien palvelujen saatavuuden kaikille.

Tunteeko terroristi vihaa?

Läntinen maailma on varpaillaan: entä jos terroristit saavat käsiinsä ydinaseet?

Mutta entä se hypervaarallinen ase, johon jokaisella riidanlietsojalla on jo nyt täysin vapaa pääsy?

Ase, joka on jokaisen sodan, terroriteon, kiistan takana?

Tuo ase on – sanat. Ilman sanojen varomatonta käyttöä tuskin yhtäkään pommia olisi koskaan rakennettu, yhtään ääriiliikettä perustettu, yhtään sotaa syytetty.

Kun asemalta löytyy epäilyttävä laukku, paikalle lähtee poliisin erikoiskoulutettu pommipurkuryhmä. Jos joku kirjoittaa blogiinsa räjähdysherkän sanan, se saa olla siellä rauhasa ja kylvää tuhoa.

Maailmanrauhan nimissä pitäisi olla myös sananpurkuryhmä. Hyvä uutinen: sanojen purkamiseen on idioottivarma ja tehokas menetelmä. Sen alulepanijoina ovat puolalainen kielentutkija **Anna Wierzbicka** ja hänen australialaiset työtoverinsa. Wierzbickan metodi on ensi kuulemalta uskomaton: hänen väitteensä mukaan on olemassa 65 universaalia alkusanaa, jotka löytyvät kaikista maailman kielistä, sellaisia kuin 'nähdä', 'tuntea', 'ajatella', 'hyvä', 'paha'. Alkusanat ovat kuin alkuaineita, joista muut sanat koostuvat. Alkusanon merkitys on yksiselitteinen ja kiistanaton. Niillä voi ilmaista ajatuksensa ainoastaan läpinäkyvästi, ilman väärintymmärrysten vaaraa.

Ja niillä voi erinomaisesti purkaa sumeita ja seittimäisiä sanoja, joita ihmiset alkavat käyttää riidellessään.

Kaksi toisilleen läheistä ihmistä keskustelevat:

Mietipä sitä, mistä tuo sun viha minua kohtaan oikein kumpuaa.

En mä mielestäni sinua vihaa.

Kyllä mä sen tunnen joka solulla ni, että se mitä sä mua kohtaan tunnet on viha. Jos se ei ole vihaa, mitä se sitten on?

Riidat lukkiutuvat, kun panemme toisten päähän ajatuksia, joita siellä ei ole, toisten sydämiin tunteita, joita he eivät itse tunnista. Esimerkin keskustelijoilla on toivoa: he alkavat tiedostaa tämän.

Sanojen siunaus ja kirous on, että kukaan ei voi tarkalleen kertoa, mitä niillä missäkin yhteydessä tarkoitetaan. Sanat ovat väljiä. Sanat ovat epämääräisiä. Kun luottamus on kunnossa, tämä on sanojen siunaus: ne ovat sopivan joustavia ja taipuisia monimutkaisten asioiden ilmaisuun.

Kun luottamus hiipuu, sanojen monimerkityksisyys valjastetaan riidanlietsontaan. Ei tarvitse seurata kuin hetki kotoista maahanmuuttokeskustelua, niin huomaa: osapuolet puhuvat toistensa ohi. He ovat käyttävinään samoja termejä, mutta antavat niille eri merkityksiä. Paukkuu ja rytisee. Raiot levenevät.

Riidan sovittelussa eduksi on, jos jokainen saa itse kertoa, mitä ajattelee ja tuntee, osaa kertoa ajatuksensa ja tunteensa niin, että toinen voi sen ymmärtää.

Kohta näemme, että tähän Wierzbickan 65 alkusanan kieli on erinomainen apuväline.

Brysselin järkyttävien iskujen jälkeen länsimaissa yritettiin – taas kerran – ymmärtää, mitä on tapahtunut.

Helsingin Sanomien mukaan eräs EU-komission virkamies pohti tapahtunutta näin:

”Ihmetyttää se viha, mitä nämä terroristit meitä vastaan tuntevat. Me koemme olevamme rauhaa rakastavia, suvaitsevaisia ihmisiä. Ja monet meis-

tä – itseni mukaan lukien – olemme suunnanneet koko uramme sille, että maailmasta tulisi parempi paikka.” (HS 23.3.2016)

Tunsivatko terroristit vihaa? Ennen kuin kysymykseen voi vastata, jonkun pitäisi kertoa, mitä viha on.

Ensimmäinen tärkeä huomio on, että *viha* on suomen kielen sana. Siksi vaikkapa arabiaa puhuva terroristi ei koskaan kuvaisi omia tunteitaan sillä sanalla. Voi kuulostaa saivartelulta, mutta sitä se ei ole. Jokainen ihminen rakentaa identiteettinsä oman äidin-kielensä sanoilla.

Voimmeko me tietää, mitä terroristit tuntevat? Voimmeko me nimitä heidän tunteensa? Entä voimmeko nimitä heidän tunteensa sanoilla, joita ei edes ole heidän kielellään? Miksi terroristi itse sanoo käyvänsä jihadia ja mitä *jihad* tarkoittaa?

Katsotaanpa 65 alkusanan metodia hiukan lähemmin. Miten universaaleilla alkusanoilla voisi avata, mitä Brysselin kentällä ihmisten mielessä tapahtui?

Helsingin Sanomien jutussa suomalaista ”ihmetyttää se viha, jota nämä terroristit meitä kohtaan tuntevat”.

Sana viha on suomalaisen tapa kuvata tunteitaan – se on jo jotakin muuta kuin englannin *hatred* tai *anger* tai saksan *Hass*, *Ärger*, *Wut* ja *Zorn*.

Mennään suomalaisen pään sisään sellaisella hetkellä, kun hän sanoo vihaavansa jotakin ihmisryhmää. Kuvaetaan 65 alkusanalla, mitä ihminen silloin voi kokea.

On olemassa ihmisiä, jotka ovat pahoja ja tekevät pahoja asioita. Halu-

aisin, ettei heitä olisi olemassa. Haluaisin, että heille tapahtuu jotain pahaa. Haluan tehdä jotain! Ehkä minä teen nyt heille jotain oikein pahaa.

Näin määriteltynä viha on hyvin voimakas kielteinen tunne, joka voi johtaa toisen ihmisen vahingoittamiseen, jopa tappamiseen.

Mutta ehkä terroristin (joka muuten todennäköisesti itse nimittää itseään jollakin aivan toisenlaisella sanalla) mielessä liikkeukin jihad, joka voi olla jotain tällaista:

Allah on kaikkein suurin. Allah sanoo, miten ihmisen pitää elää. Monet ihmiset eivät elä niin kuin Allah tahtoo. Allah tahtoo, että sellaiset ihmiset kuolevat. Se, mitä Allah tahtoo, on aina hyvä. Minä olen pieni ihminen, en voi olla tekemättä sitä, mitä Allah tahtoo.

(Huom! Terroristin käsitys jihadista voi taas olla hyvin toinen kuin mal-

tillisen muslimin. Senkin eron voisi selvittää 65 sanan kielellä.)

Sekä vihan että jihadin seuraus voi olla sama: ihminen tappaa toisen ihmisen. Jotta ymmärtäisimme tapahtuneen ja osaisimme ehkäistä vastaavan tulevaisuudessa, meidän on purettava tekojen taustalla olevat tunne- ja ajatusrakteet. Se ei onnistu toisilla mutkikailla ja abstrakteilla, kulttuurisidonnaisilla, kehämääritelmiin johtavilla sanoilla. Se pitää tehdä yksinkertaisesti, niin yksinkertaisesti kuin mahdollista.

Palataan vielä tarkastelemaan ystäviämme, jotka kiistelivät, tunsiko toinen vihaa vai ei. Pyydetään heitä jatkamaan keskustelua, mutta käyttämään vain 65 alkusanaa. (Näihin sanoihin ei muuten kuulu viha.) Keskustelu voisi jatkua näin:

En tahdo olla lähelläsi, koska se tuntuu minusta pahalta.

Miksi ajattelet noin?

Tiedän, että sinä tahdot minulle hyvää. Usein ehkä ajattelet tietäväsi, mikä on minulle hyväksi. Ne eivät aina ole samoja asioita kuin itse haluan. Sanot: tee niin kuin minä sanon. – Sanot minulle asioita, joita en tahdo kuulla. Teet minulle asioita, joita en tahdo.

Tuo ei ole totta!

Kun sanon 'ei, älä tee noin', et tahdo kuulla sitä.

Ei, ei tämä asia noin ole! Et voi ajatella noin. Tahdon sinulle hyvää. Olen tehnyt niin paljon hyviä asioita sinun takiasi! Miten voit sanoa minulle jotain tällaista?!

Tiedätkö mitä? Et kuule, mitä sanon sinulle. Sen vuoksi en tahdo enää olla sinun lähelläsi.

Hyvä on. Mitä minä voisin tehdä, että voisin olla lähelläsi?

Monimutkaisen tunnevyöhdin nimittäminen vihaksi ei johtanut keskustelua eteenpäin.

Kun tunteet, ajatukset ja käsitykset puretaan alkusanoiksi, niistä tulee läpinäkyviä. Voidaan kohdata asiat, jotka ovat tulleet ymmärryksen ja luottamuksen esteeksi. Alkusanoina voidaan myös rakentaa luottamusta uudestaan.

Sano, miltä sinusta tuntuu, mitä ajattelet, mitä tahdot. Minä olen tässä. Minä kuulen sinua. Tahdon tietää, miksi ajattelet niin kuin ajattelet.

Puhetaidon opettaja TT JUHANA TORKKI opettaa ihmisiä puhumaan niin, että viesti menee perille.

Kielentutkija FT ULLA VANHATALO on erikoistunut sanan merkityksen tutkimukseen. Hän on mukana suomen kielen viha-sanana merkityksiä selvittävässä tutkimusryhmässä.

Torkki ja Vanhatalo avasivat helmikuussa 2016 nettisivun www.65sanaa.fi, jossa esitellään 65 sanan teoriaa yleistajuisesti.

Kaksoissidos

eli kuinka valtio ja työmarkkinajärjestöt ovat yhtei-

Tässä artikkelissa esitellään Suomen työmarkkinasuhteiden toimintatavan syntyvaiheita. Tämä toimintatapa on muovautunut vähitellen, kun suomalainen työmarkkina-, sosiaalipolitiikka- ja tulonjakopolitiikka muovautuivat toisen maailmansodan jälkeen uudelleen.

Kansainvälisessä vertailussa Suomen kolmikantaisen työmarkkinasuhteiden toimintatavan erityispiirteet voi kiteyttää näin:

1) Valtiovallan toisen maailmansodan vuosista jatkunut pysyvä kiinnostus, sitkeä puuttuminen ja vahva vaikutusvalta tulonjako- ja erityisesti palkkapolitiikkaan.

2) Työmarkkinajärjestöjen asteittain vahvistuva suunnittelu-, ohjaus- ja jopa hallintavalta ansiosidonnaisessa sosiaaliturvassa.

Tämä kaksoissidos on kytkenyt valtiovallan ja työmarkkinajärjestöt jatkuvaan ja läheiseen keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Valtiovallan keskeinen rooli

Suomen työmarkkinoiden tapahtumahistoria, yhteiskunnallisten toimintatapojen muotoutuminen ja institutionaalinen kehitys olivat sitoutaneet keskeiset yhteiskunnalliset toimijat tulopolitiikkaan, jossa yhtä aikaa neuvotellaan palkoista ja ns. sosiaalisesta palkasta eli ansiosidonnai-

sesta sosiaaliturvasta. Tässä suomalaisessa kolmikannassa yhteistyö ja konfliktit etujen parantamisesta tai heikentämisestä ovat jatkuneet tähän päivään saakka.

Useat merkittävät ratkaisut syntyivät epäyhtenäisessä, kriisejä ja monia olennaisia muutoksia sisältäneellä hinta- ja palkkasäännöstelyn kaudella 1945–1956. Suomen yhteiskunta loi nahkansa epävakaassa ja nollasummapelilogiikalla toimineessa nelikannassa, jossa keskeisinä toimijoina olivat valtiovalta, maataloustuottajajärjestöt, työntekijäkeskusjärjestöt ja työnantajakeskusjärjestöt.

Suomen työmarkkinoiden toimintatavan erityispiirteenä on valtiovallan vahva osallistuminen palkanmuodotukseen. Suomen hallitus oli keskeinen toimija, kun palkkapäätös 19.6.1945 uudisti sekä palkkaperusteet että sopimusjärjestelmän. Hinta- ja palkkasäännöstely sitoi valtiovallan pysyvästi mukaan palkka- ja työehtosopimuskiistoihin. Näin syntyi suomalainen tapa toimia, jossa työmarkkinakiistat olivat myös hallituksen ja poliittisten puolueiden asialistoilla. Tämän toimintatavan perinne on elänyt sitkeästi tähän päivään saakka.

Lapsilisäjärjestelmä syntyi työnantajien aloitteesta jo vuoden 1947 lopulla. Suomen Työnantajain Keskusliiton (STK) tavoitteena oli kohdentaa elintarvikkeiden hintojen noustessa palkankorotukset ensisijaisesti perheellisille työssäkäyville miehille. Työmarkkinakehitys, lainsäädännölliset pulmat ja Ruotsin toisenlainen ratkaisu johtivat siihen, että vuonna 1948 eduskunta sääti lain ensisijaisesti äideille maksettavasta

skeditelleet suomalaista hyvinvointia

yleisestä lapsilisästä. STK:lle yllättävä lopputulos korostaa työmarkkinajärjestöjen toiminnan tarkoituksettomia seurauksia ja kehityksen avoimuutta.

Työnantajat ja palkansajat yhteistyössä

Työmarkkinajärjestöjen vaikutus sosiaalipolitiikkaan ja sosiaalisiin tulonsiirtoihin tapahtui aluksi työnantajakeskusjärjestön aloitteesta. STK:n ja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton (SAK) luottamuksellinen sosiaalipoliittinen yhteistyö syventyi vuosina 1960–1961 asteittain.

Ammattiyhdistysliikkeen ja työnantajakeskusjärjestöjen luottamuksellinen yhteistyö palkkaperustaisen sosiaaliturvan vahvistamisessa vuosina 1960–1961 muovasi nelikantaisesta tulonjakopolitiikasta asteittain yhä enemmän työnantajien, ammattiyhdistysliikkeen ja valtiovalnan kolmikantaista tulopolitiikkaa, jossa nollasummapelien sijasta toiminnan keskeiseksi tavoitteeksi tuli kaikkia hyödyttävän talouskasvun edistäminen.

Keskustelua eläkkeistä ja lapsilisistä

STK ja SAK olivat aloitteellisia, kun eduskunta sääti työttömyyskassojen tukijärjestelmän (1960) ja työeläkejärjestelmän (1961). Työmarkkinakeskusjärjestöjen aloitteellisuus ja osallisuus suomalaisen sosiaaliturvan luomisessa johti siihen, että työmarkkinajärjestöt kokivat saaneensa myötämääräisoikeyden niin lapsilisä-, työttömyysturva- kuin työeläkejärjestelmiin. Tämä hallinta- ja ohjausvalta on vaikuttanut olennaisesti suomalaisen ansiosidonnaisen sosiaaliturvan kehitykseen.

Työmarkkinajärjestöt ovat olleet sosiaalipolitiikassa hyvin vaikutusvaltaisia, mutta myös muiden antamien tehtävien toteuttajia. Presidentti **Urho Kekkonen** määräsi vuonna STK:n, SAK:n ja Maataloustuottajain Keskusliiton (MTK) yhdessä karsimaan ja koh- tuullistamaan **Rafael Paasion** vähemmistöhallituksen aikana eduskunnassa huutokauppahengessä syntyneitä kansaeläkkeiden roimaa tasokorotusta eli niin kutsuttua eläkepommiä. Vuoden 1974 tulopoliittisessa sopimuksessa (Lindblom-sopimus) lapsilisiin tehtiin suuret inflaatiokorotukset ja työeläkkeiden työssäolovuosien mukaan laskettava vuosittainen eläkekertymä nostettiin 1 prosentista 1,5 prosenttiin.

Lapsilisä putosi tupo-pöydistä 1990-luvulla. Se on siirtynyt yksin hallituksen ja eduskunnan vastuulle. Toisaalta sairastamattomien muutokset ovat vuosien saatossa tulleet työmarkkinajärjestöjen vaikutuspiiriin. Työttömyysturvan ja työeläkkeiden parantaminen, heikentäminen, karsiminen ja rahoittaminen ovat useimmiten tapahtuneet työmarkkinajärjestöjen yhteisten neuvottelutulosten mukaisesti.

Työeläkeratkaisuihin on ajanut kova poliittinen paine, kun hallitukset ovat viime vuosikymmeninä vaatineet rakenteellisia ratkaisuja eläkejärjestelmän kustannusten karsimiseksi. Työeläkejärjestelmän uudistamisessa työmarkkinajärjestöt ovat kuitenkin olleet ensisijaisia vastuunkantajia 1990-luvun muutoksissa, vuoden 2005 uudistuksessa ja vuonna 2017 voimaan tulevassa ratkaisussa.

Itse arvioin tulopoliittikan aikakauden päättyneen vuonna 2011 julkaistussa artikkelissa. Pahaksi onnek-

si ”tutkimustulokselleni” oli se, että laaja tulopoliittinen sopimus ns. raamiratkaisu syntyi syksyllä 2011 jo ennen kuin artikkeli ilmestyi.

Turmiollinen tulopolitiikka?

Useat yhteiskunnalliset vaikuttajat ja keskustelijat niin oikealla kuin vasemmalla ovat aikojen saatossa kuvanneet työmarkkinajärjestöjen ja valtiovalnan luottamuksellista yhteistyötä turmiolliseksi. Tulopolitiikka oli 1960- ja 1970-luvuilla vähemmistökommunisteille perisynti, johon työväenluokan, ammattiyhdistysliikkeen tai työväenpuolueiden ei pitänyt langeta. Tänä päivänä luokkataisteluhenki on vahvempi oikeiston ajatuspajoissa, joissa laitetaan Suomen talous- ja kilpailukykyongelmat suoraviivaisesti ammattiyhdistysliikkeen viaksi.

Vallankumouksellisen muutoksen ja kovan vastakkainasettelun toivojat ovat joutuneet toistuvasti pettymään. Suomalainen työmarkkinajärjestöjen ja valtiovalnan kaksoissidos on ollut joustava, vahvoja kansalaisjärjestöjä osallistava, vastuuta jakava ja historiallisesti sitkeä. Kaksoissidoksesta irtiottoa hakenut Juha Sipilän hallitus on lopulta halunnut rakentaa kattavaa talous- ja työmarkkinapoliittista ratkaisua.

On todennäköistä, että pieni Itämeren perukoilla asuva kansa kulkee tulevaisuudessa etenpäin enemmän laihan sovun kuin rajun etukamppailun merkeissä. Tämä voi vaikuttaa tylsältä, mutta työmarkkinajärjestöjen tapa ratkoa palkkakiistoja ja eturistiriitoja neuvotellen ja sopien on vahva, joustava ja toimiva suomalainen perinne.

● TAPIO BERGHOLM

SAK:n erikoistutkija, dosentti

Panama – miljonääri

Saksalainen laatulehti Süddeutsche Zeitung onnistui kaappaaman haltuunsa yli 11 miljoonaa asiakirjaa, jotka paljastavat, kenellä ja missä määrin on verottajalta salattuja omaisuuksia ja tuloja kätkeytynä panamalaisissa peiteyhtiöissä. Panama itse ei verota lainkaan ulkomaalaisia yrityksiä, ja se sallii auliisti paikallisen toimijan perustaa nimellisen yrityksen, jonka kautta muualla kertyneen varallisuuden saa piilotettua paikallisen yhtiön nimiin. Süddeutschen tiedot perustuivat panamalaisen asianajotoimiston dokumentteihin, jotka oli vuodatettu Saksaan ja sitä kautta pitkin maailmaa. Lehden paljastukset jatkavat pitkää sarjaa; vastaavia tietoja ovat niin sveitsiläisten kuin luxemburgilaistenkin pankkien työntekijät myyneet jo useammankin keran eri maiden verottajille. Ja vaikka ostaminen salaisen vuodon lähteeltä eli pankin työntekijältä epäilemättä onkin valtiolle moraalisesti epäilyttävää, ovat valtiot maksaneet – usein miljoonia. Moraalisen epäilyn ovat pyyhkineet pois vielä pahempi moraalinen epäily – veronkiertäjien kätkeytyjen tilien ja tulojen mahtisummat ja pyrkimys pitää yllä yleistä veromoraalia ja valtion veropohjaa – siis hyvinvointivaltiota.

Tavalliselle tallaaajat ja palkkatuloillaan eläjät eivät Panaman tai pankkisalaisuuden nimeen omaksi edukseen vannovia Sveitsin ja Luxemburgin pankkeja ja peitefirmoja tai -säätioitä kiinnostaa. Tosi rikkaat yhtiöt ja yksityiset sen sijaan sitäkin enemmän. Pohjoismaainen superpankki Nordea keräsi kyseenalaista kunniaa kun paljastui, että se vielä

lähimenneisyydessä oli uhrautuvaisesti, jopa oman taloudellisen hyötynsä ”unohtaen” neuvonut asiakkailleen veronkiertoreittejä näihin suuren rahan paratiiseihin. Pankilla on selvästi aivan oma tulkintansa solidaarisuudesta – kuten myöskin yritysetiikasta.

Minusta on hämmästyttävää, etteivät hyvinvointivaltion nimeen vanovat suomalaiset irtisano edes tällaisten paljastusten tai **Paavo Lipposen** aikaisemman kehotuksen jälkeen tilejään pienasiakkaitaan ja Suomeakin ylimielisesti kohtelevasta Nordeasta. Syytä olisi, jos yhteiskuntavastuulla on väliä. Kuluttaja-asiakkaat eivät näytä ymmärtävän, että heidän ainoa ja samalla todellinen mahdollisuutensa vaikuttaa yritysten toimintalinjaan ja moraalisten periaatteiden huomioon ottamiseen on äänestää jaloillaan. Suomalainen kuluttaja on edelleen moraalinen vellihousu, jolle aivan liian usein on samantekevää, miten ja millä keinoin hänen tarvitsemansa palvelut ja tavarat tuotetaan.

Norden hallituksen puheenjohtaja ja Suomen epäilemättä kaikkien aikojen rikkaimman elintasopokolaisen ja jaloillaan äänestämisen vapaustaistelijan **Björn Wahlroosin** ajattelu edustaa taloudellista neoliberalismia puhtaimmillaan. Hänen pohdintoissaan yritysjohtaja on vastuussa vain osakkeen omistajien taloudellisen hyödyn maksimoinnista. Linja on epäilemättä harvinaisen kannattava – niin Wahlroosille, suurten pörssiyritysten johtajille kuin myöskin sijoittajille. Yrityksen arvo on tässä ajattelussa pel-

kästään sharehold value eli sen osakkeiden (myynti-)arvo pääomaa yhtiöön sijoittaneille osakkeenomistajille. Yrityksen työntekijät ja pienasiakkaat ovat lähinnä ylimääräinen taakka, joiden määrä on syytä minimoida. Taakan keventäminen eli työntekijöiden erottaminen johtaakin lähes aina pörssikurssin nousuun.

Wahlroosin ja hänen hengenheimoistensa ajattelutavassa yrityksen sosiaalinen vastuu kattaa kapeaakin kapeammin ainoastaan taloudellisen voiton lisäämisen. Kun taloudellinen voitto on pyhääkin pyhempi, ei pitäisi hämmästellä, että askel veronkiertoon tähtäävästä verosuunnittelusta selvään omistusten kätkemiseen on varsin lyhyt. Ja lienee selvää, että tällainen talousideologia tarttuu helpolla myös liiallisen omaisuuden taakan kanssa painiviin yksityishenkilöihin ja heijastuu heidän henkilökohtaisen voittonsa maksimointina kyseenalaisinkin keinoin. Panama ei petä, superrikkaan moraali ja yhteiskuntavastuu sen sijaan pettävät hämmästyttävän usein. Kun suomalainen yritysjohtaja pakenee asumaan Portugaliin pelastaakseen miljoonien eläkkeensä kotimaansa verotukselta, toteutuu juuri se, mitä Wahlroos toivoo – maiden välinen verokilpailu verot minimoimalla. Kansalaisistaan laajasti vastuuta kantavan pohjoismaisen hyvinvointivaltion – jonka keskeinen moraalinen perusta on ollut tasa-arvo ja yhteisvastuu – loppu on tietysti silloin hyvin lähellä. Tosi rikkaan voi olla kuitenkin hyvin vaikea samaistua kansaan saati yhteishyvään. Jos palkkatulosi on vuodessa miljoonia ja eläketulo-

diakonian esitaistelija

si samalta vuodelta samoin miljoonia, elät yksinkertaisesti täysin eri elämää täysin eri maailmassa kuin tavallinen suomalainen työtätekevä, saati sitten työtön. Sinulla on aivan omat oikeutesi ja oma todellisuutesi. Mitäpä väliä sillä on, että kuilu rikkaiden ja köyhien välillä kasvaa? Yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden ja tasapainoisen kehityksen kannalta tämä linja takaa ainakin sen, että loppu on lähellä.

Yritysjohtajien kohtuuttomien palkka- ja eläke-etujen kasvua sekä yritysten verokikkailua talouden kriisiajan keskellä vähintäänkin häkeltyneenä, usein myös järkyttyneenä seuratessa on riemullista lukea Hesarin kuvausta toisenlaisesta yritysjohtajasta, polttoainefirman johtajasta, joka ekologisista syistä ja maapallon tulevaisuuden tähden haluaa eroon päättölähteestään bensiinistä. Eikä se ST1:n pääomistaja **Mika Anttonelle** riitä – ekologinen vastuullisuus liittyy sosiaaliseen vastuullisuuteen ja laajan yritys vastuun korostamiseen. ”Työn hedelmät pitää kotiuttaa järjestelmän hyväksi.” (HS 9.4.2016). Anttonen saarnaa julkisesti – usein myös muille yritys elämän edustajille-aitoluterilaisen sosiaalietiikan ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion hengessä, että rikkaus ja sen mahdollistama hyvä on tarkoitettu yhdessä jaettavaksi. Juuri niin taataan yhteinen hyvä ja turvallisuus – terveydenhuolto, koulutus, köyhien ja syrjäytyneiden tuki. Niille rikkaille, jotka epäilevät näiden asioiden merkitystä, hän suosittelee henkilökohtaista seikkailumatkaa São Pauloön. Oman hengen varjelemiseksi matka kannattaa tehdä omalla helikopterilla – mahdollisim-

man kaukana köyhästä kansan osasta.

Anttonen on harvinaisen raikas tuulahdus suomalaisen yritys elämän ja talouspolitiikan usein aika ummeh-tuneessa, näköalattomassa ja ääri-porvarillisessa ilmapiirissä. Mies ansaitsisi epäilemättä tulla kirkon palkitsemaksi niin ekologisina kuin sosiaalieettisinkin perustein. Suomalainen yritys elämä on eurooppalaisessa keskustelussa toistuvasti profiloitunut vastustamaan niin vaihto-ehtoisia energiamuotoja kuin kiristyviä ilmansuojelumääräyksiäkin. Se on ollut vankkumaton ydinenergian kannattaja ja viherpipertäjät ovat olleet yleinen ja yhteinen naurun aihe. Tämä menneisyyden asennemaailma on syönyt syvästi niin suomalaisen clean tech kuin green tech -markkinoinnin ja viennin uskottavuutta. Lisäksi valtaehdissä on jo kymmenen vuotta hoettu ja hoettu, että Suomi tuottaa lähinnä investointihyödykkeitä ja siksi täytyy odottaa vain aikaa, jolloin koneet käyvät jälleen kaupaksi. Jos Suomen viennin surkeuden lähde on näin hyvin tiedossa, olisi ehkä oikeutettua odottaa, että dynaaminen, innovatiivinen ja hyvin palkittu yritysjohto olisi jo ajat sitten monipuolistanut tuotantoaan. Tästä ei kuitenkaan pahemmin puhuta. Talouselämän syyllinen on ainakin Suomen kaikkien aikojen oikeistolaisimmalle hallitukselle selvä – ylipalkatut, laiskat työntekijät ja liian hyvät hyvinvointipalvelut, kehitysavusta nyt puhumattakaan.

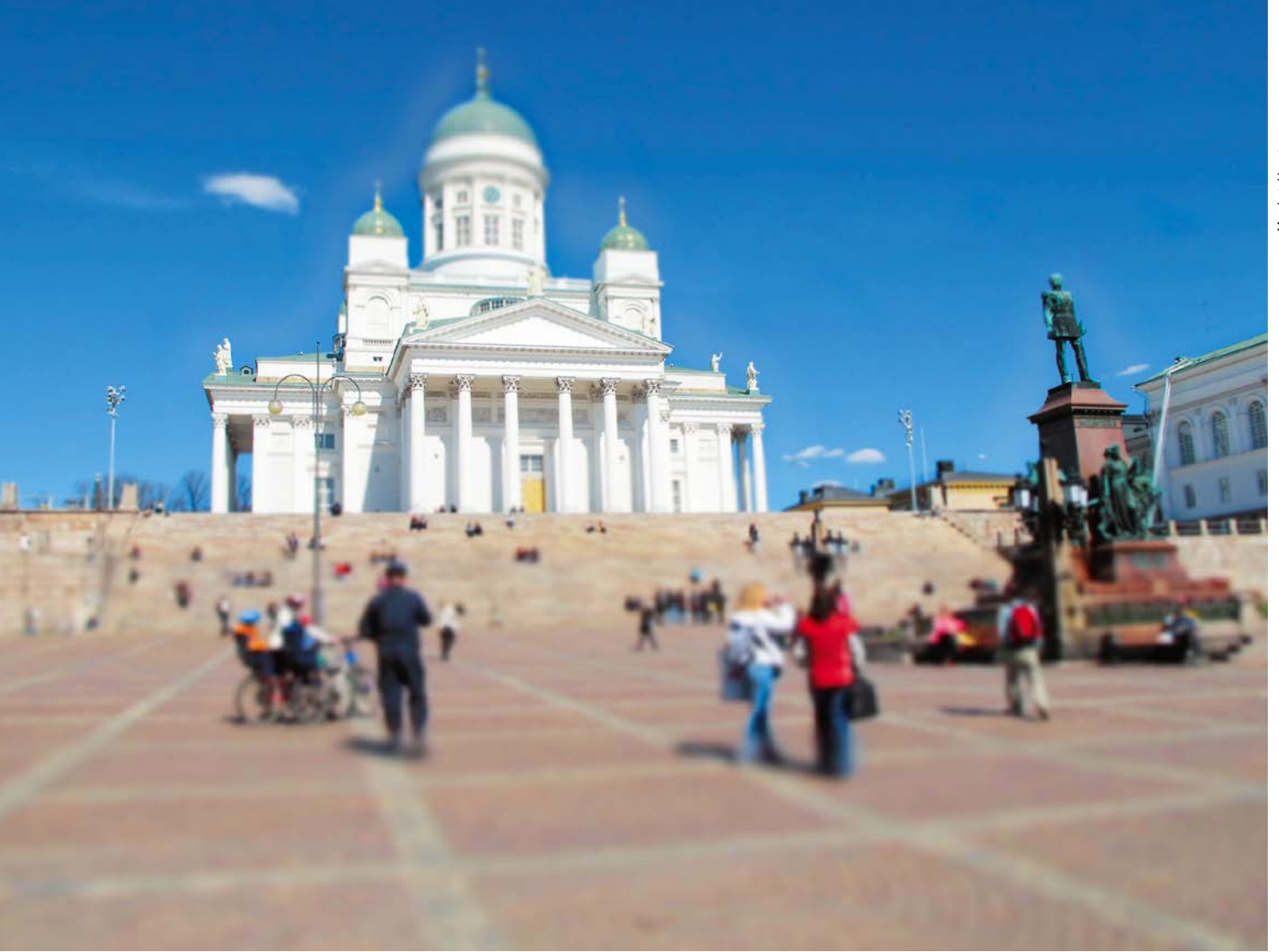
Pidän selvänä, että kirkkomme tulisi systemaattisesti tutkia talouselämää ja talousajattelua sekä ottaa siihen myös rohkeasti ja vastuullises-

ti kantaa. Demokraattinen ja tasa-arvoinen hyvinvointivaltio ei kaikille ole säilyttämisen arvoinen. Wahlroos toivoo ”loppua enemmistön tyrannialle” ja suree sitä, etteivät ”markkinat pysty hallitsemaan kaikkea”- ”valitettavasti”. (Wahlroos 2012). Ja hyvähän sitä on demokraattisessa, turvallisessa hyvinvointivaltio Ruotsissa valittaakin...

● KAI HENTTONEN

Markus Henttonen

Kirkko ja julkiset palvelut

Monet aiemmin kirkolle kuuluneet tehtävät ovat vähitellen korvautuneet kuntien ja valtion tai yksityisen ja kolmannen sektorin tuottamilla palveluilla. Esimerkiksi köyhäinhuolto, kansanopetus ja yleinen järjestyksenpito olivat seurakunnan vastuulla 1800-luvun puoliväliin saakka.

Vuoden 1852 köyhäinhuoltoa koskevan asetuksen myötä pitäjäjyhteisön yhteiset asiat muodostivat jopa kaksi kolmasosaa kirkonkokouksen asioista.

Vuonna 1865 kunnallishallinto erotettiin seurakuntahallinnosta. Siitä alkaneen sadan vuoden eriytymiskehityksen huippuna voidaan pitää vuoden 1972 kansanterveyslakia, joka katkaisi viimeiset suorat sidokset kuntien palvelutuotannon ja seurakuntien välillä. Siitä huolimatta kirkko ja seurakunnat ovat säilyttäneet lä-

heiset suhteet valtioon ja kuntiin.

Viime vuosikymmeninä eri yhteisöt ja instituutiot ovat etsineet yhteistyön mahdollisuuksia. Esimerkkinä tästä on Suomen Kuntaliiton ja Kirkkohallituksen yhteistoiminta kuntien ja seurakuntien yhteistyön kehittämiseksi. Yhteistyötä kuvaa joitakin vuosia sitten ilmestyneen

Kunta ja seurakunta – vuorovaikutusta ja yhteistyötä -julkaisun (2011) tiivistys: ”Tavoitteiden samankaltaisuus – roolien erilaisuus”.

Kirkon paikka palveluntuottajana?

Laaja sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) uudistus ja maakunnallisten it-

sehallintoalueiden tehtävien uudelleen järjestäminen vaikuttavat myös kirkkoon. Mikä on kirkon paikka julkisten palvelujen tuottajana?

Kirkkohallituksen toimeksiannosta teologian tohtori **Valdemar Kallunki** selvitti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja seurakuntien mahdollisuuksia uudistaa suhdettaan julkisiin palveluihin (*Yhteistyön kolmas polku – Palvelurooli kirkon yhteiskunnallisen aseman uudistajana*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu 40, 2014).

Noin 20 prosentilla seurakunnista ja seurakuntayhtymistä on jokin julkisten palvelujen tuotantoon liittyvä ostopalvelusopimus. Useimmiten ostopalvelusopimuksia on varhaiskasvatuksessa, erityisesti aamu- ja iltapäivätoiminnassa, seuraavaksi eniten nuorisotyössä. Diakoniatyössä ne ovat harvinaisia. Taloudellinen merkitys on nykyisin marginaalinen, kirkon vuotuisiin verotuloihin suhteutettuna arvo on korkeintaan 0,5 %. Kallungin kyselyyn osallistuneiden seurakuntaorganisaatioiden osuus oli yksityisten sosiaalipalveluiden liikevaihdosta 0,03 %. Yksityisten palveluntuottajien osuus sosiaalipalveluiden volyyminä on noin 33 %, 3,5 mrd. euroa, joten kirkon näkökulmasta kasvupotentiaalia on.

Kallungin selvityksen jälkeen kirkkohallitus käynnisti Kirkko ja julkiset palvelut -hankkeen ja valitsi sille ohjausryhmän. Se jätti mietintönsä joulukuussa 2015. Sekä Kallungin selvitys että ohjausryhmän mietintö antavat lisäinformaatiota asiakokonaisuudesta. Kirkkohallituksen täysistunto käsittelee ohjausryhmän ehdotuksia tammi-kuussa 2016 ja keskustelun jälkeen lähetti asian jatkovalmisteluun.

Avoimia kysymyksiä

Pohdittaessa kirkon roolia on erotettava julkiset palvelut ja hyvinvointipalvelut. Ensimmäisellä tarkoitetaan julkisen sektorin järjestämistä kuuluvaan, julkisesti rahoitettua palvelutuotantoa, jonka toteuttajina voi olla erilaisia toimijoita. Jälkimmäinen puolestaan tarkoittaa edellistä täydentävää laajempaa kokonaisuutta, lakisääteisten palvelujen

lisäksi julkisen tai yksityisen rahoituksen avulla toteutettavia palveluja.

Perustehtävää toteuttaessaan kirkko edistää ihmisten ja yhteisöjen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Seurakunnat ovat jo nyt vahvasti mukana kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa hyvinvoinnin edistämiseksi. Tätä vuorovaikutusta ja yhteistyötä kannattaa entisestään tiivistää ja kehittää.

Seurakunnan tuottamien julkisten palvelujen perusteena tulee olla, miten toiminta toteuttaa tai edistää kirkon tehtävää. Siksi asiaan liittyy monia kysymyksiä. Edistääkö julkisten palvelujen tuottaminen sitä, että ihmisissä syntyisi usko Jumalaan ja rakkaus lähimmäisiin? Voiko kirkko palvelujen tuottajana toimia aidosti uskonnollisena yhteisönä ja omien arvonsa mukaisesti vai onko sen mukautettava toimintonsa vastaaviksi? Mitä palvelutuotannon aloittaminen merkitsee kirkon identiteetille? Vahvistaako vai heikentääkö se sitä?

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa vain suurilla seurakunnilla ja seurakuntayhtymillä on mahdollisuuksia omaan palvelutoimintaan. Seurakunnan kannattaa organisoida toiminta järjestön, säätiön tai yhtiön muotoon, jolloin seurakunnalla on rooli taustayhteisönä. Tällöin seurakunnan osaamista omistaja-, osallisuus- ja vaikuttajatoimissa tulee vahvistaa. Kärkihankkeeksi sopisi hyvin lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen, erityisesti koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.

Sote-uudistus haastaa kirkon erityistyömuotojen sopimusyhteistyön. Perheneuvonnan, sairaalasielunhoidon ja kehitysvammaistyön sopimukset kuntien, kuntayhtymien ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa tulevat uuteen tarkasteluun. Kehitysvammaistyöhön vaikuttaa myös vammalainsäädännön uudistuminen. Kuka tekee sopimukset ja kenen kanssa? Miten taloudelliset vastuut sovitaan ja hoidetaan? Mihin kehitysvammaispapit sijoittuvat ja missä rakenteessa työskentelevät?

Säätiöt ja järjestöt toimijoina

Seurakuntien sijaan julkisten palvelujen tuottaminen sopii kirkollisille säätiöille, järjestöille, yhdistyksille ja yhtiöille. Näillä on edellytykset toimia kirkon arvopohjasta nousevina palvelujen tuottajina. Valinnanvapauden periaate tukee yksityisten palvelujen kasvua, ja arvopohjainen osaaminen voi palveluja valittaessa olla asiakkaiden silmissä lisäarvo.

Mahdollisia julkisten palvelujen toimialoja ovat varhaiskasvatus, esiopetus, ammatillinen ja yleissivistävä koulutus, lasten ja nuorten laitos- ja perhehoito, ensi- ja turvakotitoiminta, syrjäytymisvaarassa olevien palvelut, päihdehuollon palvelut, asumispalvelut, vammaisten ja ikääntyneiden palveluasuminen sekä hoitolaitokset. Olisiko kirkon mahdollista tukea sitä lähellä olevia arvopohjoisia palveluyrityksiä ja innovaatioita?

Keskustelu kirkon roolista julkisten palvelujen tuottajana jatkuu. Asiaan liittyy uhkia ja mahdollisuuksia. Ratkaisuja tehtäessä on muistettava vaikutus kirkon itseymmärrykseen ja kriteerinä pidettävä, miten julkisten palvelujen tuottaminen edistää tai vaikeuttaa kirkon perustehtävän toteuttamista. Nyt on keskustelun ja linjanvetojen aika.

● SEPPÖ HÄKKINEN

Mikkelin hiippakunnan piispa,
Kirkko ja julkiset palvelut -ohjausryhmän
puheenjohtaja

Aikuissosiaalityön asiakkai

Aikuissosiaalityössä keskeisimpiä tavoitteita on mahdollisuuksien luominen asiakkaiden elämäntilanteiden paranemiselle. Päälimmäisenä syynä asiakkuuteen saattaa näyttäytyä toimeentulotuen tarve, mutta taustalla voi olla elämännhallinnan ongelmia, mielenterveysongelmia ja päihde- tai muuta riippuvuutta. Asiakaskunta vaihtelee koulutusta vailla olevista nuorista pienituloisiin eläkeläisiin. Joillekin asiakkaista pelkkä rahallinen toimeentulotuki on riittävä apu elämäntilanteen paranemisessa, mutta osa asiakkaista tarvitsee sosiaalityön palveluita ja psykososiaalista tukea elämänmuutoksen saavuttamiseksi.

Työskennellessäni aikuissosiaalityössä olen keskustellut asiakkaiden kanssa tulevaisuuden tavoitteista. Tavoitteet vaihtelevat yleisestä hyvän elämän saavuttamisesta pieniin konkreettisiin tavoitteisiin, kuten kirjekuorien avaamiseen postin saapuessa. Usein pitkään asiakkaana olleiden elämäntilanteet vaikuttavat jumiutuneen toivottomaan tilaan. Tällöin keskustelua tulevaisuuden toiveista ja tavoitteista on värittänyt toivottomuus ja muistot aiemmista epäonnistumisista. Nämä kohtaamiset asiakkaiden kanssa suuntasivat gradu -tutkielmani aihevalintaa. Tutkin aikuissosiaalityön asiakkaiden suhtautumista tulevaisuuteen, kokemusta sosiaalitoimen asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteeseen sekä tulevaisuuden toiveita. Tutkimuksen aineistona ovat keskisuuren suomalaisen kaupungin aikuissosiaalityön asiakastytytyväisyyskyselyn vastaukset (N=272).

Luottamusta tulevaisuuteen

Tutkimuksessa tarkasteltiin, suhtautuvatko aikuissosiaalityön asiakkaat tulevaisuuteensa luottavaisesti vai epävarmasti. Kokonaisuudessaan tulevaisuuteen luottavaisesti suhtautuminen oli yleisempää kuin epävarmasti suhtautuminen. Asiakasryhmien välillä oli kuitenkin eroja. Nuoret vastaajat suhtautuivat vanhempia luottavaisemmin tulevaisuuteensa. Työssä tai eläkkeellä oleville sekä opiskelijoille tulevaisuuteen luottavaisesti suhtautuminen oli tyypillisempää kuin työttömille tai muussa elämäntilanteessa oleville.

Luottavaiseen suhtautumiseen liittyi olennaisesti asiakkaan ja työntekijän työskentelysuhteen tavoitteellisuus, eli oliko asiakas saanut työntekijältä tietoa palveluista, jotka voisivat auttaa häntä, oliko työntekijäl-

lä samanlainen käsitys avuntarpeesta kuin asiakkaalla itsellään, kokiko asiakas palvelusuunnitelman hyödylliseksi ja tiesikö hän, miten asiat etenevät tapaamisen jälkeen. Työskentelyn tavoitteellisuuden laskiessa riski epävarmuuteen kasvoi, kuten myös silloin, kun palvelu ei vastannut asiakkaan odotuksia.

Asiakkaita pyydettiin arvioimaan, kuinka rauhallista, asiantuntevaa, empaattista, kunnioittavaa, läsnä olevaa ja joustavaa vuorovaikutus työntekijän kanssa oli ollut. Asiakkailta, joilla oli positiivinen kokemus vuorovaikutuksesta, luottavaisesti suhtautuminen oli yleisempää kuin niillä, joiden kokemus oli neutraali tai negatiivinen.

Huomionarvoista on, että työskentelyn tavoitteellisuuden aste ja kokemus vuorovaikutuksesta laskivat asiakkuuden pitkittyessä. Tämä heijastui tulevaisuuteen suhtautumiseen, sillä epävarmasti suhtautuvat vastaajat olivat asioineet aikuissosiaalityössä pidempään kuin tulevaisuuteensa luottavaisesti suhtautuvat.

Muutosta elämäntilanteeseen

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös vastaajien kokemusta elämäntilanteen muutoksesta sosiaalitoimen asiakkuuden myötä. Elämäntilanteen paraneminen oli yleisempää kuin samana pysyminen tai heikkeneminen. Nuoremilla vastaajilla elämäntilanteen paraneminen oli yleisempää kuin vanhempien kohdalla. Elämäntilanteen heikkeneminen oli yleisintä 50 vuotta täytäneillä ja vanhemmilla.

Vastaajien positiivisilla arvioilla vuorovaikutuksesta työntekijän kanssa, työskentelyn tavoitteellisuudella sekä palveluodotuksiin vastaamisella oli yhteys kokemukseen elämäntilanteen

den tulevaisuus ja toivo

paranemisesta. Asiakkuuden pitkittyminen vaikutti negatiivisesti kokemukseen elämäntilanteen muutoksesta. Yli kaksi vuotta asioineilla riski elämäntilanteen heikkenemiseen oli suurempi kuin vähemmän aikaa asioineilla.

Tulevaisuuden toiveita

Asiakkailta kysyttiin: Minkälaisen toivoisit oman tilanteesi olevan vuoden päästä? Yleisimmät toiveet liittyivät työn saamiseen, opintoihin sekä taloudelliseen tilanteeseen. Jonkin verran esitettiin myös fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä eläköitymiseen liittyviä toiveita. Läheissuhteisiin liittyviä toiveita ei juurikaan esitetty.

Asumiseen liittyviä toiveita esitettiin varsin vähän, ottaen huomioon, kuinka usein asumisen turvaaminen on työskentelyn keskiössä. Vastaajat esittivät myös yleisiä toiveita paremmasta ja helpommasta tulevaisuudesta, arjen sujuvuudesta ja normaalista rytmistä.

Vastauksia värittäivät toive paremmasta taloudellisesta tilanteesta ja huoli rahojen riittämisestä. Vastaajat toivoivat parempia ja säännöllisempiä tuloja. Taloudellisen tilanteen paraneminen mahdollistaisi myös asiakkuuden päättämisen. Osa vastaajista toivoi, ettei tarvitsisi olla sosiaalitoimen asiakkaana. Sosiaalitoimen asiakkuutta kuvailtiin leimaavaksi ja nöyryyttäväksi. Pieni osa vastaajista toivoi saavansa jatkossakin tukea elämäntilanteessaan.

Toivon luomisen mahdollisuudet?

Työntekijän ja asiakkaan välinen hyvä vuorovaikutus ja työskentelyn tavoitteellisuus ovat ensisijaisen tärkeitä sekä positiivisen elämänmuutoksen saavuttamisessa että tulevaisuuden toivon luomisessa. Haasteena on

pitkään asioineiden asiakkaiden toivon ja tulevaisuudenuskon lisääminen. Tärkeää on, ettei työntekijä menetä uskoaan muutosmahdollisuuteen. Mikäli sosiaalityöllä pyritään lisäämään asiakkaiden tulevaisuuden toivoa, olisi syytä pyrkiä vastaamaan palveluodotuksiin ja selvittää, mitä kukin asiakas omalta tulevaisuudeltaan toivoo. Tämä edellyttää asiakkaiden kuulemistä.

Yleisimmät asiakkaiden esittämät toiveet liittyivät työhön ja opintoihin, joihin myös aktivointipolitiikalla pyritään. On kuitenkin kysyttävä, voidaan-ko aikuissosiaalityössä edistää näiden tavoitteiden saavuttamista, vai onko se ”työ- ja elinkeinotoimiston juttu”, kuten eräs vastaajista toteaa. Myös perustoimeentulotuen siirtyminen Keleaan vuonna 2017 vaikuttaa osaltaan asiakkaille tarjottavaan palveluun. Tä-

mä muutos lisännee asiakkaiden yhdenmukaista kohtelua taloudellisissa seikoissa, mutta herättää huolta kaikkein heikoimmassa asemassa olevista asiakkaista. Toimeentulotuen avulla voidaan turvata taloudellinen pärjääminen, mutta toivon lisäämiseksi tarvitaan myös psykososiaalista tukea.

● EEVA EKQVIST

YTM, sosiaalityöntekijä
eeva.ekqvist@staff.uta.fi

Kirjoitus perustuu pro gradu -tutkielmaan Ekqvist, Eeva (2015) Tulevaisuus ja toivo. Monimenetelmällinen tutkimus aikuissosiaalityön asiakkaiden elämäntilanteiden muutoksista ja tulevaisuudenkuvista.

Tutkielma on luettavissa osoitteessa
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201506011571>

”Diakonit viimeistään tietää

Syksyllä 2015 sain valmiiksi kirkkososiologian pro gradu -tutkimukseni. Tutkimusaineistoni keräsin diakoniatyöntiimeiltä kolmesta seurakunnasta talvella 2014–2015. Tutkimuksessa käsittelem diakoniatyöntekijöiden kokemuksia työnsä arvostuksesta, roolistaan ja paikastaan työyhteisössä. Diakoniatyön merkitys kirkollemme on suuri, ja muun muassa piispa Björn Vikström ovat ilmaissut mielipiteensä siitä, että ”diakonia tekee kirkon julistuksesta uskottavaa”. Tänäkin päivänä suuri osa suomalaisista kuuluu kirkkoon diakonian tekemän auttamistyön takia.

Tutkimusaiheeni valikoitui tarpeesta tuoda esille diakonien omat kokemukset suhteestaan työyhteisöön sekä omasta mielenkiinnostani. Olen saanut tehdä diakoniatyötä kerho- ja leiriavustajana sekä seurata sitä toisen vanhempani työn kautta. Sekä tutkimuksessani että tässä artikkelissa termillä diakoni tarkoitan kaikkia diakonian viranhaltijoita, jotka toimivat eri koulutuspohjilta kirkon diakoniatyöntekijöinä. Haastattelemini diakonien määritelmän mukaan seurakunnan työyhteisöön kuuluvat palkattujen työntekijöiden lisäksi myös luottamushenkilöt.

Joka paikan höylä

Diakoniatimejä yhdisti se, että työyhteisöissä ei tunneta tarpeeksi diakoniatyön sisältöä. Eniten tietämättömyyttä koettiin olevan taloudelliseen avustamiseen ja sen perusteisiin sekä yleensä asiakastyön monipuolisuuteen ja kokonaisvaltaisuuteen liittyen. Tietämättömyyden syyksi diakonit kokivat mm. vaihteluvollisuuden, työn monimuotoisuuden ja asiakkaiden erityispiirteet. Osa diakoneista koki myös olevansa oman työnsä kanssa niin tuttuja, etteivät huomanneet kertoa siitä muille sekä olivat lopulta kyllästyneet toistuvasti selittämään omaa työtään työyhteisössä.

”Meille heitetään se kaikki mikä ei kuulu nimetyksi kenellekään toiselle työmuodolle et me ollaan vähän semmonen roskasäkki – ollaan sellasia joka paikan höyliä.”

Tiimit kertoivat haastatteluissa, että sellaiset tehtävät, jotka eivät seurakunnissa kuuluneet millekään tietylle työmuodolle, lankesivat usein diakoniatyölle, ja diakonit paikkasivat välillä muiden työalojen työntekijöitä. Haastateltavani kertoivat tehneensä lapsi- ja varhaisnuorisotyönohjaajan sekä suntion tõi-

tä. Yhdeltä johtavalta diakonilta oli pyydetty seurakunnan avoimien ovien toimintaan diakonia paikalle kohtaamaan siellä käyviä ”diakonian ihmisiä”. Diakonin asiakaskunnan eriytyminen seurakunnan muilta työaloilta luo haasteita, kun samanaikaisesti diakoniatyöntekijät integroituvat näille aloille. Diakonit kokivat, että he osallistuvat moneen toimintaan, missä tapaavat seurakuntalaisia, samalla kun muut työalat ohjaavat niin kutsutut ”diakonin ihmiset” diakonien kohdattavaksi.

Työyhteisöissä koettiin vallalla olevan asenne ”diakonit viimeistään tietää taikka osaa”. Diakonit kertoivat, että heitä pyydetään useille työaloille kumppaneiksi, mitä itsessään pidettiin hyvänä asiana, mutta samalla sen tarkoittaessa diakoneille enemmän töitä. Työyhteisön odotukset diakoniatyöltä ja diakoneilta avun pyytäminen luovat kuvaa diakoniasta joka paikan höylänä, joka johtaa diakoneja rasittavaan kierteseen. Tutkimukseni mukaan diakonit ovat myös itse vahvistamassa käsitystä itsestään työyhteisön ”viimeisenä luukkuna” ja ongelmanratkaisijoina. Diakonin työnkuvan ja työroolin määrittely selkeyttäisi sekä diakoneille että työyhteisölle, mitä työtehtäviä oikeuksineen ja rajoituksineen diakoniatyöhön kuuluu ja mitä diakoniatyöltä voi odottaa.

Kasvava työkenttä

Vuoden 2000 jumalanpalvelusuudistuksessa ja vuonna 2001 julkaistussa rippikoulusuunnitelmassa diakonien on haluttu osallistuvan jumalanpalvelus- ja rippikoulutyöhön aiempaa enemmän ja näin on tilastojen (mm. Diakoniabarometri 2013) mukaan tapahtunut. Haastateltavani kokivat tottuneensa jumalanpalvelustyöhön ja pitivät osallistumista tärkeänä, kun taas rippikouluun liitty-

taikka osaa”

vät työtehtävät herättivät kysymyksiä mm. pätevydestä toimia rippikouluopettajana. Diakonit toivoivat, että rippikouluun osallistuttaisiin diakonian lähtökohdista eikä työvoimapulaa paikaten. Sekä lisääntyneet jumalanpalvelustehtävät että rippikoulutyö ovat tulleet diakoneille jo olemassa olevien työtehtävien lisäksi ilman, että aiempia työtehtäviä on vähennetty. Diakonien käyttäminen työvoimapulan paikkaajina heikentää diakonian muita töitä samalla kun diakonien erityisosaaminen jää hyödyntämättä.

Keskustelimme haastatteluisa myös uudesta diakonivirasta, joka sisältäisi hallinnollisen edustuksen ja seurakuntatyön tasot. Enemmistö haastattelemistani diakoneista koki, että pitkään kehitteillä olleessa diakonivirassa diakonien hallinnollinen edustus kirkon eri toimielimissä parantaisi diakonian paikkaa ja vaikutusmahdollisuuksia kirkossa. Osa diakoneista ei kuitenkaan ollut kiinnostuneita hallinnollisesta edustuksesta. Kaikki diakonit kuitenkin pelkäsivät todellisten vaikutusmahdollisuuksien puuttumista, ja viran tehtäviin liittyi myös huoli siitä, että diakonian työmäärä ja alisteisuus pappisviralle lisääntyisivät.

”Työtoveritkin talossa arvostaa”

Haastattelujen ilmapiiri oli positiivinen, ja kaikki diakoniatiiimit korostivat usein työyhteisönsä hyviä puolia. Tiimien mukaan työyhteisössä luotettiin diakonien laajaan osaamiseen ja työtehtävien hyvään hoitamiseen. Konkreettisenä osoituksena luottamuksesta pidettiin sitä, että seurakunnissa diakonit ja nuorisotyönjoajat saavat toimia, ja diakoneista osa olikin toiminut, ohjelma- ja turvalli-

suusvastaavana rippikoululeirillä. Arvostuksen osoitukseksi pidettiin sitä, että tiimeillä on lähiesimies omalta alalta. Tiimien mukaan johtava diakoniatyöntekijä toimii diakoniatyön puolustajana esimiestasolla ja pitää diakoniatyön intressejä työyhteisössä esillä, mistä hyötyvät sekä diakoniatyö että työyhteisö.

Tutkimuksessani tulee selvästi esiin diakonien vahva solidaarisuus ja kiitollisuus työtovereitaan ja työyhteisöään kohtaan. Yksi diakoneista toi esille, että hänen mielestään epäoikeudenmukaisuutta on enemmän kirkon päätöksenteossa kuin arkityössä. Eriarvoisuuden ja arvostuksen puutteen kokemuksista keskustellessa diakonit kertoivat usein vastapainoksi positiivisista kokemuksistaan, ja pitkän uran tehneet diakonit muistuttivat tasa-arvon ja arvostuksen lisääntyneen heidän työuriansa aikana.

Diakonien kertoman perusteella uskon, että työyhteisössä diakoniatyön tuntemus sekä diakonian työroolin rajaaminen parantaisivat diakonien paikkaa ja arvostusta työyhteisössä sekä työssä jaksamista.

”- nyt on kauhean hyvältä tuntunut kun jossain työryhmässä on tasavertaisuutta – ja kysytään mielipidettä ja arvostetaan sitä ja on täysvaltainen... asiantuntija.”

● KAISA KAHRA

TK, Göteborgin ruotsalaisen seurakunnan ruotsinsuomalainen työ
Pro gradu työ on luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/158563>

Miksi esirukoilemme muiden puolesta?

Edellisessä Diakonian numerossa Menninkäinen ihmetteli esirukouksen mielekkyyttä. Esirukouksessa pyydämme Jumalaa auttamaan hädässä olevia, vaikka kaikkinäkevä tietää jo maailman hädän. Ja jos hän on kaikkiihyvä, kuten kristikunta väittää, toki hän haluaa auttaa pyytämättäkin. Miksi siis esirukoilemme? Mitä hyötyä siitä on?

Aiheellinen ja vaikea kysymys. Kristinuskoa ulkopuolisen silmin katsovat ihmettelevät käytäntöämme kaikkein eniten. Jumala vaikuttaa heistä varmaan tosi kummalliselta olennolta. Kristityt taitavat ajatella **Homer**

Simpsonin tavoin: ”Jumala on meillä töissä. Rukouksemme ovat hänen palkkansa.”

Tällainen jumala ei näytä Jumalalta ollenkaan, vaan pelkältä ihmismielen projektiolta. Jumala on kuin saamaton, mutta hyväntahtoinen kuningas. Hän herää laiskanlinnastaan, kun riittävän moni vaatii häntä toimimaan, mutta saa perin vähän aikaan. Rukoukset näyttävät niin harvoin vaikuttavan mihinkään.

Ehkä moni kristittykin ajattelee joskus tämän suuntaisesti. Minä ainakin, etenkin nähdessäni uskovien käynnistämän suuren rukoukscampanjan, mutta herättää se tavallinen kotikirkon esirukouskin kysymyksiä. Mitä järkeä on rukoilla jokaisessa kirkossa sunnuntaina kello kymmenen arkipiispan ja pakolaisten puolesta? Jumala tietää asiat muutenkin.

Kysymyksistä huolimatta ajattelen kristittynä, että meidän täytyy esi-

rukoilla. Raamatussa käsketään pitämään esirukouksia. Kyse on kuuliaisuudesta, ei ymmärtämisestä.

Silti on lupa miettiä, mistä syystä meitä käsketään rukoilemaan. Vaikka emme saakaan loppuun saakka tyydyttäviä vastauksia, niistä voiti olla apua. Olen itse hyötynyt paljonkin seuraavista ajatuspoluista.

Esirukous on rakkauden ilmaus

Kuvitellaan, ettemme esirukoilisi lainkaan, emme yksityisesti emmekä yhdessä.

Tulemme kirkkoon, pidän terävän opetusaarnan ja sitten rukoilemme kaikkea muuta kuin esirukousta. Silloin jäljelle jää kiitosrukous, jossa Jumalaa kiitetään hänen lahjoistaan, ja itse keskittyvä mietiskelyrukous, jonka toivon muuttavan minua. Rukouksessa on siis läsnä Jumala, minä ja minun saamani lahjat Jumalalta.

Tällainen hengellisyys tuntuu perin kummalliselta. Sehän keskittyy pelkästään minuun itseeni. En halua olla tällainen narsisti, eikä kukaan muukaan. Emmekä me olekaan. Arjessa etsimme muidenkin hyvää kuin omaamme. Autamme ja palvelemme. Kirkossa taas keräämme kolehdin.

Tämän palveluhengen täytyy näkyä myös rukouselämässä. Kristittyjen täytyy rukoilla niiden puolesta, jotka tarvitsevat apua. Heidän täytyy kantaa sydämessään hädässä olevia ihmisiä. Heidän täytyy puhua heistä Jumalalle. Vaikka se ei tuntuisi järkevältä.

Toisin sanoen, esirukous on rakauden ilmaus. Jos meissä on myötätuntoa kärsiviä kohtaan, meidän täytyy rukoilla heidän puolestaan.

Joskus tästä myötätunnosta nousee kansanliike. Monet ihmiset kokevat toisten hädän kipeästi, joten he puhuvat siitä Jumalalle yhdessä. Näin syntyy rukousskampanjoita ja sunnuntaiaamun esirukouksia.

Esirukous on pyyntö Jumalalle

Okei, ihmisyyden vaatii esirukoilemaan. Se on toisen ihmisen näkemistä.

Mutta esirukouksen sanamuoto on kuitenkin pyyntö Jumalalle. Se ei ole vain myötätunnon ilmausta tai sen tunnustamista, että kaikki tulee Jumalalta. Siinä myös pyydetään asioita. Vaikuttaako se siis Jumalaan? Pakottaako ponteva esirukous laiskan kuninkaan töihinsä?

Raamatussa todellakin näytetään lupaavan, että Jumala toimii, kun ihmiset rukoilevat. ”Vanhurskaan rukous on voimallinen ja saa paljon aikaan”, sanotaan Raamatussa (Jaak. 1:16). Jeesus itse lupaa, että ”mitä ikinä te pyydätte Isältä minun nimessäni, sen hän antaa teille” (Joh. 16:23) ja ”mitä tahansa te uskossa rukoillen pyydätte, sen te saatte”. (Matt. 21:22)

Lisäksi Pyhästä kirjasta löytyy lukuisia kertomuksia siitä, kuinka Jumala on toiminut, kun ihmiset ovat rukoilleen. Tämä ei silti tarkoita, että esirukous vaikuttaa Jumalaan. Rukous vaikuttaa Jumalan kanssa.

Kyse on seuraavasta. Esirukoukseni yhtyy Jumalan Pojan rukoukseen. Poika taas rukoilee koko ajan maailman puolesta. Hänen rukouksensa ei ole informaation välittämistä Isälle, vaan paljon enemmän. Hänen sanansa vaikuttavat sen, mitä ne pyytävät. Toisin sanoen, Pojan rukous on maailmaan vaikuttamista.

Niinpä Pojan rukouksen synonyymi on sana ”työ”. Pojan pelastustyötä voidaan kutsua myös hänen rukoukseksi. Hän johdattaa, siunaa ja tavuttelee luotujaan oikealle tielle.

Kun ihminen rukoilee, hänen rukouksensa yhtyy Pojan rukoukseen. Vain siitä rukouksemme saavat voimansa. Siksi ne voivat vaikuttaa vain sellaista, mitä Jumala tahtoo. Niinpä kaikki esirukous tiivistyy yhteen pyyntöön: ”tapahtukoon sinun tahtosi”.

Kannattaa siis pyytää vihamiehelle lottovoittoa. Hän saa sen varmasti, jos se on Jumalan tahto.

Tästä käsin on katsottava kehoituksia rukoilla uskoen, että saa mitä pyytää. Uskon täytyy olla oikeanlaista. Sen täytyy mukautua Jumalan tahtoon. Silloin toteutuu lupaus: ”Hän kuulee meitä, mitä sitten pyydämmekin hänen tahtonsa mukaan”. (Jaak. 5:14)

Jumala tekee työtään yhdessä meidän kanssamme

Siis esirukous vaikuttaa vain, jos se on Jumalan tahdon mukaista. Mutta mihin silloin rukousta tarvitaan? Jumala voi aina toteuttaa tahtonsa, joten eikö esirukous ole aivan turhaa?

Tähän ei enää löydy järkeä tyydyttävää vastausta. Joudumme vain sanomaan, että Jumala on päättänyt toimia näin. Hän tahtoo tehdä työ-

tään yhdessä meidän kanssamme.

Näkyvällä tasolla tämä on selvää. Jumala ei itse suoraan ruoki nälkäisiä, vaan hän kutsuu meitä siihen. Jumala ei itse suoraan paimenna kansoja rauhaan, vaan hän kutsuu ihmisiä rauhan työhön. Näin Jumala toimii ihmisten kautta.

Sama yhteistyö toteutuu näkymättömällä tasolla. Jumala tahtoo meidän tulevan mukaan hänen työhönsä myös rukousten kautta. Kun sanon rukouksessa, ”anna rauha maailmaan”, en vain pyydä sitä, vaan yhtyessään Pojan rukoukseen sanani myös vaikuttavat rauhaa.

Näin rukoukseni eivät vaikuta Jumalaan, vaan Jumalan kanssa.

Kerrataan. Jumala käskee esirukoilemaan. Lisäksi luontainen myötätuntonne kutsuu meitä siihen. Rukouksemme yhtyvät Jumalan Pojan työhön ja vaikuttavat yhdessä hänen kanssaan.

Menninkäinen ei tietenkään tyydy tähän ajatuspolkuun. Hyvä kysymys alussa, mutta vastaus vähän loppahti. Myönnetään. Pelkkä Jumalan käsky ei riitä ihmisjärjelle. On vaikea olla kuuliainen sellaiselle, jota ei voi ymmärtää.

Siksi sanonkin opetuslasten kanssa Jeesukselle: ”Opeta meitä rukoilemaan.”

● KARI KUULA
TT,

Kuopion Puijon seurakunnan kappalainen

Hallintorajat ylittävä yhteistyö kir

Kirkon työ ja toimintaympäristö ovat voimakkaiden muospaineiden kohteena. Talouden ohella mm. muutokset työn rakenteissa ja sisällöissä haastavat henkilöstöä. Muutos on pysyvä olotila. Tämän seurauksena myös kirkon on jatkuvasti kehitettävä toimintojaan vastaamaan muuttuvia olosuhteita. Koska kirkon toimintaympäristö ja ratkaistavat haasteet ovat kompleksisia, niin kehittämishaasteisiin vastaaminen edellyttää hallintorajat ylittävää ja useiden toimijoiden kesken tapahtuvaa yhteistyötä.

Tässä artikkelissa keskitytään löytämään vastausta siihen, millaisilla interventioilla on mahdollista edistää kirkon työssä hallintorajat ylittävää yhteistyötä. Artikkelissa jäsennetään yhteistyötä edistäviä tekijöitä ja haasteita henkilöstön näkökulmasta. Tampereella on otettu käyttöön osallistavia menetelmiä organisaation ja kirkon työn kehittämisessä. Ajatuksena on, että yhteistyötä kehittämällä on mahdollista edistää tavoitteiden saavuttamista. Ilmiö ei toteudu aivan näin kausaalisenä kirkon työn arjessa. Kirjallisuuden ja havaintojen pohjalta voidaan todeta, että avaintekijäksi saattaisi muodostua yhteisöllisyys. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan tässä artikkelissa yleismerkityksessä kaikkea sellaista sujuvaa yhdessä toimimisen muotoa, jonka tuloksena syntyy jotain uutta ja innovatiivista käyttäyty-

mistä tai palveluja. Artikkelin perustuu kirjoittajan omiin kokemuksiin ja havaintoihin sekä kehittämisasiantuntijana että kirkon työyhteisön toimijana.

Luottamus ja yhteisöllisyys yhteistyön elementteinä

Yhteistyössä on pitkälti kyse vuorovaikutuksesta, jonka keskeinen elementti on luottamus. **Stenvall** ja **Virtanen** (2007) ovat tutkineet luottamuksen merkitystä, rakentumista sekä sen vaikutusta organisaation toimintaan muutoksen näkökulmasta. He määrittelevät luottamuksen seuraavasti: ”Luottamuksella tarkoitamme inhimillisen vuorovaikutuksen tuloksena syntyneitä vakaumusta, joka vaikuttaa vuorovaikutukseen sekä yhteistyön todennäköisyyteen ja laatuun.” Luottamus koetaan siis tunteena eikä sitä voi ulkopuolelta kontrolloida tai vaatia. Luottamus heijastuu osaamiseen, ongelmanratkaisukykyyn, ilmapiiriin, ideointiin sekä vuorovaikutukseen.

Yhteisöllisyyden pelisääntöjä ovat työnjaon, vastuukysymysten ja työskentelytapojen selkeys, ongelmien käsittely sekä hyvän käytöksen toteuttaminen. Aito yhteistyö siis todentuu säännöllisesti ja kasvotusten, eikä sen lähtökohdana ole pyrkimys tasapainottaa hyötyjä ja kustannuksia. Yhteistyötaitoihin kuuluvat toisten tukeminen, vastuullinen resurssien ja delegoidun päätöksenteon käyttö sekä verkosto-osaaminen. Kirkon työssä dialogiseen vuoropuheluun perustuvan yhteistyön mahdollistavat esimerkiksi yhteiset fyysiset ja virtuaaliset areenat ja osallistavat kehittämismenetelmät. Pelkistetyksi kyse on yhteisen ymmärryksen luomisesta sekä kirkon yhteisökuultuuria ja arvoja ohjaavasta toimintatavasta.

Tarkastelua yhteisöllisyyden muotoutumisesta ei voida sivuuttaa ilman näkökulmaa henkilöstön osallisuuden kokemuksesta muutoksiin, joita muutokset tuovat väijäämättömästi osaksi

perustyötä. Työskentelyn vetäjän roolissa korostuvatkin sosiaaliset taidot, sillä asiantuntemusta eli substanssiosaamista on vaikea hyödyntää tiimityössä ilman vuorovaikutusosaamista. Kirkon toimijoiden näkökulmasta kyse on kohtaamisesta, asiakasrajapinnassa työskentelevän henkilöstön ideoiden ja haasteiden kuulemisesta, henkilöstön innostamisesta ja ilmapiirin sallivuudesta. Kirkko työyhteisönä tarvitsee koin toimintakulttuurin muutosta koh-ti dialogisia ja verkottuneita työmuotoja.

Luottamuksen ja yhteisöllisyyden näkyminen arjen yhteistyössä

Joustavuutta ja ongelman ratkaisua edellyttävässä yhteistyössä luottamus on merkittävässä roolissa. Arjen työssä toiminnan avoimuus, osapuolten tulkinnat toistensa aiemmasta toiminnasta, johdonmukaisuus ja kyky luoda yhteistä ymmärrystä rakentavat refleksiivisen luottamuksen perustan. Kirjoittajan havaintojen mukaan edellä mainitut seikat toimivat toisaalta myös luottamuksen rakentumisen esteinä ja saattavat jopa kasvattaa epäluottamusta. Koska johtopäätökset toimijoiden motiiveista, aikaisemmasta toiminnasta ja johdonmukaisuudesta ovat alttiina tulkinnalle, on avoimuuden ja yhteisöllisen toiminnan tukeminen verkoston sisällä välttämätöntä.

Luottamus todentuu toimijoiden vuorovaikutussuhteissa asettumisena dialogin ja vastakkainasettelun kentälle sekä edistää moniammatillisen toiminnan erilaisuuden arvostamista. Tämä puolestaan mahdollistaa innovaatiokulttuurin kehittymistä kirkon työssä. Kirjoittajan havaintojen perusteella kehittämistyö näyttää kohtamispaikkana, jossa luottamuksen kautta asiakas- ja organisaatiotasot yhdistyvät. Tällä ”areenalla” kohtaavat asiakasymmärrys, työntekijöiden substanssiosaaminen sekä professionaalinen sub-

kon työssä

stanssien johtaminen että strateginen johtaminen. Luottamus toimii asiakaslähtöisen palvelu-, toiminta- ja organisaatiokulttuurin edistäjänä kaikilla hallinnon tasoilla niiden rajat ylittäen.

Luottamuspääoma rakentaa osallisuutta

Tampereella kirkon työn arjessa luottamuspääoma heijastuu asiantuntijuuden ja arjen käytännöistä nousevien haasteiden ja kehittämishdotuksien tuottamisena. Luottamuspääoma rakentaa osallisuuden kokemusta muutoksiin. Tämä prosessi näyttäytyy parhaimmillaan useiden toimijoiden muodostamana työ- ja palvelukulttuurin muutoksena kirkon sisällä. Keskeistä tässä muutoksessa on poisoppimiskynnyksen madaltaminen siten, että työntekijät tulevat kohdatuiksi, kokevat saavansa energiaa ja voivat reflektoiden tarkastella työn tekemisen sisältöjä, rakentaa ja palveluprosesseja.

Yksi tapa tuottaa uudenlaisia ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin on näiden käsittely uudenaikaisissa kontekstissa. Kirkon työn arjessa tämä todentuu osallistavien kehittämismenetelmien, kuten Tupla-tiimi, Six Thinking Hats ja Tulevaisuuden muistelu hyödyntämisenä työvälineinä. Reflektiivisistä oppimisfoorumeista kerätty tieto osoittaa, että ratkaisut saavat uuden näkökulman, ovat innovatiivisia ja kestäviä. Kehittämistyön tuottaminen oppimisverkostojen muodossa edellyttää toimijoilta ymmärrystä kontekstista ja systeemiriippuvuudesta. Ensimmäinen viittaa käytäntöjen soveltamiskelpoisuuteen ja jälkimmäinen siihen, että organisaation jo olemassa olevilla käytännöillä on vaikutusta uusien toimintatapojen hyödyntämiseen.

Kirjoittajan havaintojen mukaan etuina ylläkuvatun kaltaisella yhteiskehittämisellä ja resurssien kohdentamisella on saavutettu yhtäältä kustannustehokkuutta, työntekijöiden keski-

Tanja Kotilainen

Yhteistyötä kehittämällä on mahdollista edistää tavoitteiden saavuttamista. Avaintekijäksi saattaisi muodostua yhteisöllisyys.

näistä verkottumista ja osaamispuutteen jakamista, yhteisöllisyyden rakentumista sekä rakentavaa keskustelua asiakkaan osallisuudesta kirkon palvelujen käyttäjänä. Lisäksi säännölliset yhteistapaamiset ovat mahdollistaneet asiakkaan roolin huomaamisen osana työn kehittämistä. Yhteisöllisyyden puute tai sen muotoutumisen haaste todentuu arjen työssä toimijoiden muutosvastarintana. Aidosti asiakaslähtöisen toiminta- ja työ- ja palvelukulttuurin muodostuminen edellyttää resursseja, muutosvastarinnan hälventymistä ja toimijoiden sitoutumista.

Hallintorajat ylittävän yhteistyön edistäminen

Osallisuus muutoksen toteuttamisesta näyttäytyy työntekijän näkökulmasta positiivisena kokemuksena yhteistyöstä. Ilman kokemusta osallisuudesta työntekijän sitoutuneisuus ja innovaatiokyvykkyys vähenevät. Henkilöstöä osallistavien kehittämismenetelmien hyödyntäminen edistää siten hallintorajat ylittävää muutostyötä. Lisäksi kirjoittajan havaintojen ja kokemuksen mukaan kirkon toimijoiden motivoituminen kehittämistyöhön paranee, mikäli asetettuihin tavoitteisiin pystytään sisällyttämään konkreettisia, perustehtävän suorittamista selkiyttäviä ja edistäviä indikaattoreita. Mikäli kehittämistyön tavoitteita ei tuoda toimijoiden näkökulmasta käytännön tasolle, sitoutuminen ja toimijoiden välinen luottamus mitä ilmeisemmin kuihtu-

vat. Tämä puolestaan johtaa osamointiin eli yhteistyöstä otetaan välitön hyöty irti ilman aitoa vuorovaikutusta, oman osaamispuutteen jakamista ja todellista sitoutuneisuutta tavoitteiden saavuttamiseen.

Henkilöstön näkökulmasta osallisuuden kokemus työyhteisössä tapahtuviin muutoksiin tarkoittaa myös jatkuvaa oppimisprosessia, koska kehittäminen on koko ajan etenevä oppimisprosessi. Kokemus osallisuudesta edistää tätä oppimisprosessia sen vastustamisen sijaan. Kyse on siis uudistavasta oppimisesta. Oppimisprosessissa yksilöiden kohdalla muutoksen vastustamisessa on kyse nimenomaan poisoppimisen vaikeudesta. Uudistavan oppimisen tukeminen näyttäytyy kriittisenä menestystekijänä kirkon työn kyvykkyudessa vastata tulevaisuuden haasteisiin.

Kirjoittaja on havainnut vertaisoppimistyyppisistä työpöytätyöskentelyistä hyviä kokemuksia monialaisen yhteistyön sekä yhteisöllisyyden, luottamuksen ja dialogisen vuorovaikutuksen rakentajina. Osallistavia ja yhteistoiminnallisia menetelmiä on mahdollista käyttää välineenä kehittämispöytätyöskentelyssä ja tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa. Monialainen työpöytätyöskentely mahdollistaa myös asiakkaan osallisuuden osana palvelukulttuurin rakentamista.

● TANJA KOTILAINEN
Erityisdiakoni

Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä

En usko uutisia

Vale. Emävale. Tilasto. Uutinen.

Kaikkein harhaisimman käsityksen kirkosta saa uutisista. Ne kun kertovat vain valikoitua totuutta. Toimittajat poimivat asian sieltä ja toisen täältä ja paketoivat myyvään formaattiin. Päälle kiihottava otsikko, joskus asiayhteydestä erotettuna.

Uutisten seuraaja saa seuraavan käsityksen kirkosta: Välillä kirkko palaa. Homoasiasta taistellaan. Joulua ja pääsiäistä vietetään kerran vuodessa. Piispat antavat lausuntoja. Välillä arkkipiispa sekoilee. On muutama fiksu pappi. Työpaikoilla kiusataan. Kirkosta erotaan nykivään tahtiin.

Nämä ovat tosia asioita, mutta eivät yksinään kerro kirkosta oikein. Tasapainoinen kuvaus kirkon elämästä on hyvin toisenlainen. Se on sitä meidän arkistä työtä ja seurakuntalaisten osallistumista kirkon tilanteisiin.

Uutisissa taas valikoidaan jokin yksittäinen hätkähdyttävä rysäys. Konflikti tai juhla. Tavallinen arki kun ei kiinnosta ketään. Valitut totuuden sirpaleet luovat harhan, joskus suoranaisen valheen.

Toimittajien kilpailutilanne vielä kiristää uutisoinnin vinoutumaa. He kun taistelevat keskenään huomiotilasta: kenen lööppi herättää suurimman haloon.

Niinpä toimittajat kaivavat tarkoituksella esiin epäkohtia. Niitä löytyy Suomen 400 seurakunnasta ja 20.000 työntekijän joukosta.

Joskus pöljiä uutisia tehdään tarkoituksellisesti. Mennään vaikka hengellisille kesäjuhille kuuntelemaan kirkollisten asioiden ministerin puhetta ja uutisoidaan sieltä sitaatteja ikään kuin ministerin puheena koko kansalle. Piispautiset syntyvät joskus sattumalta.

Toimittajan täytyy tehdä kuukausittainen kirkollinen uutinen. Niinpä katsotaan jokin tämän hetken teema, vaikka pakolaisvirran tyrehtyminen itärajalta, ja kysytään piispan mielipidettä. Soittokierros kapituleihin, kunnes vaikka Oulun piispa sattuu ehtimään langanpäähän.

Näin syntyy uutinen, jonka lukija saa sellaisen käsityksen, että nyt Oulun piispalla oli erityinen halu sanoa jotakin itärajan tapahtumista. Tosiasiassa ei ollut mitään piispan ulostuloa, aloite lähti toimittajalta, jonka täytyi saada palsta täyteen.

Talouden numeroista saa helposti shokeeraavia uutisia.

Talouden rahasummat ovat aina suuria. Ja suuren rahasumman ja kirkon yhdistäminen herättää aina tunteita.

Niinpä jo se riittää lööpiksi, että kerrotaan, minkälainen rahasumma kuluu Tampereen seurakuntien kiinteistöjen hoitoon. Voi kauheaa, uutisen bongaa ja ajattelee. Rikkaalla kirkolla pönäkät palatsit.

Vika ei ole toimittajien. Uutisten täytyy olla uutisia eli tarinoita uusista asioista. Siksi ne ovat jo lähtökohtaisesti jotakin muuta kuin sitä, miten asiat tavallisesti ovat. Näin ne vääristävät todellisuutta.

Ihmisten tuntojen sanoittaja

KIRSTI AALTO, NIILU RAUHALA,
ULLA REMES:
IKUISET KÄSIVARRET KANTAVAT.
SAIRAAN RUKOUSKIRJA.
KIRJAPAJA 2016

Elämä ei aina mene suunnitelmien mukaan. Jokaiselle tulee eteen hetkiä, jolloin on vaikeaa, ja jokainen joutuu kohtaamaan asioita, joita ei olisi koskaan elämänsä halunnut. On tarpeen vahvistaa ja tukea suhtautumista suruun sekä luopumiseen, kun elämä on päätösvaiheessa. Näissä hetkistä kirjan valmiista kaavoista tulee merkittävä apuväline, siltarunko ja samalla mielen turvallisuutta lisäävä rohkaisu yhteisen hetken pitämiseen.

Teos on uudistettu laitos rukouskirjasta ”Sinua kantavat ikuiset käsivarret”, joka ilmestyi silloisen Kirkon sairaalasielunhoidon keskuksen innoittamana 16 vuotta sitten. Rukouskirja on koottu taitavasti tiiviiksi kokonaisuudeksi ja samalla erit-

täin toimivaksi sekä monipuoliseksi sielunhoidollisten kohtaamisten sil-laksi niin diakonian palvelun kohtaamisissa perusseurakuntatyössä ja kotikäynneissä kuin laitoksissa pa-pin, työntekijän, potilaan, hänen läheistensä ja hoitajienkin käyttöön. Tekstit rohkaisevat ytimekkään mallipohjan antaen myös rukoushetken pitämiseen yksin tai yhdessä, sairaalassa, laitoksissa tai vaikkapa kotona.

Kirsti Aalto, Niilo Rauhalta ja Ulla Remes ovat valikoineet kirjaan psalmeja ja rukouksia, jotka sanoittavat monenlaisia ihmisen tuntoja. Virsitekstit ja sairaalapastori emeritus Niilo Rauhalan runot lohduttavat. Rukoushetkien päivitettyssä osiossa kerrotaan, miten esim. voi järjestää rukoushetken tai saattavan hartauden sairaan luona sekä tarvittaessa pitää rukoushetken läheisen kuoltua (saattohartauden). Turvautuminen Jumalaan luo toivoa sairauden keskelle ja antaa lohdutusta kuoleman lähestyessä. Ikuiset käsi-

varret kantavat on pieni rukouskirja, mutta sen tuoma tuki esimerkiksi potilaalle ja hänen läheisilleen on vaikeissa hetkissä merkittävä. Kirja on

myös kokonsa puolesta juuri sopiva työväline diakoniatyöntekijöille, sairaalapapeille sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle – mahtuen myös kätevästi taskuun Kirjan lopussa olevia rukouksia, runoja, psalmi- ja virsitekstejä sekä rukoushetken kaavoja voi hoitajakin käyttää tunnistaessaan potilaan hengelliset tarpeet.

”Minulla on rauha. He, jotka eivät voineet tai eivät tahtoneet tai eivät uskaltaneet ojentua maailman käsisivarsina ottamaan minua vastaan, annan heille oikea suru ja oikea ilo.” Lassi Nummi.

● SAMPO MUURINEN

Vanhenevan naisen sydämen rukouksia

PIRKKO LEHTIÖ:
SENIORIN RUKOUSKIRJA
KIRJAPAJA 2015

Vaikka olen **Pirkko Lehtiötä** 26 vuotta nuorempi, saatoin liittyä Lehtiön moniin rukouksiin, niistä huokuvan aitouden vuoksi. Hän käsitteli kirjassaan monia teemoja, joita minä olen myös pohtinut omassa elämässäni.

Pirkko Lehtiö on eläkkeelle jäänyt teologian tohtori, jolla on pitkä ura takanaan. Kirja avaa eläkkeelle jäävän ihmisen tuntoja rukouksien muodossa. Sanat merkitsevät eri ihmisille eri asiaa, toinen käyttää sanaa ikäihminen ja toinen vanhus tai seniori. Lehtiö käyttää kirjassaan sanaa seniori ja määrittelee sen ikäkaudeksi, joka alkaa eläkkeelle jäämisestä ja vaihtuu vanhuudeksi 80–85 vuoden iässä.

Kirja herätti ajattelemaan omaa elämää ja sitä, miten paljon antaa työn olla elämänsä määrittävä tekijä. Lehtiö pohtiikin rukouksissaan, mikä antaa eläkkeellä elämälle merkityksen, kun työ ei ole enää antamassa valtaa ja tunnetta, että olen tärkeä. Hän rukoileekin: ”Onko nyt aika, jolloin saan ajatella sinisiä ajatuksia ilman tiettyä päämäärää ...olenhan aina toivonut, että olisi aikaa vain ajatella.” Kirjassa on paljon rukouksia ajasta, sen merkityksen muuttamisesta, kun työsarka loppuu ja elämässä alkaa uusi ajanjakso.

Sairaus, yksinäisyys, ruumiin vai-vat antavat Lehtiön kirjassa koskettavan kuvan arjen todellisuudesta ja vanhenevan naisen sydämen rukouksista.

Eläkkeelle jääminen ei ole kui-

tenkaan samaa kun elämän merkityksen loppuminen, se voi olla uuden alku. Vapauden mahdollisuus antaa aikaa hoitaa suhdetta läheisiin ja omaa hengellistä elämää tavalla, jota ei työssä ollessa ole ollut.

”Elämä ei loppunut, kun työssäolon aika päättyi. Uusi elämänvaihe on avautunut tuoreena, yllätyksiä täynnä”, kirjoittaa Lehtiö kirjan lopussa, kiitollisena eletystä elämästä ja niistä kokemuksista, joita hänellä on ollut elämänsä varrella.

● IRENE NUMMELA

Rakas Jeesus

Olet usein mielessäni. Välillä minusta tuntuu, että olet jotenkin kaukana. Teen työtäsi diakonian virasta käsin ja uskon, että Isäsi tahto on, että armolahjani on seurakuntavirka.

Välillä olen kyllä miettinyt sitä kielillä puhumistakin. Ei ole tullut ensimmäistäkään vierakielistä sanaa. Kutsumukseksi alkoi vahvistua silloin, kun Terhi pyysi minut kahville ollessaan Heinävedellä diakoniharjoittelijana joskus 35 vuotta sitten. Pieksämäellä diakoniksi hakiessani kerroin Eino Niemelälle, että koen haasteena ”korjata” Jumalan luomia ihmisiä. Kaverini menivät Pieksämäelle ammattikouluun asentajalinjoille. Ajattelin, että ihmisten tekemät vempaimet ovat yksinkertaisia, joten Jumalan luomat kinnostavat.

Rakas Jeesus, olen tehnyt isojakin virheitä elämässäni. Uskon, että armosi riittää ja minulle on käyttöä valtakuntasi työssä. Olenhan katunut syntejäni ja pyytänyt niitä anteeksi. Sinulta ja heiltä, joita vastaan olen rikkonut.

Ajatelen Sinun elämäsi vaiheita. Mietin sitä, kun ne kaksitoista alkoivat riidellä siitä, kuka heistä on suurin. Annoit heille aivan uudet suuruuden ohjeet. Suurin on se, joka on ensimmäisenä palvelemissa ja

omaa etuaan ajattelematta joustaa ja suostuu olemaan jopa toisten orja. Ajatus siitä, että voi palvella epämiellyttäviäkin, täytyy olla Sinusta lähtöisin. Omassa voimasani väsyn ja palvelemisesta tulee väkinäistä puurtamista. Uskon, että Sinä olet lähellä heitä, jotka ovat vuosi toisensa jälkeen yksinäisiä, onnettomia, rahattomia ja pyöriskelevät monien riippuvuuksien kahleissa.

Rakas Jeesus, tahdon pyytää Sinulta voimaa, jotta voin palvella heikkoja sekä toisten hyljeksimiä ihmisiä. Heitä, joiden elämä on jatkuvaa kamppailua toimeentulon ja jopa jokapäiväisen leivän eteen.

Katselen tuota alla olevaa kuvaa lammasmaumasta. Äkkiseltään elikot näyttävät varsin samanlaisilta, mutta ovat kuitenkin yksilöitä. Mietin sitä, mikä ei näy tuossa kuvassa. Ajatuksissani on sadas, kadoksissa oleva lammas. Musta, ryvetytynyt ja yksin satimessa.

Kiitos Jeesus, että olet kuollut puolestani. Kiitos, että saan olla palvelijasi. Kiitos ilosta, rentoudesta ja johdatuksesta. Ilman Sinua en voisi elää ja palvella. Auta minua olemaan eksyneiden puolella.

● TERO KONTTINEN

